

जल, जमीन र जंगल हाम्रो सरोकार, कृषि क्षेत्रको विकास अर्थतन्त्रको आधार

कृषि जर्नल

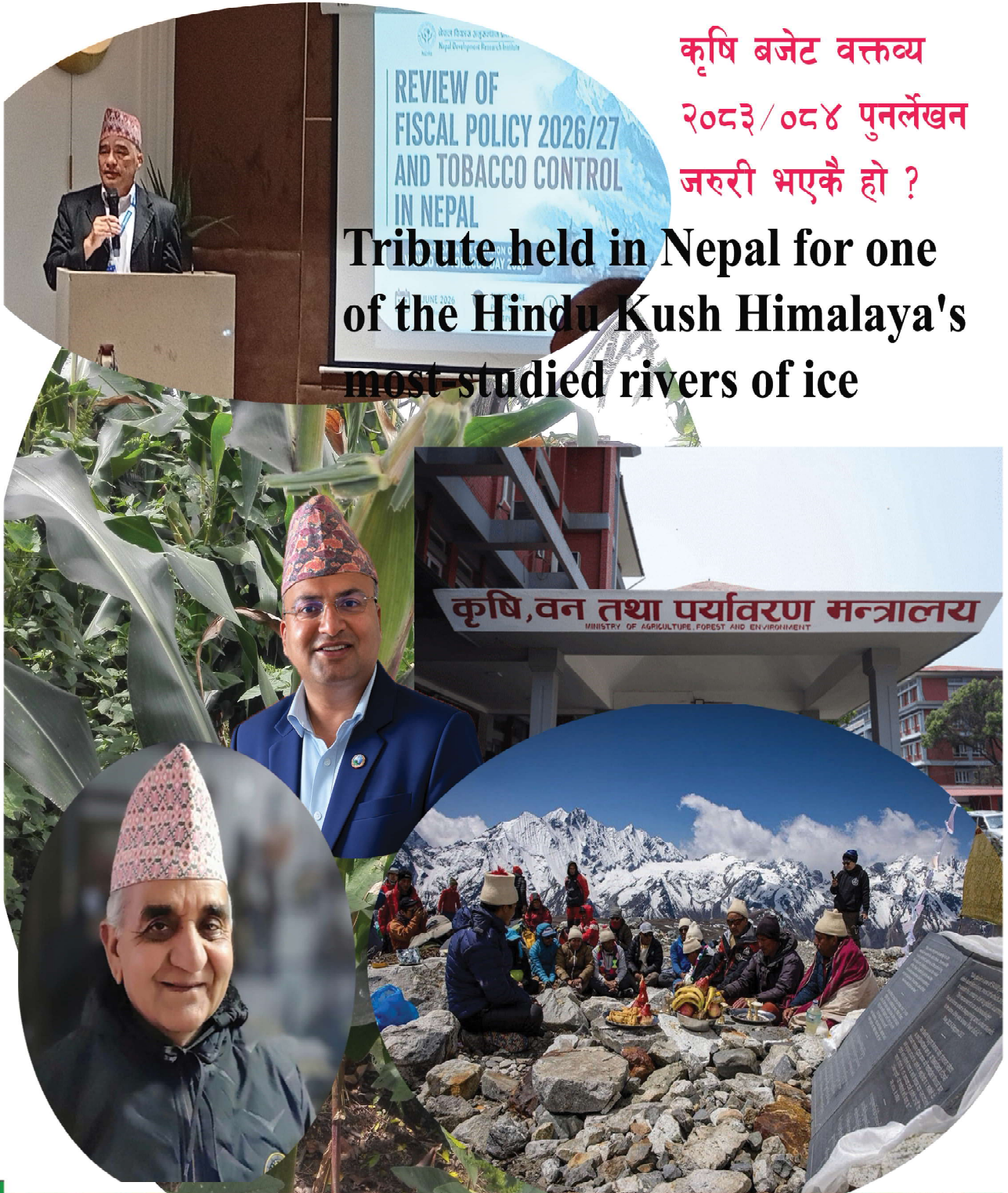
Agriculture Journal

मासिक

कृषि जर्नल २०८३ जेठ (krishijournal-2026, (May-June))

कृषि बजेट वक्तव्य
२०८३/०८४ पुनर्लेखन
जरुरी भएकै हो ?

Tribute held in Nepal for one
of the Hindu Kush Himalaya's
most studied rivers of ice

यस अङ्कमा

१. ग्रामीण कृषिको पुनरुत्थानबाट
बसाईसराई रोक्ने उपायहरू ३
२. सूती, मदिरा र चिनीमा कर बढाउनु पर्छ : विज्ञहरू ७
३. आय आर्जनको लागि नानीमकै (Baby Corn)
खेतीको महत्व ९
४. खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभागको जेठ
महिने अनुगमन ११
५. संरचनागत कृषिमा कृषकहरूको बढ्दो आकर्षण र
प्रविधिको प्रयोग १३
६. अहिलेसम्म कृषि मन्त्रालयमा २४ मन्त्री मध्ये बढी
मधेशकै १५
७. कृषकहरूलाई सहूलियत कर्जाको जरुरी:
राष्ट्रपति पौडेल १६
८. कृषि बजेट वक्तव्य
२०६३/०६४ पुनर्लेखन जरुरी : २१
९. नेपाल विकास अनुसन्धान प्रतिष्ठानले
सार्वजनिक गर्‍यो आव २०६३/०६४ को बजेटमाथि
धारणा २३
- खाद्य सुरक्षा प्रणालीमा पशुधनको अहम महत्व २६
10. FAO Director-General calls
for AI's transformative power to be at 27
11. Agricultural Cooperative strengthens. 28
12. Investing in nutrition for resilient..... 29
13. WFP-supported programme
tackles child malnutrition in Pakistan 30
14. Strait of Hormuz: Time running 32
15. Seven Key Ways to Prepare for the..... 34
16. Tribute held in Nepal for one of the..... 35

व्यक्तिगत मूल्य रु.१००/-
संस्थागत मूल्य रु.२००/-

प्रकाशक : कृषि सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रकाशन प्रा.लि

सल्लाहकार : कृष्ण कोपिला, छविन्द्रराज कँडेल

प्रधान सम्पादक : धनबहादुर मगर, सह-सम्पादक : वैरागी जेठा, बजार व्यवस्थापक : रमेश श्रेष्ठ

मुख्य कार्यालय : बागवजार २८, टोखेल मच्छेगाउँ ९, चन्द्रागिरी नगरपालिका

फोन : ०१४२८८७४३, मोबाईल नं. ९८४१४४५७५३, मुद्रण : प्रिन्ट स्काई, भुरुङ्खेल, काठमाडौं

website : www.krishijournal.com.np, इमेल : krishijournal@yahoo.com

पशुपन्छपालन क्षेत्रमा लगानी बढाउ

सम्पादकीय

पशुपन्छपालन भनेको नेपालको अर्थतन्त्रको मेरुदण्ड मात्र नभई आज अन्नवाली पछि सबैभन्दा बढी योगदान गरेको क्षेत्र हो। मानिसको जीविकोपार्जन यसले अहम महत्व राख्दै आएको।

परापूर्वकालदेखिनै जब मानव जातिहरू संगठित रूपमा बस्न थालेदेखिनै कृषिवालीसँग-संगै पशुपन्छ पालन गर्दै आएको देखिन्छ। हिजो धेरै मानिसहरू आसम, वर्मा, भारतमा जो गएका थिए उनीहरूले पनि त्यहा गएर खेतीकिसानी नै गर्दै आएको हामी पाउन सक्छौं।

वातावरणीय, आर्थिक र सामाजिक लक्ष्यहरू एकअर्कासँग जोडिएका छन् र उत्तिकै महत्वपूर्ण छन्। वातावरणीय व्यवस्थापनलाई सुदृढ पार्ने, किसानहरूको जीविकोपार्जनलाई समर्थन गर्ने र खाद्य सुरक्षा सुधार गर्ने त्रिपक्षीय समाधानहरू जग हुनुपर्छ। यदि फार्महरू असफल भएमा जलवायु कार्य सफल हुन सक्दैन, र यदि खाद्य प्रणालीले मानिसहरूलाई भोकै छोड्यो भने दिगो हुँदैन। दीर्घकालीन प्रगति ती नै स्तम्भहरूलाई सम्बोधन गर्ने समाधानहरूमा निर्भर गर्दछ। यसैकारण संयुक्त राष्ट्र दिगो विकास लक्ष्यहरू (एसडीजीहरू) ले थप दिगो समाजहरूतर्फ विश्वव्यापी अभियानको अन्तरसम्बन्धलाई मान्यता दिन्छ।

१ अर्बभन्दा बढी मानिसहरू आफ्नो जीविकोपार्जनको लागि जनावरहरूमा निर्भर छन्। दूध र दुग्धजन्य पदार्थ, मासु र अण्डाले जीवनभर मानिसहरूलाई पोषण दिन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्छन्, विशेष गरी कुपोषणको जोखिममा रहेकाहरूलाई। दिगो उत्पादन भनेको यी खानाहरू उपलब्ध, किफायती र सुरक्षित छन् भनी सुनिश्चित गर्नु हो, र तिनीहरूलाई उब्जाउने मानिसहरूले राम्रो आमदानी कमाउन सक्छन् भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्नु हो। हालको भोकमरी संकटलाई ध्यानमा राख्दै यो विशेष गरी महत्वपूर्ण छ, जसमा गत वर्ष लगभग ७० करोड मानिसहरू भोकै बसेका छन्, बढ्दो जनसंख्या र बढ्दो मध्यम वर्ग समावेश छ।

जनावरहरूले थप गोलाकार, स्रोत-कुशल खाद्य प्रणालीमा पनि योगदान पुऱ्याउँछन्। फार्मका जनावरहरूले गैर-खाद्य बायोमास, जस्तै वाली अवशेष, घाँस र बीउहरूलाई मानिसहरूको लागि उच्च गुणस्तरको पोषणमा रूपान्तरण गर्छन् र मलमार्फत माटोमा पोषक तत्वहरू फिर्ता गर्छन्। ऊन, छाला र छाला

जस्ता उप-उत्पादनहरूले अन्य क्षेत्रहरूको लागि प्राकृतिक स्रोतहरू प्रदान गर्छन्, जबकि चर्ने जनावरहरूले वालीका लागि प्रयोग गर्न नसकिने जमिनमा खाद्य उत्पादन सक्षम पार्छन्। हाम्रो संसार उच्च-गुणस्तरको पोषण प्रदान गर्न, बलियो कृषि अर्थतन्त्रलाई समर्थन गर्न र हाम्रो खाद्य प्रणालीमा फोहोर कम गर्न जनावरहरूमा निर्भर गर्दछ।

खाद्य सुरक्षा, कृषि उत्पादकत्व र जलवायु लचिलोपनका लागि पशु स्वास्थ्य महत्वपूर्ण छ। स्वस्थ जनावरहरू राम्रोसँग बढ्छन्, कम स्रोतहरू चाहिन्छ, र प्रति एकाइ खाना कम उत्सर्जन उत्पादन गर्छन्। राम्रो पशु हेरचाहले किसानहरूको जीविकोपार्जनलाई कायम राख्छ र दूध र दुग्धजन्य पदार्थ, मासु र अण्डाको सुरक्षित, किफायती आपूर्ति प्रदान गर्दछ। रोग रोकथाम, प्रारम्भिक पहिचान र उपचार, साथै पशु हेरचाहमा पहुँचमार्फत पशु स्वास्थ्य सुधार गर्नु वातावरणीय र सामाजिक लक्ष्यहरू प्राप्त गर्न महत्वपूर्ण छ।

पशुधन प्रणालीहरू जमिन, मानिसहरू र तिनीहरूका उद्देश्यहरूद्वारा आधारित हुन्छ। विभिन्न सांस्कृतिक, भौगोलिक र आर्थिक कारकहरूले खेती अभ्यासहरूलाई प्रभाव पार्छन्, जसले महादेशहरूमा फरक प्रणालीहरू सिर्जना गर्दछ। दिगोपन रणनीतिहरूले स्थानीय रूपमा डिजाइन र कार्यान्वयन गरिएका समाधानहरूलाई प्राथमिकता दिएर यो विविधताको लागि जिम्मेवार हुनुपर्छ। बाटोहरू फरक हुन सक्छन्, गन्तव्य एउटै हो: मानिसहरू र ग्रहलाई दीर्घकालीन मूल्य प्रदान गर्ने पशुधन क्षेत्र। नीति परिणाम केन्द्रित र अभ्यास-अज्ञेयवादी हुनुपर्छ, नवीनता र स्थानीय समाधानहरूको लागि ठाउँ अनुमति दिन्छ।

प्रगति निरन्तर सुधार, नवीनता र साभा ज्ञानमा निर्भर गर्दछ। पशुधन क्षेत्र विज्ञान, प्रविधि र अनुभवमार्फत निरन्तर विकसित भइरहेको छ। यो निरन्तर सुधारले धेरै क्षेत्रहरूमा बढी कुशल उत्पादनको नेतृत्व गरेको छ, कम उत्सर्जन र कम भूमि प्रयोगको साथ बढी खाना उत्पादन गर्दै आनुवंशिकी, पोषण, डिजिटल उपकरणहरू वा पशु स्वास्थ्यमा भएका नवप्रवर्तनहरूले सुधारिएको आर्थिक, वातावरणीय र सामाजिक दिगोपन प्रदान गर्न मद्दत गर्छन्। नयाँ प्रविधिहरूमा पहुँच र ज्ञान साभेदारी सुधार गर्न अवरोधहरू कम गर्नु प्रगतिका लागि आवश्यक छ।

विश्वको प्रोटीन आपूर्तिको ३४% जनावरहरूबाट

आउँछ, र अरबौं मानिसहरू भिटामिन बी१२, फलाम र जिंक जस्ता आवश्यक पोषक तत्वहरूको लागि पशुजन्य खानामा निर्भर छन्। संयुक्त राष्ट्र संघको खाद्य तथा कृषि संगठनका अनुसार, पशुजन्य खानाले जीवनभर स्वस्थ आहारलाई समर्थन गर्दछ। गत वर्ष विश्वको जनसंख्याको ८.२% अर्थात् ६७३ मिलियन मानिसहरूले भोकमरीको अनुभव गरे, जबकि विश्वको आधाभन्दा बढी जनसंख्या कम्तीमा एक सूक्ष्म पोषक तत्वको कमीबाट ग्रस्त छ।

पशुजन्य प्रोटीन उच्च गुणस्तरको हुन्छ किनकि यसले आवश्यक एमिनो एसिडहरू प्रदान गर्दछ, र सजिलै अवशोषित हुन्छ। यसले दूध, मासु र अण्डालाई कुपोषण विरुद्ध प्रभावकारी बनाउँछ। नियमित रूपमा यस्ता खाद्य पदार्थ सेवन गर्ने बालबालिकाहरूको शारीरिक र मानसिक विकास राम्रो हुन्छ।

विश्वभरका किसानहरूले सुरक्षित र पौष्टिक खाना उत्पादन गर्न कडा परिश्रम गर्छन्। उनीहरूको ज्ञान र सीपले उत्पादन र वातावरणबीच सन्तुलन कायम गरी किसान(केन्द्रित दृष्टिकोणले मात्र दिगोपन र खाद्य सुरक्षा सुनिश्चित गर्न सक्छ।

नेपालको सन्दर्भमा पशुपालन क्षेत्र अत्यन्त महत्वपूर्ण छ। लाखौं गाईवस्तु, भैसी, बाख्रा र कृखुरामा आधारित ग्रामीण अर्थतन्त्रमा भेटेरिनेरियनहरूको भूमिका भन्नु महत्वपूर्ण हुन्छ। उनीहरूले रोग नियन्त्रण, खोप, उपचार र किसान शिक्षामार्फत उत्पादन वृद्धि र आय सुधारमा योगदान पुऱ्याउँछन्।

यति मात्र होइन पशुपन्छपालनले आयआर्जन मात्र बढाउँदैन। मलको माध्यमबाट स्वस्थ माटोको निर्माण र माटोमा सुक्ष्मतत्वको भरण पोषण गरि उर्वर शक्ति बढाउँछ। तर आज पशुपन्छपालन गर्ने प्रणाली कमजोर बन्दै गएको छ। त्यसकारण पनि राज्यले पशुपन्छपालनलाई महत्वकासाथ ध्यान दिनु पर्छ। अनेकौं कोणबाट हेर्ने हो भने पनि यस पेशा, व्यवसायले राष्ट्रको समृद्धि बोकेको छ। हाम्रो जस्तो देश नेपालमा आज वनको क्षेत्र समेत विस्तार भएको अवस्थामा पशुपन्छपालनबाट राष्ट्रलाई समृद्धितर्फ डोऱ्याउन महत्वपूर्ण योगदान रहने कुरामा कुनै दुविधा छैन।

ग्रामीण कृषिको पुनरुत्थानबाट बसाई सराई रोक्ने उपायहरू

निर्वाहमूखी उत्पादन पद्धतिमा सुधारको लागि गाउँ सुधार (Terrace improvement and Land levelling), गर्न सहजीकरण गर्नसके वैदेशिक रोजगारमा मात्र नभई नेपालमै परम्परागत कृषिबाट आधुनिकीकरण कृषिमा समेत रुपान्तरण हुने सम्भावना बढ्छ ।

धनबहादुर मगर

कृषिको यथार्थता कृषि बहुसंख्यक नेपालीहरूको जनजीविकाको आधार र नेपाली अर्थतन्त्रको मेरुदण्ड हो । नेपालको समस्त गार्हस्त उत्पादन (Total Gross Domestic Product, -GDP) को २६%

योगदान गर्ने, ६५.५% जनतालाई प्रत्यक्ष र परोक्ष निर्वाहको रोजगारी दिने र गरिबी निवारणको मुख्य कडी पनि कृषिनै हो (विश्व खाद्य कृषि संगठन, सन् २०१९) । नेपालका किसानहरूको औसत जमीन ०.७ हेक्टर छ । यस मध्ये भण्डै ७०% साना कृषकहरू ०.५ हेक्टर भन्दा कम जमीनमा खेतीपाती गर्छन् । मभ्यौला २५% किसान संग २ हेक्टर भन्दा कम र केवल ५% ठूला कृषकसंग २ हेक्टर भन्दा बढी जमीन छ (National Living Standard Survey २०११)।

साना र मभ्यौला किसानको जनजीविका निर्वाहमूखी एकीकृत रूपमा गरिने अन्न उत्पादन, पशुपालन तरकारी र केही बोट फलफूल खेतीमा आधारित छ । दश रोपनी भन्दा कम जमीनबाट हुने उत्पादन र आमदानीले वर्षदिन खान र अन्य पारिवारिक खर्च धान्न नपुग्ने अवस्था छ । सञ्चार र विकासको सूचना प्रवाहले गर्दा ग्रामीण जनजीवनमा नयाँ-नयाँ आवश्यकता र कक्षा बढाएको छ । नपुग खाद्यान्न र अन्य उपभोग्य

वस्तु किन्न र महँगो बोर्डिङ स्कूलमा छोरा छोरी पढाउन तिर्नु पर्ने चर्को फिसले अतिरिक्त आमदानीको आवश्यकता बढेको छ । गाउँमा अतिरिक्त आमदानीको भरपर्दो स्रोत र अवस्था हुनुले ग्रामीण युवा युवतीहरू रोजगार र नगद आमदानीको लागि भारत र अन्य वैदेशिक रोजगारीमा जानाले गाउँमा केही महिला र वृद्ध-वृद्धा मात्र रहेको अवस्था भएको छ । विस्तारै ग्रामीण कृषि महिला र वृद्ध-वृद्धाको हातमा निर्भर भएको छ । गाउँमा

युवाशक्ति नहुनु, ऋण, उन्नत बीउ, मल र प्राविधिक सेवामा महिला र वृद्ध-वृद्धाको सहज पहुँच नहुनुले खेतबारी बाँकिने क्रम बढेको छ । अर्को तर्फ कहिले सुखा खडेरी त कहिले अधिक वर्षा र बाढी पहिरो जस्ता मौसम परिवर्तनका प्राकृतिक प्रकोपले पहाडी कृषि जर्जर अवस्थामा पुगेको छ । तराईमा डुवान र पहाडमा पहिरो नेपालीको नियति बनेको छ । २०७२ सालको विनासकारी भूकम्प, दक्षिणतिरको नाकाबन्दी, कोभिड १९ को संक्रमण र पछिल्लो समयको राजनैतिक अन्धौलताले काम गरेको थियो । यसको साथै भू-उपयोगको स्पष्ट नीति र कानूनको अभावमा भू-माफियाहरूले उर्वर र समतल भूमिमा गरिरहेका प्लटिङ र शहरीकरणले पनि कृषि अन्य ग्रामीण क्षेत्रलाई सम्भाव्य भएको छ । अन्न उत्पादन खास गरेर धान उत्पादनको क्षेत्रमा माफियाहरूको प्लटिङ अतिक्रमण बढेको छ ।

गरिबी, विप्रेषण र कोरोना: नेपालको गरिबीको विवेचना गर्दा गरिबीको

रेखा मुनि रहेको जनजीवन वि.सं २०५२ (सन् १९९५)मा ४२९%, २०६० (सन् २००३)मा ३९.६ २०६८ (सन् २०११)मा २५

१%, २०७५ (सन् २०१८ मा १८.७९% मा झरेको प्रतिवेदनहरूले देखाएका थिए । गरिबी घटनुमा नेपालको । आन्तरिक विकासको कारण भन्दा पनि विप्रेषणको वृद्धिबाट भएको वास्तविकता थियो । विशेषण बढ्दै थियो गाउँका खेतबारी बाँकिदै थिए वैदेशिक रोजगारीमा गएका ग्रामीण युवाहरूले विप्रेषणको रकमले सन्तानको शिक्षाको लागि श्रीमती र छोराछोरीलाई सदरमुकाम वा राजधानीमा डेरामा पढाउने र गाउँमा वृद्ध आमा बुबा बस्ने प्रचलन बढ्दै थियो । भूमाफियाहरू समथर उर्वर भूमि प्लटिङ गरेर ग्रामीणहरूलाई शहरमा आकर्षित गर्दै थिए । जब २०७६ को मानवाट नेपालमा कोरोनाको महामारी फैलियो, शहरका कलकारखाना, उद्योग, पसल आदी बनेको कारण शहर आक्रान्त थियो । खाडी मुलुक र भारतमा पनि कोरोनाको कारण रोजगारी घट्यो । नेपाली युवाहरू धमाधम गाउँ फर्केर खेतीपातीमा जुटे । केही बाँभोखेतवारी आवाद भए । गाउँ रमाइलो भएका थियो । विपदको बेला आश्रय दिने थलो त गाउँनै रहेछ भन्ने महशुश सवैले गरे । अब यी युवा गाउँमै बस्लान कि भन्ने आश जागेको थियो । तर जब २०७७ को मंसीर मध्येतिरबाट कोरोनाको पहिलो लहर केही कम भयो, भारतीय नाकाहरू खुलेर शहरमा केही हलचल बढ्यो नेपाली युवाहरूको पुनः भारत र वैदेशिक रोजगारीको लागि दौडशुरु भयो । भारतीय नाकाबाट परिवार सहित युवाहरू विदेश नमीठो दृश्य देखियो । कारण थियो गाउँमा खेतीपाती गर्न आधुनिक उत्पादन सामग्री (मल, बीउ प्राविधिक सेवा र परिवार चलाउन अतिरिक्त नगद आमदानीको बाटो थिएन । चैत्र २०७० मा पुनः कोरोनाको दोस्रो लहर चम्कियो फेरी भारतबाट नेपालीहरू गाउँ फर्किए तर गाउँमा निश्चित भएर जीविकोपार्जन गर्ने उपाय देखिरहेका थिएनन् ।

यसै बीचमा विश्व लगानी बोर्डले नेपालको द्वितीय विकासको अध्यावधिक प्रतिवेदन २०७८ जेष्ठमा सार्वजनिक गर्‍यो । प्रतिवेदनले नेपालमा पुन गरिबीको रेखामुनि पुग्ने जनसंख्या बढ्ने आशंका गरेको छ । प्रतिवेदन अनुसार कोरोना संक्रमणको कारण नेपालमा गरिबीको जोखिम बढेर गरिबीको रेखा मुनि पुग्नसक्ने संख्या ३१.२% प्रक्षेपण गरेको छ । कोरोना माहामारी र बन्दाबन्दीले गाउँमा केही जमीन भएकाहरू गाउँ फर्कने माहामारी कम भएपछि पुनः शहर फर्कने या भारत जाने क्रमको दलदले प्रकृया चालु भयो । गाउँ पनि फर्कने आधार नभएका र शहरमा दैनिक काम गुमेका केही युवाहरू शहरमै अलपत्र परेको पनि देखियो । तथापि केही दयालु र परोपकारी संस्थाहरूले मानवियताको आधारमा शहरका ठाउँ-ठाउँमा खाना खुवाउने कार्यक्रम पनि सञ्चालन भएका थिए । आपत कालकोलागि यो निशुल्क भोजन राम्रो देखिए पनि यो समस्याको दीर्घकालिन र स्थाई समाधान थिएन ।

गाउँबाट बसाईसराइको कारणहरू:

दश रोपनी भन्दा कम-कसैसँग ता एक दुई रोपनी त्यो पनि पाखोबारी मात्र भएका परिवारहरूलाई त्यो जमीनबाट हुने अन्न उत्पादन र घरमा पालिएका केही जनावर र पछिबाट वर्षभरि खान र खर्च धान्न पुग्दैन । अर्को तर्फ सञ्चार र विकासको सूचना प्रवाहले गर्दा ग्रामीण जनजीवनमा नयाँ(नयाँ आवश्यकता बढाएको छ । नपुग खाद्यान्न र अन्य उपभोग्य (टि.भि, मोबाइल, नयाँ-नयाँ फेशन) किन्न र बोर्डिङ स्कूलमा छोरा-छोरी पढाउन तिर्नु पर्ने चर्को फिसले अतिरिक्त आम्दानीको आवश्यकता बढेको थियो । गाउँमा दीगो र अतिरिक्त आम्दानीको स्रोत नहुँदा युवाहरू नगद आम्दानीको लागि रोजगारी पाइने शहरमा वा भारतीय नगर वा सक्नेले अरव र मलेसिया जाने गरेका थिए र छन । केही पढेलेखेका र पहुँच हुनेहरू जापान, कोरिया पनि पुगेका छन । वैदेशिक रोजगारीमा राम्रो आम्दानी हुनेहरूले शिक्षाको लागि श्रीमती र छोराछोरी सदरमुकाम वा शहर बजारमा डेरामा राखेर पढाउने र गाउँमा बृद्ध आमाबुबालाई जिम्मा दिने समेत गरेका छन । सक्नेले विस्तारै शहर र सदरमुकाम तिरै घर घडेरी जोड्ने र गाउँ छोड्ने परिघटनाहरू हिजो देखि थियो र आज पनि बढिरहेका छन । मानिस स्वभावैले सुख सुविधाप्रति आकर्षित थिए । शहरी सुविधामा बानी परेपछि सकिन्छ भने

गाउँ किन फर्कने ? कटो कोदालो किन गर्ने ? ॥ त्यसैले विस्तारै हाम्रा गाउँहरू उजाडिदै जाने र शहर अव्यवस्थित हुने निरन्तरता चलिरहेको छ । युवाहरू शहरमा दुःखःकष्ट सहेर पनि कृषिबाट परपर भाग्दै गरेको अवस्था छन ।

बसाईसराई कम गर्ने उपायहरू:

बसाई सराइको लहर कम गर्न र गाउँमै बस्न उत्प्रेरित गर्न ग्रामीण पुनरुत्थान नीतिगत व्यवस्था: नैतिक कार्यक्रम सरकारले अवलम्बन गर्नु पर्दछ । यहाँ केही उदाहरणहरू पेश गरिएको छ ।

क) कृषिमा आकर्षण वृद्धि र ग्रामीण रोजगारीमा आवद्धता:

कृषि जीवनको आधार भएर पनि यसबाट जीविकोपार्जन नचल्ने अवस्था आएको सन्दर्भमा साना र सीमान्त कृषकहरूलाई आफ्नो खेतबारीमा काम पनि गर्ने र अतिरिक्त आम्दानीको लागि गाउँमै रोजगारी दिने नीति कार्यक्रम लागु गर्नु पर्दछ । पालिका बडाहरूमा यस्ता साना र सीमान्त कृषकहरूको अभिलेख तयार गरी त्यस्ता कृषक परिवारलाई सरकारद्वारा घोषित रोजगार र अन्य स्थानीय विकास निर्माणमा कम्तिमा महिनाको १० देखि १५ दिनको रोजगारी दिने व्यवस्था कार्यान्वयन गर्ने नीति अनिवार्य गरिनु पर्दछ । यस नीतिबाट आफ्नो खेतबारीमा खेतीपाती पनि गर्ने र नगद आम्दानीको लागि गाउँमै रोजगारी पाएपछि गाउँबाट शहर, भारत र खाडीमा युवा पलाएन रोकिन्छ । स्थानीय विकास निर्माणमा स्थानीय युवाश्रमनै प्रयोग गर्ने कार्यलाई यस्ता सीप सम्बन्धी व्यवहारिक तालिम गाउँमै दिने गर्नु पर्दछ । गाउँमा सञ्चालन हुने स्थानीय र प्रदेशको कार्यक्रम जस्तै निर्माण, सडक निर्माण ढल, कूलो मर्मत, वृक्षारोपण, जस्ता कार्यक्रममा संलग्न गराई गाउँमै खेतीपाती पनि गर्ने र नगद आम्दानी पनि गर्ने व्यवस्था मिलाई शहर र भारत जाने युवाशक्तीलाई गाउँ पस्न बनाउने नीति र कार्यक्रम सञ्चालन गर्न तीनै तहका सरकारहरू प्रतिक हुनु पर्दछ । ख) सहकारी मार्फत निर्वाहमुखीलाई व्यवसायिक कृषिमा रुपान्तरण:

नेपालका ७० प्रतिशत भन्दा बढि कृषक साना र सीमान्तकृत छन । उनीहरूको खेती गर्ने जमीन १० रोपनीभन्दा कम छ । अझ हाल राज्यले जमीन दिएर पुनर्स्थापना गरेका मुक्त कर्मैया, हलिया वा सुकुम्वासीसँग सालाखाला ५ रोपनी जमीन छ । यस्तो

टुक्रे जग्गामा केही किसानले स्थानीय बजारको लागि बजारमुखी उत्पादन गरेपनि टाढाको बजार र निर्यातमुखी व्यावसायिक उत्पादन गर्न सकिन्न । यस्तो अवस्थामा कृषि सहकारीको स्थापना गरि प्राविधिक सम्भाव्यता र कृषकहरूको सामुहिक निर्णय अनुसारको माग र तुलनात्मक लाभ अनुरूपको बाली वा वस्तुको व्यावसायिक उत्पादन गरि सहकारी मार्फत बिक्री गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्दछ । जमीनको स्वामित्व व्यक्तिकै नाममा हुन्छ र उत्पादन पनि व्यक्तिकै गर्दछन् तर के उत्पादन गर्ने भन्ने कुराको निर्णय सहकारीको बैठकमा सामुहिक निर्णयबाट गरिनु पर्दछ । उत्पादित बाली वा वस्तुको बजारीकरण सहकारी मार्फत गरिनु पर्दछ । सहकारीबाट तुलनात्मक लाभको आधारमा पूरै बडा वा भेगको सबै कृषकको केही निश्चित जमीनमा एउटै बालीको व्यावसायिक उत्पादन गरि बजारिकरणद्वारा कृषकलाई समृद्धि तर्फ लैजान र देशको आर्थिक वृद्धि दर बढाउन सकिन्छ । सहकारी मार्फत बिक्री गर्ने कृषकको आम्दानीको निश्चित प्रतिशत रकम लाभ खातामा जम्मा गरि त्यतिकै रकम पालिकाबाट थप गरी कृषकको दीर्घकालीन वचतको व्यवस्था गर्नु पर्दछ । नेपालमा ग्रामीणहरूको खास सम्पत्ति भनेकै जमीन हो । किसानहरू आफ्नो जमीनको स्वामित्व आफैसँग राख्न चाहन्छन् । त्यसैले जमीन चक्लावन्दी होइन । उत्पादन चक्लावन्दी गर्न र निर्वाहमुखी कृषकहरूलाई उच्चमी कृषकमा रुपान्तरण गर्न सहकारीमा आवद्ध गर्ने र कृषकहरूले गर्दै आएको परम्परागत निर्वाहमुखी उत्पादन पद्धतिमा सुधारको लागि गाउँ सुधार (Terrace improvement and Land levelling), गर्न सहजीकरण गर्नसके वैदेशिक रोजगारमा मात्र नभई नेपालमै परम्परागत कृषिबाट आधुनिकीकरण कृषिमा समेत रुपान्तरण हुने सम्भावना बढ्छ । किसानहरू निर्वाहमुखीबाट क्रमश सम्पन्नतामुखीतिर रुपान्तरण हुन प्रेरित गर्छ । स्थानीय तुलनात्मक लाभको आधारमा सहकारीमा आवद्ध कृषकहरूलाई कुनै एउटा वस्तुलीलाई सामुहिक निर्णय अनुसार व्यावसायिक उत्पादन गर्न लगाई सो बाली वा वस्तुको बजारीकरण सहकारी मार्फत गराई क्रमश नगद आम्दानीमार्फत आर्थिक, व्यवसायिकमा रुपान्तरण गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सहयोग पुग्छ ।

ग) वातावरणमैत्री बाली र दीर्घकालीन

आम्दानी हाल पहाडमा ज्यादै भिरालो जमीनमा पनि अनेक खेती गरिदै आएको छ । यसबाट उत्पादन पनि कम हुने र यदि पहिरोको जोखिम पनि बढि हुने गरेको छ । त्यसैले ३० डिग्री भन्दा बढिको स्लोप भएको जमीनमा कम खनजोत गर्नुपर्ने बागवानी तथा अन्यवाली (Horti-Forestry, Agro-Forestry) सम्भाव्य फलफुल, अलैंची, जडिबुटी जस्ता बालीको प्रवर्द्धन गर्ने कार्यक्रम व्यापक र योजनाबद्ध सञ्चालन गरिनु पर्दछ । बागवानी तथा वनजन्य बाली (Horti-Forestry) फलफुल, अलैंची, जडिबुटीबाट आम्दानी नआउञ्जेल, यस्ता सीमान्कृत कृषकहरूलाई गाँउमै सडक बाटो, पुल, सार्वजनिक संरचना र सरकारी भवन निर्माणमा नगद आम्दानीको लागि रोजगारी दिई गाँउमै बसी फलफुल, खेतीबालीको रेखदेख पनि गर्ने र सार्वजनिक निर्माणमा रोजगारीको ग्यारेन्टीबाट प्राप्त नगद आयबाट खाद्यान्न जोहो टार्ने अवस्थाको सिर्जना गर्ने नीति कार्यक्रम सञ्चालन गरिनु पर्दछ । (प) वैदेशिक सहयोग र गैर-सरकारी संस्थाहरूको समर्पितकरण:

नेपालमा हाल विभिन्न देशको सहयोगमा सञ्चालित सयौं अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय गैर-सरकारी संस्थाहरू कृषिमा कार्यरत छन् । तर ती संस्थाहरूलाई राज्यले कृषिका विभिन्न निकाय मन्त्रालय, विभाग, कृषिज्ञान केन्द्र र जिल्लास्तर कार्यालयहरूमा आवद्ध गराई निश्चित पालिका वा क्षेत्र दोहोरोपन हुने कार्य गर्न र ती संस्थाहरूले गरेको कामको अनुगमन र मुल्याङ्कन गरि हासिल गरेको प्रगतिलाई राष्ट्रिय प्रगतिमा समाहित गर्ने नीति अवलम्बन गर्ने गरिएको छैन । यी संस्थाहरूले एकै ठाँउमा विभिन्न नामले दोहोरो तेहरो र सरकारी तथा अन्य गैर-सरकारी निकायहरूले काम गरेको ठाँउमा समानान्तर कार्यक्रम चलाएको पाइन्छ । त्यस्ता कार्यक्रमहरूलाई ग्रामीण जनताको हित हुने गरि एकीकृत रूपमा कार्यक्रम चलाउन सके ग्रामीण जनताले लाभ पाउन सक्ने देखिन्छ ।

कृषिसँग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय र राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरू आफ्ना अनुकूलको क्षेत्रमा काम गर्दै आईरहेका छन् । यस्ता आयोजना र कार्यक्रमहरू केही समयको लागि बढी तलव सुविधा दिएर नेपाल सरकारका विज्ञहरूलाई परामर्शदाताको रूपमा उपयोग गर्छन् । यस्ता संघ-संस्थाहरूलाई स्थानीय निकाय अन्तर्गत तोकिएको क्षेत्रमा समान सुविधामा काम

गर्ने गराउने नीति अवलम्बन गरिनु पर्दछ । **ड) ग्रामीण शिक्षामा सुधार:** सामान्य मानिसहरू पनि सन्तानको शिक्षाको लागि शहर बसाई सर्दछन् अरब, मलेसिया, कोरिया, जापान आदि वैदेशिक रोजगारमा गएका युवाहरू आफ्ना श्रीमती र छोराछोरी काठमाडौं वा जिल्ला सदरमुकाममा बोर्डिङ शिक्षाको लागि डेरामा राख्छन् र विप्रेषणको रकम खर्च गर्दछन् र आम्दानी सक्दछन् । उता सरकारले साधारण विद्यालयका शिक्षकहरूलाई निजामती कर्मचारीलाई भन्दा पनि राम्रो तलव र सुविधा दिएको छ । तर शिक्षाको स्तर त्यति सन्तोषजनक पाइएको छैन । शिक्षा प्रति मिहिनेत गरेका विद्यालयहरूका केही साधारण विद्यालयहरूले समेत राम्रो नतिजा हासिल गर्न सक्षम भएका कुरा हामीले देख्न सकिन्छ । सरकारले साधारण विद्यालयहरूलाई स्तरोन्नति गर्दै व्यापारिक बोर्डिङ स्कूलहरू भन्दा राम्रो स्तरमा पुऱ्याउनु सके गाउँका मानिसहरू पनि शहरमा राम्रो शिक्षा पाइन्छ भन्ने भ्रमबाट मुक्त भई ग्रामीण तहमा नै शिक्षाको स्तर उठ्न सक्ने कुरामा काम गर्नु पर्दछ । गाउँकै साधारण विद्यालयमा स्तरीय पढाई भए शिक्षाको लागि शहर दौडने कृया कलाप बन्द भै गाउँबाट युवा जोडी शहर पलायन रोकिने छ । शिक्षाको व्यापारिकरण समेत घट्न सक्छ ।

घ) स्वास्थ्यमा सरल पहुँच:

कोभिड १९ को संक्रमण पछि सरकारले स्वास्थ्यमा लगानी बढाएको छ । जिल्ला र केही गाउँपालिकामा स्वास्थ्यकर्मी र स्वास्थ्य सुविधा बढाएको छ । यो सहानीय कार्य हो । पालिकाको स्वास्थ्य चौकीमा तालिम प्राप्त एम.वि.वि.एस र योग्य परिचारिकाहरू सहित स्वास्थ्य उपकरण, आकर्षक भौतिक सुविधा, प्रसूती कक्ष, सघन उपचार कक्ष, सामान्य सर्जरी, जस्ता सुविधा पालिकाहरूमा विकास गर्दै त्यस्ता दुर्गम स्वास्थ्य केन्द्रमा काम गर्ने जनशक्तिलाई थप आर्थिक सुविधा र उच्च अध्ययनमा प्राथमिकता दिनु पर्दछ । यसले पनि गाउँको बसाई सराईमा कम गर्छ ।

स्मार्ट गाउँ, विकास गाँउमै पनि निश्चित क्षेत्रमा बसोवासको योजना लागु गरि सरकारले थप सुविधा र सहूलियतमा आवास निर्माण गरि छरिएर रहेका घर परिवारलाई एक गरि सेवा सुविधाको एक विकास गर्ने र खेतीयोग्य जमीनलाई बसोवास रहित गरि यान्त्रिकरण गर्न सहज तुल्याउनु पर्दछ । सरकारले भू-उपयोग नीति र भू-उपयोग

ऐन बनाएको छ । तर लागु गरेको छैन । शहरीकरणको नाममा कृषियोग्य उर्वरा भूमि प्लटिङ गरेर भूमाफिया र ठेकेदारले नाफा कमाई रहेका छन् । उत्पादनशिल र मलिलो जमीनमा आवास बढाउँदै जग्गा दलालीलाई प्रश्रय दिने काम नरोके भविष्यमा खाद्यान्न संकटले विकराल रूप लिन सक्छ । नेपालमा हाल मौलाएको दलाली पर परिरोजनाले राज्यलाई यस्ता स्थानमा सेवा सुविधा विकास गर्ने दबाव बढनुको साथै खेतीयोग्य जमीन विनास हुँदै गैरहेको छ । यसले शहरी विकासको साथै वातावरण प्रदुर्षण र केहीहदसम्म खाद्य संकट पनि निम्त्याउने छ । कुनै पनि उर्वरा भूमि कृषिको लागि जोगाउनु भविष्य सुरक्षित गर्नु हो । सरकार खाद्य सुरक्षामा आत्मनिर्भरको नारा लगाएपनि उर्वरा भूमि जोगाउने तर्फ भने उदासिन देखिन्छ । अतः सफा र व्यवस्थित शहरको लागि र गाउँका युवालाई गाउँमै बसाई गर्नको लागि शहरीकरण कार्यक्रमलाई गाउँमा स्थानान्तर गरी स्मार्ट गाउँको अवधारणालाई नीतिगत र व्यवहारमा अवलम्बन गरिनु पर्दछ ।

दिगो खाद्य सुरक्षाको लागि गाउँको उब्जाउ कम हुने, पथरिलो, बाढी पहिरोको जोखिम कम भएको बलियो जमीन छनौट गरी स्मार्ट गाउँको योजना विकास गर्ने गराउने नीति तुरुन्त अवलम्बन गरिनु पर्दछ । स्मार्ट गाउँमा शिक्षा, स्वास्थ्य खानेपानी, विजुली, सञ्चार, यातायात, पार्क सहित सबै आधुनिक सेवा सुविधाको व्यवस्था गरी ग्रामीण युवाहरूलाई घडेरी किन्ने व्यवस्था मिलाई स्मार्ट गाउँको विकासको थालनी स्थानिय र प्रदेश सरकारको अगुवाईमा गरिनु पर्दछ । स्मार्ट गाउँमा शहरलाई तीव्रता दिन घर निर्माणमा केही थप सहूलियत गर्न केन्द्र सरकारले स्थानीय सरकार मार्फत नियम बनाई अनुदान बजेटको समेत व्यवस्था गर्नु पर्दछ । यो नीति र कार्यक्रम शहर सुव्यवस्थित हुने र स्मार्ट गाउँको विकास भै युवाहरू गाउँमै वस्न उत्प्रेरित हुनेछन र शहरतिर बसाई सराई रोकिने छ ।

ग्रामीण कृषि प्रणालीमा परिवर्तन र खाद्य तथा पोषण सम्पन्नता (ययम बलम लग(तचप्तप्यल कगााध्भलअथ) को लागि पालिका स्तरमा परिवर्तनका संवाहक (ऋजबलनभ ब्नभलत) वा निपुर्ण प्राविधिक (Qualified Technicians) को आवश्यकता छ । स्थानीय सम्भाव्यताको आधारमा प्रत्येक पालिकाका वडाहरूमा कृषि, बागवानी, पशु सेवा र पोषण शिक्षा

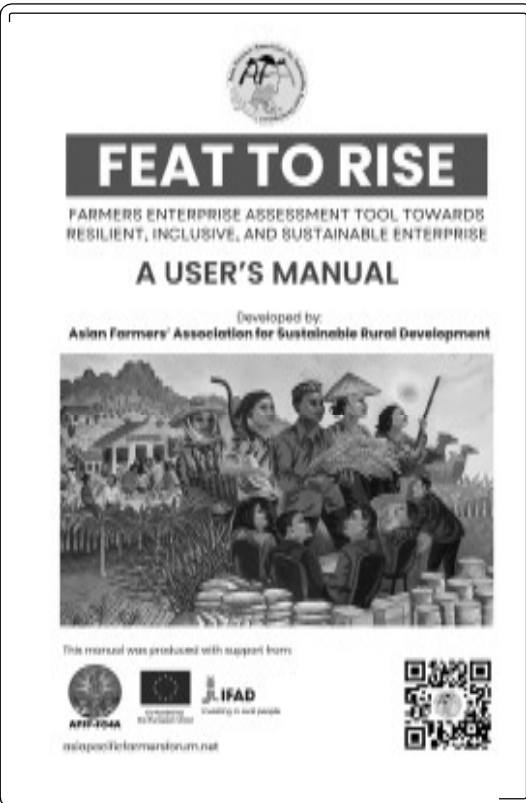
जस्ता प्राविधिक जनशक्तिको व्यवस्था पालिका आफैले गर्ने र कार्यसम्पादनको आधारमा पदोन्नति गर्न सक्ने र कार्य सम्पादन राम्रो नगरे अवकास समेत दिन सक्ने नीति ल्याइनु पर्दछ। पालिकामा भर्ना गरिने यस्ता जनशक्ति क्रमशः सम्बन्धित पालिकाबाटै उत्पादन र तालिमको व्यवस्था गरि स्तरोन्नति गर्दै जाने रणनीति अख्तियार गरेमा स्थानीय रोजगार समेत बढ्न सक्छ। बदलिंदो सामाजिक, आर्थिक परिवेशमा परम्परागत खेती प्रणालीबाट जीवन निर्वाह गर्न कठीन भइरहेको छ। कृषिको आयस्रोतले मात्र कृषकका आधारभूत आवश्यकता पूरा गर्न गाह्रो भएको छ। कृषि उत्पादन तथा उत्पादकमा कमी आउनुका साथै स्वास्थ्य, शिक्षाजस्ता आधारभूत क्षेत्रमा खर्च बढ्दा कृषिबाट प्राप्त हुने आमदानीले पर धान्न गाह्रो भइरहेको छ। यसै कारण कृषकहरू कृषि पेसाबाट पलायन भइरहेका छन्। यसको परिणाम गाउँको खेती छोडेर अहिले लाखौं नेपाली किसानहरू विदेशी भूमिमा श्रम गरिरहेका छन्। विदेशबाट कमाएर पठाएको रकमले देशको गार्हस्थ उत्पादनमा ३० प्रतिशत भन्दा बढी योगदान पुऱ्याएको अनुमान छ। तर यो दीर्घकालीन र दीगो स्रोत होइन। विशेष गरि कृषि पेसामा संलग्न युवा पुरुषहरू वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा कृषि जनशक्तिको

अभाव भई खेतीयोग्य जमीन बाँझो हुने क्रम बढ्दो छ। वैदेशिक रोजगारीमा गएका युवा पुरुषका श्रीमती र छोराछोरी विप्रेषण (Remittance) बाट प्राप्त रकमले आयातित् चामल किनेर खाने र बालबालिकाको शिक्षाको नाममा शहरमा बस्ने संख्या बढ्दो छ। गाँउमा वृद्ध आमा बाबु मात्र घर कुरेर बसेको पाईन्छ। केही समय पछि वृद्ध-वृद्धाको पीढी पछि र वैदेशिक रोजगारीमा जवानी खर्चेर फर्केका परिवारको भविष्यको निर्वाह कसरी होला भन्ने प्रश्न निरुत्तरित छ। यो देशको लागि राम्रो संकेत होइन। पहाडमा होस् वा तराईमा जग्गा बाँझो रहँदा पहिलेदेखि गरिवी र खाद्यान्न अभावबाट पीडित नेपालमा भन्नु पछि भन्नु खाद्य असुरक्षा बढ्दो छ। विप्रेषणको आय र आयात गरिएको चामलले देशमा खाद्य र पोषण सुरक्षा संकटमा पर्दै गएको छ। बाँझो जमीनको उपयोग गर्ने अर्को विकल्पको रूपमा कृषि पेशा छोडेर जागिर वा अन्य व्यवसायमा लागेका गाँउमा नबस्ने र खेती नगर्ने तर जमीनको स्वामित्व पनि छोड्न नचाहने गैर-उपस्थित भूस्वामी (Absentee land) हरुलाई आफ्नो जमीनमा वन क्षेत्र (Timber Areas) र बागवानी तथा वनजन्य कली (Horti-Forestry) प्रवर्द्धन गर्न आफ्नो जमीनमा उत्पादन भएको साल, सल्ला, शिशौ, चाँप, उतिस, चिलाउने, टिक

व्यवस्था भएकाले त्यसका उपभोक्ताहरूले समेत सास्ती भोग्नु परेको छ। यसलाई कानून बनाई व्यवस्थापन गर्नु पर्छ। कृषि भन्नाले बारी खेत र धान, गहुँ, मकै मात्र बुझ्ने अवधारणामा परिवर्तन ल्याई बागवानी र वन सम्बन्धी उत्पादनलाई पनि कृषिमा समाहित गरि खरबारी, वन वनेली र नाँगा पाखामा फलफूल, जडिबुटी र काठ खेती गर्न प्रोत्साहित गरि हरियाली बढाएर नेपाली गाँउलाई सुन्दर र आयमूखी बनाउनु पर्दछ। हिमाली र पहाडी क्षेत्रमा देखिएको सामुदायिक वन र भेंडा, च्यागा, चौरी पालनमा देखिएको अवरोध निवारण गरि व्यावसायिक भेंडा पालनलाई संरक्षण गर्ने नीति अवलम्बन गरिनु पर्दछ। हिमालमा जडिबुटी पहाडमा फलफूल खेती, हरेक सडकको दायो-बाँयो आकर्षक बागवानी (Ornamental Horticulture) र विषादि रहित जैविक खेतीको प्रवर्द्धनबाट निर्यात वृद्धि गर्ने समृद्ध नेपालको विकास गर्ने कार्यक्रम तर्जुमा गरि लागु गर्नु पनि ग्रामीण पुनर्स्थापनाको अर्को पाटो हो। नेपालमा जमीन भएको कृषक भएपनि बाह्र महिना निर्वाहमूखी र वर्ष भरि खेती गर्दा पनि छ महिना मात्रै खान पुग्ने कृषकहरूको संख्या धेरै भएकोले कृषिमा व्यावसायिकता आउन नसकेको हो। कृषिमा आधारित कृषकको संख्या घटाउने, व्यावसायिक उत्पादनको लागि खेती गरिने चक्रलाको क्षेत्रफल बढाउने यी दुई प्रमुख चुनौती रहेको छ। कृषिमा आवृत कृषकको संख्या बढाउन वैकल्पिक रोजगारीको सिर्जना आवश्यक छ। यसका लागि नेपालको विभिन्न भागमा ग्रामीण शहरको विकास र उद्योगको विकास आवश्यक छ। लगानीमैत्री राजनैतिक वातावरण, बन्द हडताल नियन्त्रणको ग्यारेन्टि चाहिन्छ, केही सीमान्तकृत कृषकहरूलाई ठूला कृषकमा परिणत र केहीलाई स्थायी वैकल्पिक रोजगारीको वातावरण सिर्जना गरि हालको कृषिमा आधारित जनसंख्यालाई निश्चित समय सीमा भित्र ४० प्रतिशतमा भन्ने योजना निर्माण गरि लागु गरिनु पर्दछ।

सन्दर्भ सामाग्री :

डा. ईन्द्रराज पाण्डे, कृषि त्रैमासिक वर्ष ५९ अंक १ पृष्ठ २४।
 भोलामान सिंह बस्नेत : कृषि जर्नल मासिक : वर्ष १७ अंक ७ पृष्ठ १३
 श्याम बस्नेत हाम्रो सम्पदा मासिक वर्ष २४ अंक ३७, पृष्ठ १०७

आदि नेपालको जुनसुकै बजारमा बिक्री गरि आय आर्जन गर्न पाँउने गरि वन पैदावार उपभोग ऐन नियममा समय सापेक्ष परिवर्तन गर्ने र बाँझो जमीनलाई उत्पादनशिल बनाउन र हरियाली प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक व्यवस्था गर्नु पर्दछ। यो व्यवस्थाबाट नेपालको समगत रूपमा वनको क्षेत्र बढ्ने र गैर उपस्थित भूस्वामीहरूलाई आफ्नो जमीनमा वागवानीजन्य वन वनेली लगाई आय आर्जन सुनिश्चित गर्न र देशको हरियाली प्रवर्द्धनमा सहभागी गराउनु पर्दछ। वर्तमान प्रचलनमा आफ्नो लालपुर्जा भित्रको जमीनमा उत्पादित काठ कटानि गरि अन्य कृषि उत्पादन सरह नेपालको जुनसुकै बजारमा बेचबिखन गर्न पाईने सरल व्यवस्था छैन। वन पैदावार बिक्रीको नियन्त्रित

सूर्ती, मदिरा र चिनीमा कर बढाउनु पर्छ : विज्ञहरु

धनबहादुर मगर

काठमाडौं, जेठ १०, नेपाल विकास अनुसन्धान प्रतिष्ठानको आयोजनामा ललितपुर हरिहरभवनस्थित द प्लेसमा “सूर्ती, मदिरा तथा चिनीयुक्त पेय पदार्थमा कर वृद्धि” जनस्वास्थ्य संरक्षणका लागि साभा अपिल, विषयक एकदिने कार्याशाला गोष्ठी कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ।

शिक्षा, स्वास्थ्य, सूचना तथा सञ्चार संसदीय समितिका अध्यक्ष कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि ओजस्वी सेरचनले जंक फुडले क्यान्सर, अस्वस्थ जीवनशैली बढ्दै गएकोले स्वास्थ्य ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने धारण व्यक्त गर्नु भएको छ।

शेरचनले स्वास्थ्य करलाई उपयोगी बनाउन पर्ने, कर वृद्धि मात्र पर्याप्त नहुने बताउनु भयो। “कर वृद्धि मात्र पर्याप्त हुँदैन, प्रगतिशील स्वास्थ्य करको पनि कुरा छ। सिनट्याक्सलाई ब्राण्डेड बनाउन जरुरी छ। साथै अनुसन्धानलाई पनि अगाडि बढाउनु पर्ने बताउनु भयो।

पूर्व विज्ञान, प्रविधि तथा वातावरण मन्त्री तथा कार्यक्रमका अध्यक्ष गणेश शाहले स्वस्थ नागरिकनै समृद्धिको आधार भएको बताउनु भयो। तथ्यमा आधारित इभिडेन्सको कुरा उठ्यो भने आजको वहसले केही न केही प्रभाव पार्छ। सरकारसँग सहकार्य गर्न लागि हामी तयार छौं। विषयवस्तुलाई तथ्याङ्कमा आधारित बनाउनु अनुरोध गर्दछु।

राष्ट्रिय योजना आयोगका पुर्व उपाध्यक्ष शिवराज अधिकारीले आफ्नो कार्यपत्र प्रस्तुत गर्दै सैद्धान्तिक आयकर के हो ? छुट्याउनु पर्छ।

अन्त शुल्क परम्परागत कर मानिन्छ। कुनै स्पेसिफिक ठाउँलाई कर लगाउनु पर्दैन। सबैमा कर लगाउँदा दिग्रेसिभ हुन्छ। अहिले समय अनुसार परिवर्तन गर भनेको हुन्छ। प्रगतिशील कर लगाउन पर्छ। जहाँ समाजलाई स्वास्थ्यमा हानी पुऱ्याउँछ त्यहाँ बढी कर लगाउने भनिन्छ। हामी यसलाई सामाजिक उत्तरदायित्वलाई जोड्छौं।

घृणा कर : पूरानो भयो। समाजलाई उत्तरदायी बनाउनु पर्छ भन्ने छ। जहाँ हानीकारक उत्पादन गर्छ समाजलाई हानी पुऱ्याउँछ। क्लिन कर व्यवस्थापनले व्यक्तिगत स्वतन्त्रता र समाजको उचित उत्तरदायित्वलाई सन्तुलन गर्छ। सेन्सर भयो भने चुरोट खाँदा कम खाइन्छ।

सान देखाएर, खुट्टा हल्लाएर चुरोट रिग्रेसिभ होइन। लडटर्म रिग्रेसिभ भन्दा प्रगतिशील कर लागु गर्नु पर्छ। यो सामाजिक सम्भौता हो। करले सामाजिक रुपान्तरणमा सहयोग गर्छ। कर बढायो भने मूल्य बढाउँछ। मूल्य बढ्यो भने उपयोग कम हुन्छ। कति प्रतिशतले मूल्य बढाउँदा कति प्रतिशत कर बढ्छ। कर प्रयाप्त बलियो छ कि छैन भन्ने व्यवहारमा परिवर्तन हुनु पर्छ।

व्यवहारमा परिवर्तन नगरेसम्म बढाई राख्ने भन्ने होइन। स्वस्थ्य करले राजस्व बढाउँछ। उपभोग बढेको छ।

कमजोर पावर संरचनाले बलियो दिन सक्दैन। अवैध व्यापार भन्दा बलियो राजनीतिक इच्छाशक्ति हुनुपर्छ।

स्वास्थ्य कर राजस्वको उपकरण होइन। जनउत्तरदायी बनाउने हो। त्यसता वस्तु उपभोगले स्वास्थ्यको हिसाबले हिजो बेलुकी पिएको अल्कोहलले बेलुकी टाउको दुखिरहेको हुन्छ भने उत्पादन समेत घटाएको हुन्छ। कति व्यवहारमा परिवर्तन भयो ? मलाई थाहा छैन। तर व्यवहारमा परिवर्तन गर्न जनतामा जानु पर्छ। सानैदेखि खाइयो, छोड्न सकिदैन भन्छन् तर छोड्दाखेरी स्वास्थ्यमा सुधार हुन्छ भन्ने बुझाउन सकेको छैन। रिइन्टरप्रेटेशनको जरुरी छ।

कर नीति विज्ञ, डा.रुप खड्काले नेपालको कर प्रणाली अरु भन्दा फरक छ। भन्सार महशुलको उद्देश्य अझ फरक छ। राज्यले राजस्व उठाउने उद्देश्यले गरिन्छ। मूल्य अभिवृद्धि गर धेरै प्रकारका करहरु छन्। नूजिल्याण्ड, सिंगापुरमा जस्ता मुलुकमा यस्ता

वस्तुलाई अधिक मूल्य तिर्नु पर्छ। आर्थिक दृष्टिकोणले समेत उपयोग गर्न सक्दैन। स्वस्थ्यको जोखिम कर लगाएको छ। अन्त शुल्क कर बढाउने हो। अन्त शुल्कमा स्पेसिफिक करको भार बढाउने हो। तर नेपालमा कर प्रणालीमा प्रभावकारी कार्यन्वयन गर्न सकेन। तस्कर गरि ल्याउने वस्तुलाई नियन्त्रण गर्न सकेन। त्यसरी ल्याएको वस्तुमा भन्सार पनि लगाउन सक्दैन। कर पनि उठ्दैन। विशेषकृत कर विश्वभरिका स्पेसिफिक ट्रेण्ड छ। अण्डर भ्यालुएसन १०० लाई ५० प्रतिशत मानेर देखाएको छ।

स्वस्थ्यको समस्या दिन प्रतिदिन बढ्दै गएको छ। कर बढी भयो भने तस्करी बढी हुन्छ भन्ने छ। अण्डरभ्यालुएसन गर्ने अवस्थामा आएको खण्डमा १३ प्रतिशत मूल्य अभिवृद्धि कर लगाउने हो। व्यवहारिक करको रुपमा ड्रूप्ट एण्ड ट्याक्स सिस्टम हुनु पर्छ। कुनै देशबाट पैठारी भएर रिटेलरको प्रयोग गरि उपभोक्ता सम्म आइपुग्दा पुग्दा व्यवहारिक करको जरुरी छ। कमजोर प्रशासनको कारण कार्यन्वयनमा आउन सकेको छैन। प्रभावकारी भएपछि स्वस्थ्यमा हुने खर्च कम हुँदै जान्छ यो अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यास पनि हो।

कर विज्ञ, सांसद पद्मप्रसाद सिंहले सूर्ती, अल्कोहल, चिनीको कर बढाउने मात्र समस्याको समाधान होइन। यो संसदीय अभ्यासको नयाँ हो। नीति सम्वादले धेरै कर बढाउन सहमत छौं। तर त्यसले समाजमा असर गर्छ। कोकाकोला भन्दा पनि मही प्रवर्द्धन गर्दा राम्रो हुन्छ।

नेकपा एमालेको सांसद भीम कुमारी गुरुडका अनुसार स्वास्थ्यलाई असर गरिरहेको अवस्थामा उपभोग कसरी कम गर्ने भनेर चेतनामूलक कार्य बढाउन जरुरी छ। विदेशबाट आयातित अल्कोहल भन्दा स्वदेशी अल्कोहल प्रवर्द्धन गर्दा फाइदा हुन्थ्यो। गाउँघरमा स्वरोजगार हुने र कर पनि आउने। गाँजाखेतीलाई उपयोगमा ल्याउन सके आर्थिक रुपमा पनि सुधार गर्न सकिन्छ। गाँजा, भाडको तेल सेवन गर्दा स्वास्थ्य हुने, देश भित्रैको उत्पादनलाई जोड दिनुपर्छ। जनकपुर चुरोट कारखाना बन्दै भयो।

नेपाल विकास अनुसन्धान प्रतिष्ठानका अध्यक्षको डा.जयबहादुर गुरुडले छलफलमा उठेका विषयहरुमाथि जवाफ दिँदै विषयवस्तु कर केन्द्रीत भएपनि उठेको विषयवस्तुहरु समसामयिक र वस्तुवादी रहेको बताउनु भयो। नीतिगत छलफलले सरकारलाई

प्रस्तुत विषयमाथि योजना बनाउन सहजहोस् भनेर पनि सरोकारवालाहरूसँग सम्वाद गरिएको बताउनु भयो । अध्यक्ष डा.गुरुडले करले राज्यको राजस्व उठ्ने विषयमा केन्द्रीत नगरी जनताको स्वास्थ्यमा ध्यानदिनु पर्ने बताउनु भयो ।

पूर्व स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्री तोसिमा कार्कीले कर बढाउने मात्र होइन, प्रयाप्त बढाउने हो । विश्व स्वास्थ्य संगठनले जनताको स्वास्थ्यमा हानी पुऱ्याउन सक्ने वस्तुमाथि सन् २०३५ सम्म ७५ प्रतिशत कर बढाउन भनिएको छ । कर बढी लगाएपनि मूल्य बढ्छ । त्यसो गरेर पनि उपभोग घटाउनु भन्ने हो । विश्व स्वास्थ्य संगठनले भनेको प्रयाप्त कर बढाउनु हो । कार्कीले भन्नुभयो सिन्ट्याक्सबाट आएको करबाट स्वास्थ्य विमामा लगाउन सक्छौं । स्वस्थको हिसावले वंशानुगत बर्डेन डिजिज बढ्दै गएको छ । स्वास्थ्य विमा धरासायी भइरहेको छ । अस्वीकार्य खाद्य पदार्थहरुबाट कर संकलन गर्नु पर्छ ।

प्यासिस स्मोक्श, धुम्रपान गरेको व्यक्तिहरुले पिएको चुरोटले अरुलाई पनि र आफ्नो परिवारलाई रोग निम्त्याइरहेको हुन्छ । स्वास्थ्य विमाको पुनः संरचनालाई निरनतर दिने हो । हामी अधिल्लो वर्षमाभन्दा बढी देखिने नै गरि काम गर्ने छौं ।

राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टीका माननीय सांसद भरत गिरीले कर अत्यधिक बढाउने भन्दा पनि भुईं मान्छको अवस्था हेर्नु पर्ने बताए । तथ्याङ्कलाई आधार मानेर संस्थाले गरेको छ । सदस्य राष्ट्रको नाताले कर बढाउनु पर्छ । चिनी युक्त पदार्थमा भारतमा २८ प्रतिशत र थप १२ प्रतिशत कर लगाएको छ । तथ्याङ्क केलाउन भन्दा करमा जोडिदिनु । क्यान्सर, मधुमेह, अरु संक्रामक रोग फैलिनुमा सुर्ती, मदिरा, अल्कोहल सेवनका कारण भइरहेको छ । कर बढाएर स्वास्थ्यमा लगानी गर्नु पर्छ । यस्तो पदार्थ सेवनले तल्लो वर्गलाई सबैभन्दा बढी असर गरेको विश्व संगठनले विवरण सार्वजनिक गरेको छ ।

किन्ने पनि पाएन भन्ने भन्दा अगाडि नागरिक बचाउने अभियानमा लाग्नु पर्छ । रोग लाग्नु भन्दा अगाडिनै लाग्न नदिनु राम्रो हुन्छ । नेपाली काँग्रेसका सांसद प्राध्यापक डा.चन्द्र मोहन यादवले आफू चिकित्सा पृष्ठभूमिको भएकाले सरकारी कर्मचारी हुँदा ग्रामीण क्षेत्रका महिलाले बढी चुरोट पिएको पाइएको बताउनु भयो । तराईमा विडी र सदनमा भेवको कुरा आउँथ्यो ।

जति रोगी भयो उसले काम गर्नु सक्दैन । रोगी मान्छेले कसरी राम्रो काम गर्न सक्छ ? स्वास्थ्यको रुपमा कति स्वास्थ्य छ ? मदिरा नपिए राजनीति गर्नु नसक्ने मान्छेहरु पनि छन् । अहिलेसम्म मैले मदिरा पिएकै छैन । मसँग स्पष्ट तथ्याङ्क छैन ।

विश्व स्वास्थ्य संगठनले भनेको छ, समाजको हाइपरटेन्सन, (क्रोनिकल डिजीज वंशानुगत रोगहरु धेरै जसो छ । मदिरा पिएमा कपालदेखि नडसम्म प्रभावित पाउँछ । राज्यलाई घाँटे छ । स्वास्थ्यको कारण ३ वटै कुराले उच्च रक्तचाप, मधुमेह, रोगहरुको नराम्रो असर छ । ५० प्रतिशतको कुरा आएको छ । ६० प्रतिशतको मृत्यु नसर्ने रोगबाट भएको छ । कर बढाएन भने धेरै घाटा हुन्छ । एउटा कोकाकोलामा ५० देखि ५४ ग्राम चिनी हुन्छ । २० खिली चुरोट प्रतिदिन उपभोग गर्दा ७ देखि १० वर्षको आयु घटाउँछ ।

नेकपा एमाले सांसद गुरु वरालले अखाद्य वस्तुको बजार आक्रान्त छ । जनस्वस्थ कार्यक्रम गर्न जबर्जस्ती कार्यक्रम गर्नु पर्छ । २०७८ को तथ्याङ्क अनुसार १४-२४ वर्ष उमेर समूहका युवाहरु १३ लाखयुवालाई बचाउन चुनौती छ । धुम्रपान ४८ प्रतिशत भन्दा बढीले सेवन गरेको पाइन्छ । सावर्जनिक स्थानमा धुम्रपान गरेको हुन्छ । शिक्षक र प्राध्यापकहरुलाई क्लिन जोनमा राख्नु पर्छ । राज्यले संकल्प गऱ्यो भने सम्भव छ । उल्लंघन गरेमा शिक्षकलाई दण्ड, विद्यार्थीहरुलाई रेड कार्ड देखाउनु पर्दछ । मदिरा, सुर्तीजन्य वस्तु आयातमा नियन्त्रण गर्नु पर्छ । भारतको नाकाहरुबाट मात्रै दैनिक ४ टूक कोल्ड ड्रिंक भित्रिन्छ । क्यान्सर र अन्य रोग लागेकाहरु दिल्लीतर्फ जानेको ओइरो हुन्छ । सुर्तीजन्य पदार्थको २७ अर्बको खेतीपाती हुन्छ । कर राज्यको मेरुदण्ड हो । निरुत्साहित गर्ने शर्तमा २४ वर्ष मुनिका युवाहरुलाई क्लिन जोनमा राखौं ।

पूर्व सभासद गुरु वरालले कविलास गाउँपालिकाका आफू २०७८ साल पछि पनि त्यहाका किसानहरुले जमीन नवेचेको, छोराछोरीलाई हेटौडामा ल्याएर पढाएको, कविलासका मानिसहरुले गाँजा खेती गर्ने गरेको पाइएको बताउनुभयो । गाँजा नेपालको लागि उत्पादन गर्न जरुरी छ कि छैन ? त्यसको अनुसन्धान हुनु पर्ने बताउनु भयो ।

नेकपाका सांसद भीमकुमरी बुढा मगरले आफू आदिवासी जनजातिको क्लष्टरमा भएकाले उठेका विषय आफ्नो पार्टीमा राख्ने

बताइन् । समाजलाई हानी पुऱ्याउन वस्तुलाई प्रयोग गर्दा त्यसको कर बढाउने भन्ने कुरामा आफू सकारात्मक रहेको बताइन् । असर गर्छ भन्दा-भन्दै पनि मदिरा सेवनले घर-भगडा बढेको छ । स्थानीय सरकारको मातहतमा नियमन हुने गरि ग्रामीण तहमै मदिरालाई ब्राण्डिङ्ग र प्याकेजिङ गरेर आयआर्जन गर्न लगाउनु पर्छ । गाँजाको रेसाबाट कपडा बनाउन र तेल पनि स्वास्थ्यको दृष्टिले उपयोगी हुन्छ ।

नेपाल विकास अनुसन्धान प्रतिष्ठानका स्वास्थ्य, शिक्षा, वातावरण कार्यक्रमका संयोजक डा. नवराज खतिवडाले कर बढाउनु भन्दा स्वास्थ्यको चिन्ताप्रति ध्यानदिनु पर्ने बताउनु भयो । खतिवडाले स्वास्थ्य रहनु नै सबैको चाँसोको विषय भएकाले प्रगतिशील कर लागु गर्नु आजको आवश्यकता रहेको बताउनु भयो ।

सभासद गंगादेवी याचले अल्कोहल खानु पर्छ भन्ने नेपाली समाजमा कस्तो अल्कोहल सेवन गर्ने भन्ने कुरा पनि आउन सक्ने बताइन् । नेपाली समाजले कतिपय चाडपर्व, संस्कार र रीतिरिवाजमा अल्कोहल सेवन गरेको अवस्था छ ।

नेपाल विकास अनुसन्धान विकास प्रतिष्ठानका कार्यकारी निर्देशक डा.शिखा थापाले सार्वजनिक स्वास्थ्य सुधार गर्न स्वास्थ्य कर नीतिगत सिफारिस गर्ने उद्देश्यले कार्यक्रम आयोजना गरेको बताउनु भयो । विगतमा पनि संस्थाको स्थापना कालदेखिनै जीविकोपार्जन कार्यक्रम, शिक्षा, जलवायु, परिवर्तन, आर्थिक नीति, अनुसन्धान, नेपालको कर सम्बन्धी छलफल गर्दै आएको बताउनु भयो ।

सुर्ती, अल्कोहल, चिनीमा नेपालको सबैभन्दा थोरै कर रहेछ । सुर्ती, अल्कोहल चिनीबाट गरेको हानी नोक्सानीको भरताल गर्ने उद्देश्यले सार्वजनिक कर सुधारको लागि नीतिगत योगदान पुग्न सकोस् भनेर कार्यक्रमको आयोजना गरेको हो । आफ्नो कार्यपत्र प्रस्तुत गर्दै भन्नुभयो ।

स्वास्थ्यमा गम्भीर असर पुऱ्याउने पदार्थको कारण नेपालमा मात्रै ३९,२०० प्रति वर्ष मानिसको मृत्यु हुने गरेको छ । जसको कारण २०० सय भन्दा बढी रोगहरु निम्तिन्छ ।

मुखमा लाग्ने क्यान्सर उपचार गर्न मात्र १० औं लाख खर्च हुन्छ । स्वास्थ्यमा आम्दानी कम छ खर्च धेरै छ, थापाले बताउनु भयो । कार्यक्रम सञ्चालन प्रतिष्ठानका सचिव गणेश खतिवडाले गर्नु भएको थियो ।

आय आर्जनको लागि नानीमकै (Baby Corn) खेतीको महत्व

डा.माधव प्रसाद जोशी

परिचय :

नानीमकै (Baby Corn) भनेको तरकारी पकाएर अथवा सलादको रूपमा वा अरु विभिन्न परिकारको रूपमा बनाएर खाइने कलिलो खोया मकै (गर्वे मकै) हो। नानीमकै शाकाहारीहरूका लागि वानस्पतिक प्रोटीनको निकै राम्रो स्रोत हो। करिब ६-८ सेन्टीमिटर लम्बाई १.५ सेन्टीमिटर गोलाई भएको नानीमकैको सुत्ला भित्रको गर्वै घोगाको साइजलाई उपयुक्त साइज मानिन्छ जसमा भण्डै १८ प्रतिशत वानस्पतिक प्रोटीन पाइन्छ। नेपालमा खासगरि शहर बजारको भोज भन्नेमा मिश्रित तरकारी पकाउदा नानीमकै पनि मिसाउने गरिन्छ। यसको साथै नेपालमा पनि अचेल होटल तथा रेष्टुरेन्टहरूमा नानीमकैबाट विभिन्न थरी थरीका खाद्य परिकारहरू बनाउने गरेको पाइन्छ। त्यसैगरि सलादमा पनि नानीमकैको खोयालाई आकर्षक रूपमा काटेर मिसाइएको हुन्छ।

धेरैले नानीमकैलाई भिन्दै खालको होचो पुइको बोट हुने मकैको जात होला भन्दछन् तर कुरा यसो होइन यो मकैको बोट पछि काम नलाग्ने कलिलो सुत्ला (Ear) जसलाई जुंगा निकै दुई या तीन दिन पछि परागसेचन हुनु अघि भाँचेर भुत्ला (खोसेला) सहितको नानीमकैको खोयाको रूपमा पोका पारेर

बजारीकरण गर्न सकिन्छ। नानीमकैको खोयाहरू उपयुक्त प्लाष्टिकमा प्याक गरेर बजारमा लाग्नु अघि शीत भण्डारभित्र अथवा फ्रिज भित्र राख्न सकिन्छ।

यसो गर्दा चाहिएर जति नानीमकैलाई नियमित आपूर्ति गर्ने हिसावले बजारमा पठाउन सकिन्छ, नेपालमा व्यवसायिक रूपमा कृषक समूहमा कृषि भएका कृषकहरूले सजिलैसित नानीमकैको खेती गर्न सक्ने ठूलो संभावना छ जसले स्वदेशमा आयमार्जन र रोजगारीको नयाँ बाटो प्रदान गर्ने छ। यसकारण परम्परागत निर्वाहमूखी खेतीबाट माथि उठेर यस प्रकारका बढी फाईदा हुने व्यवसायिक खेती तर्फ नवयुवक कृषकहरू लाग्नुपर्ने देखिन्छ।

उत्पादनमा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरू:

१) जातीय छनौट : नानीमकै उत्पादनको लागि अन्नको लागि सिफारिस भएको जुनसुकै मकैका जातहरू पनि प्रयोग गर्न सकिन्छ। चितवन र नवलपरासी क्षेत्रका केही किसानले “रामपुर कम्पोजिट” जातको मकैलाई नानीमकै उत्पादन गर्न तथा त्यसपछि बचेका वा हरिया बोटहरूलाई काटेर पशुचारा (घाँस) उत्पादन गर्न समेत उपयुक्त मान्दछन्।

२) जमीनको छनौट र रोपाई:

सामान्य मकै खेतीलाई जस्तै मकैको लागि पनि पानी नजम्ने र मलिलो दुमट माटो सयभन्दा उपयुक्त मानिन्छ। रोपाईको बेलाको हिसावले भन्ने हो भने तराई र भित्री मधेशमा सालभरि नानीमकैको खेती गर्न सकिन्छ। तर वैशाख-जेठ महिनामा रोपेको नानीमकैको उत्पादन बढी हुने देखिएको छ।

(मुख्यबालीको रूपमा रोप्दा बोटमा लाग्ने सबै सुत्लाहरूलाई नानीमकैको रूपमा प्रयोग गरिन्छ। यसो गर्दा रोपाईको दूरी कम राखिन्छ। लाइन बोटको दूरी क्रमशः ४५ से.मी लाइनको १५ से.मी. बोटको र बीउको दर १.५ किलो/का राखिन्छ र सुत्लाहरू भाँच्ने बेला हेरेर र पहिलो, दोस्रो वा तेस्रो बोटको गरि हरेक बोटको उपयोगी सबै सुत्लाहरू भाँचिन्छन्। बजारमा बेच पठाउँदा सुत्लाहरू नङ्ग्याएर नानीमकैको खोयाहरूलाई प्लाष्टिकमा पोका पारी पठाइन्छ। सबभन्दा माथिको पहिलो वा

उपल्लो सुत्ला भाँचेपछि हरेक २-३ दिनमा बोटको तल तलको सुत्लाहरूमा नानीमकै तयार भए नभएको चेक गरेर भाँच्नु पर्छ, छिपिन दिनु हुँदैन। नानीको पोकाहरूलाई तयार हुन्छ साथ फ्रिजभित्र भण्डारण गर्नु राम्रो हुन्छ। यसो गर्दा अडकल गरेर नियमित रूपले बजारमा पठाउन सकिन्छ।

(सहायक बालीको रूपमा नानीमकैको खेती गर्दा बोटको भागमा लाने पहिलो घोगालाई बीउको रूपमा बढ्न दिने र त्यसपछि बोटको तलतिर लाने सुत्लाहरूमा परागसेचन हुनु अगावै नानीमकैको सुत्ला भाँच्ने गरिन्छ। यसमा रोपाईको दूरी अरु खेतीको मकैबालीलाई सरह राखिन्छ, अर्थात लाइन र बोटको दूरी क्रमशः ७५ से.मी. (लाइन)को र २४ से.मी) बोटको राखिन्छ। यसमा बीउको दर ६७० ग्राम प्रति का भए पुग्छ।

३) मल व्यवस्थापन:

राम्ररी पचेको गौबरको मल या कम्पोष्ट मल ५०० किलो प्रति काको हिसावले मकै रोप्नु भन्दा

जमीन तयारी गर्दा हाल्नु पर्छ। अनि त्यसपछि बाली रोप्ने बेलामा युरिया ३.५ किलो, डि.ए.पी. २ किलो, पोटाश मल १.६ किलो प्रति काको दरले हालेर माटोमा राम्ररी मिलाउनु पर्छ। अन्यमा मकै रोपेको २-४ भित्र फेरि २ किलो युरिया १ किलो पोटाश मल प्रति काको हिसावले एकनासले थपेर टपड्रेस गर्नु पर्छ र त्यसपछि हलुकासित माटो खनेर राम्ररी मिलाई दिनुपर्छ।

४) गोडमेल:

भापात व्यवस्थापनको लागि मकै रोपेको २ हप्ताभित्र पहिलो गोडाई गर्ने र त्यसपछि रोपेको २-४ हप्ता भित्र दोस्रो गोडाई गर्ने र मल टपड्रेसिङ गरेर बोटहरूमा माटोको उकेश दिनु पर्छ। वर्षाको पानी वा सिँचाई गरेको पानी जम्न दिनु हुँदैन। यसको लागि पानीको राम्रो निकास हुनुपर्छ।

५) कीरा व्यवस्थापन:

गवारो किराको प्रकोप बढी देखिएको अवस्थामा त्यसको राम्रो नियन्त्रण गर्नु पर्छ। यसका लागि कार्बारिल नामक विषदी १ ग्राम प्रति लिटर पानीको हिसावले मिलाएर घोल तयार गरेर छर्कनु पर्छ। विषादी छर्दा अपनाउनु पर्ने सावधानीहरू राम्ररी अपनाउनु पर्छ। गवारो भाले पुतलीहरूलाई आकर्षण गरेर मान फेरोमेन पासो थापेर गवारो कीराको प्रकोप कम गर्न पनि सकिन्छ।

६) धान-चमर हटाउने:

मुख्य रूपमा नानीमकै रोपेको ४०-४५ दिन भित्र हटाई सक्नु पर्छ। यसो गर्दा

नानी मकैको गुणात्मक स्तरमा समेत समेत सुधार भएर खोयाको आकार र तौल समेत राम्रो हुन्छ ।

७) वाली कटानी:

जब मकै बोटमा पहिले सुत्ला माथि २-३ से.मि. लामा केही जुंगाहरु देखापर्छन् । तब नानीमकैको लागि त्यो सुत्ला भाँच्नु पर्छ । पछि पछि आउने अरु बोटको उधो तिरका सुत्लाहरु पनि जुँग निस्कन थालेको हेरेर बेला भएपछि क्रमशः भाँच्नु पर्छ ।

पहिले सुत्ला मकै रोपेको करिव ५० दिनमा तयार हुन्छ । राम्रो ताजा नानीमकैका खोयाहरु हल्का सुनौला पहेँला रंगका हुन्छन् ।

८) उत्पादन र बजारीकरण:

नानी मकैको बजारीकरणको व्यवस्थापनमा पहिले नै योजना गर्नु पर्छ, यसको खेती सफल गर्नको लागि उत्पादनमा निरन्तर शीत भण्डार (कोल्ड स्टोर)को व्यवस्था, नानीमकैको सुरक्षित बन्धनीकरण

(प्याकेजिङ) हुवानी तथा बजारीकरण, आदिमा भर पर्दछ । शहरका तारे होटलको बजार अवस्था अध्ययन गरेर मात्र नानीमकै उत्पादन योजना बनाउनु पर्छ । नाफा कतिसम्म हुन्छ र डिलरहरु मार्फत तारे होटलहरुमा प्रति हप्ता कति किलो बिक्री गर्न लैजाने हो व्यवस्था मिलाएर मात्र व्यवसायिक हिसावले नानीमकै उत्पादन गर्नु राम्रो हुन्छ । यसको लागि उत्पादन गर्ने कृषकहरुको समूह बनाएर सामूहिक रुपमा धेरै थोर नानीमकै सबैले गर्दा हुन्छ । गाँउमा नियमित रुपमा नानीमकै गुणात्मक रुपमा नियमित रुपले राम्रो र धेरै उत्पादन प्राप्त हुन सकेमा त्यही थलो मै व्यापारीहरु आएर नानीमकैको प्याकहरु खरीद गर्न सक्छन् ।

नेपालको होटलमा शहरमा लगेर बेचबिखन गर्ने एजेण्टहरु मार्फत कृषक समूहले नानीमकैको बजारीकरण गर्न सक्ने ठूलो सम्भावना देखिन्छ । काठमाडौं, पोखरा र चितवन लगायत ठूला तारे होटलहरुमा सिजन हेरी प्रति हप्ता नानीमकैको एकमुष्ट माग ४००(६०० किलो सम्म भएको अनुमान छ । हाल नेपाली बजारमा नानीमकैको सरदर मूल्य १२० किलो पर्दछ । नानीमकै करिव १२५ किलो प्रति काका दरमा उत्पादन हुन्छ र यस हिसावले उत्पादन लागत खर्च तथा चर्को बजारिकरण खर्च कटाएर सरदर चोखो आमदानी लगभग प्रति का रु.२०,००० जति हुने देखिन्छ । हाल थाइल्याण्डबाट नानीमकै बढ्दामा प्याक भएर नेपालमा पैठारी हुने गरेको छ ।

नानी मकैका बढाहरु सुपर मार्केटहरुमार्फत नेपाल आउन गरेको छ । जुन विभिन्न तारे होटलहरुले प्रयोग गरि आफ्ना ग्राहकहरुलाई सेवा पुऱ्याएको छ ।

९) हरियो पशुचाराको लागि:

सबै नानीमकैका सुत्लाहरु भाँची सकेपछि पनि बोट पूर्ण स्वस्थ रहन्छ र हरियो हुन्छ जसलाई काटेर हरियो पशुचाराको रुपमा हरियो चाराको रुपमा दुहुनो गाईभैसीलाई नियमित रुपले खुवाउन सकिन्छ । ठूलो योजना गरि व्यवसायिक हिसावले सम्हाल सक्ने गरि बढि मात्रामा नानीमकै खेती गर्दा

धेरै हरियो बोटहरु प्राप्त हुने भएमा त्यस्तो अवस्थामा हरियो मकैको बोटहरु टुक्रा(टुक्रा पारेर यसबाट सुधारिएको उच्चकोटीको

‘साइलेज’ चारा बनाउने प्रविधि पनि अपनाउन सकिन्छ । अनि लैनो वा बकेर्नो गाईभैसीबाट बढि दूध उत्पादन लिन सकिन्छ । र ‘रामपुर कम्पोजिट भन्ने सिफारिस भएको मकैको जातबाट हरियो चारा पनि सरदर १ टन प्रति का सजिलैसित उत्पादन हुन्छ ।

१०) सार सन्देश:

“आय आर्जन बढाउन नानीमकै खेती गरौं, पशुचारा सुधार्न नानीमकै खेती गरौं” सन्दर्भ सामाग्रीहरु:

(Krishna Adhikari, २०००. Apominary survey on production and markating of baby com in Chitwan and Kathmandu valleys in Nepal)

पर्यावरणीय कृषि मार्गचित्रबारे छलफल

काठमाडौं, जेठ १०, पर्यावरणीय कृषि प्रवर्द्धन तथा दिगो कृषि प्रणाली सुदृढीकरणमा योगदान पुऱ्याउँदै आएका नवनिर्वाचित विशिष्ट व्यक्तित्वहरुलाई विशेष कार्यक्रममार्फत बधाई तथा शुभकामना व्यक्त गरिएको छ ।

राष्ट्रिय योजना आयोग (एनपीसी)का सदस्यमा नियुक्त डा.देवेन्द्र गौचन तथा प्रतिनिधिसभा सदस्यमा नियुक्त डा.सुजाता तामाङको सम्मानमा ललितपुरको पुल्चोकस्थित इन्ट्रान्स क्याफेमा कार्यक्रम आयोजना गरिएको हो । कार्यक्रममा सहभागीहरुले दुवै नवनिर्वाचित व्यक्तित्वलाई सफल कार्यकालको शुभकामना व्यक्त गर्दै सम्मान गरेका थिए ।

कार्यक्रममा औपचारिक बधाई ज्ञापनसँगै नेपालको कृषि तथा खाद्य प्रणाली रूपान्तरणका विषयमा समेत विस्तृत छलफल गरिएको थियो । विशेषगरी पर्यावरणीय कृषि प्रणालीलाई संस्थागत गर्दै

दिगो कृषि विकास कसरी अधि बढाउन सकिन्छ, भन्ने विषयमा सहभागीहरुले आफ्ना धारणा राखेका थिए ।

छलफलका क्रममा नेपालको कृषि क्षेत्रलाई वातावरणमैत्री, दिगो तथा उत्पादनमुखी

बनाउन आवश्यक नीति, रणनीति र सहकार्यका विषयमा विचार आदानप्रदान गरिएको थियो । सहभागीहरुले पर्यावरणीय कृषि मार्गचित्रलाई पभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न

सरकार, नीति निर्माता, विज्ञ तथा सरोकारवाला निकायबीच सहकार्य आवश्यक रहेको बताएका थिए ।

कार्यक्रममा कृषि क्षेत्रका विज्ञ, सरोकारवाला, सामाजिक अभियन्ता तथा सञ्चारकर्मीहरुको उपस्थिति रहेको थियो । सहभागीहरुले नीतिगत तहमा भएका नयाँ नियुक्तिहरुले नेपालको पर्यावरणीय कृषि प्रणालीको विकास तथा दिगो खाद्य प्रणाली निर्माणमा महत्वपूर्ण योगदान पुग्ने विश्वास व्यक्त गरेका छन् । उक्त अवसरमा आगामी दिनमा पर्यावरणीय कृषि, खाद्य सुरक्षा तथा दिगो विकासका क्षेत्रमा थप सहकार्य गर्दै अधि बढ्ने प्रतिवद्धतासमेत व्यक्त गरिएको थियो ।

खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभागको जेठ महिने अनुगमन

उद्योग, वेदकोट-६, कञ्चनपुर, गीताज किचेन गोदावरी-१, कैलाली, जेठ २१ शिवसागर ट्रेडर्स, धनगढी-१, कैलाली, दुग्ध संकलक/ विक्रेता एकतिस (३१) जना), कैलाली भन्सार नाका, बेलौरी न.पा., पुनर्वास न.पा., लालभाडी गा.पा., कञ्चनपुर का विभिन्न स्थानका किसान बाट दुग्ध संकलन गरी धनगढी उपमहानगरपालिकाका डेरी तथा रेफ्रिजरेटमा बिक्री वितरण गर्ने दुग्ध संकलक तथा दुग्ध वितरकहरूलाई कैलाली भन्सार नाकामा रोकी दुग्ध पदार्थको नमूना संकलन गरी घुम्ती प्रयोगशालाबाट तत्काल परीक्षण गर्ने गरिएको छ ।

जेठ १९, जगन्नाथ हेल्थ क्लीनिक, दशरथचन्द न.पा. ०४, बैतडी, देव फार्मसी, दशरथचन्द न.पा. ०४, बैतडी, दानेश्वर नागार्जुन फार्मसी, दशरथचन्द न.पा. ०४, बैतडी, त्रिपुरा सुन्दरी मेडिकल हल, दशरथचन्द न.पा. ०४, बैतडी, लेखक औषधी पसल, दशरथचन्द न.पा. ०४, बैतडी, जिल्ला अस्पताल बैतडीको स्टाफ क्यान्टिन, दशरथचन्द न.पा. ०४, बैतडी,, जिल्ला अस्पताल बैतडीको विमारीको लागि क्यान्टिन, दशरथचन्द न.पा. ०४, बैतडी, जेठ २० गते दुर्गेश्वर जनरल स्टोर, अपिहिमाल गा.पा. ०५, दार्चुला, न्यू भवानी अर्डर सप्लायर्स, अपिहिमाल गा.पा. ०५, दार्चुला, भट्ट सप्लायर्स, अपिहिमाल गा.पा. ०५, दार्चुला, मिभनाता ट्रेडर्स सप्लायर्स, अपिहिमाल गा.पा. ०५, दार्चुला, उच्च नमुना होटेल एण्ड लज, अपिहिमाल गा.पा. ०५, दार्चुला, राजेन्द्र रोजी ट्रेडर्स एण्ड सप्लायर्स, अपिहिमाल गा.पा. ०५, दार्चुला, उमेश ट्रेडर्स एण्ड सप्लायर्स, अपिहिमाल गा.पा. ०५, दार्चुला, अपिहिमाल गा.पा. ०५, दार्चुला, न्यू धामी फेन्सी किराना पसल, अपिहिमाल गा.पा. ०५, दार्चुला, महादेव ट्रेड एण्ड सप्लायर्स, अपिहिमाल गा.पा. ०५, दार्चुला, महादेव किराना पसल, अपिहिमाल गा.पा. ०५, दार्चुला, लोड्याल फेन्सी एण्ड किराना पसल, अपिहिमाल गा.पा. ०५, दार्चुला, अपि हिमाल होटेल, अपिहिमाल गा.पा. ०५, दार्चुला, अनुस्का होटेल एण्ड लज, अपिहिमाल गा.पा. ०५, दार्चुला, जेठ २१ अनुप होटेल, मार्मा गा.पा. ०२, दार्चुला, विष्ट वाइन सेन्टर, मार्मा गा.पा. ०२, दार्चुला, भ्यू टावर होटेल, मार्मा गा.पा. ०३, दार्चुला,

सरस्वती मानन्धर

खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग जेठ महिनामा विभिन्न उद्योग तथा प्रतिष्ठानहरूमा निरीक्षण अनुगमन गरि खाद्य स्वच्छताका लागि सरकारले तोकेको मापदण्ड भित्र रहेर आफ्नो उत्पादनहरू गर्न गराउने जरिवाना, सचेतना, दिएको विवरण सार्वजनिक गरेको छ ।

विभागले विभाग अन्तर्गत खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालय, भैरहवाले २०८३ जेठ १९-२२ सम्म निम्नानुसारको आवश्यक कारवाही गरिएको व्यहोरा जानकारी दिएको छ । .

मेघपुष्प ड्रिंकड वाटर, वुटवल-१३, रुपन्देही, लुम्बिनी डेरी मिल्क प्रा.लि., तिलोत्तमा-०३, रुपन्देही, सिव्य मेडिकल हल, सिद्धार्थनगर-०५, रुपन्देही, भैरहवा, तिलोत्तमा र वुटवलस्थित विभिन्न पसल र मार्ट रहेको छन् ।

खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालय पोखरामा मिति २०८३ जेठ २२ गते, शान्तिनगर डेरी एण्ड सप्लायर्स, पोखरा(०७, कास्की, श्री नगर डेरी एण्ड स्विट्स पसल, पोखरा-०१, कास्की अनुगमन कमजोरी गरेका उद्योगहरूलाई सचेत गराएको छ ।

खाद्य पदार्थ फिर्ता () गर्ने सम्बन्धि आदेश

जेठ १२ गते विज्ञापित प्रकाशित गरि तोरीको तेल, (आयातित तोरी गेडाबाट उत्पादित) ६ महिना विश्लेषण गरिएको प्यारामिटरहरूको आधारमा प्राप्त नमूना

नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड अनुसार नपाईएको भनि सिद्धार्थ आयल इन्डस्ट्रिज, गुरवानिया, रुपन्देहीलाई उक्त उत्पादन फिर्ता गर्न आदेश दिएको छ ।

त्यसरी नै जम्बुलिना गुप इन्डस्ट्रिज प्रा. लि, तार्केश्वोर-१०, काठमाडौं, शुभ श्री किराना स्टोर, नागार्जुन-१०, स्युचाटार, शिव फुड्स प्रा. लि. (शाखा कार्यालय), काठमाडौं-१०, बानेश्वर, जेठ २२ गते विभाग र मोबाइल घुम्ति प्रयोगशाला प्रयोग गरी विभाग मातहतका खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालय, हेटौडा तथा खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालय, विरगन्जको संयुक्त टोलिले काठमाडौं, हेटौडा तथा वारामा रहेका निम्नानुसारको खाद्य व्यवसायमाथि कारवाही गरेको विवरण जारी गरिएको छ ।

जसमा आहाना फुड एण्ड बेभरेज इन्डष्ट्रि प्रा.लि., बुढानिलकण्ठ न.पा.-२, युसा डेरी प्रा.लि., बुढानिलकण्ठ-४, काठमाण्डौं, अन्नपूर्ण भोजनालय, हेटौडा-१, चौकीटोल, हेटौडा भेटघाट रेस्टुरेन्ट, हेटौडा-२, चौकीटोल, दुवई रेस्टुरेन्ट एण्ड होटल, हेटौडा-२, चौकीटोल, लोकप्रिय भोजनालय, हेटौडा-२, मकवानपुर कारवाहीमा परेको विवरण सार्वजनिक गरेको छ ।

विभाग अन्तर्गतको खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालय, धनगढीले २०८३ जेठ १८ गते के.एस. मार्ट, धनगढी-७, कैलाली, अमिसा जनरल स्टोर, धनगढी-७, कैलाली, सुरज एण्ड आयुष ट्रेडर्स, धनगढी-८, कैलाली, जेठ १९ सिमा ड्राई फुड मसला तथा अचार

दाजु भाइ वाईन सेन्टर, मार्मा गा.पा. ०३, दार्चुला, न्यू अमित भोजनालय, मार्मा गा.पा. ०३, दार्चुला, सुवास भोजनालय, मार्मा गा.पा. ०३, दार्चुला, न्यू डाईमण्ड भोजनालय, मार्मा गा.पा. ०३, दार्चुला, न्यू चाहना सितोली होटेल, मार्मा गा.पा. ०३, दार्चुला, लटिनाथ खाद्य स्टोर, मार्मा गा.पा. ०३, दार्चुला, न्यू अमृत भोजनालय, मार्मा गा.पा. ०३, दार्चुला, नविन अर्डर सप्लायर्स, मार्मा गा.पा. ०३, दार्चुला, कैलास गाईपालन तथा डेरी, मार्मा गा.पा. ०३, दार्चुला, लटबाव किराना ततहा फलफूल पसल, मार्मा गा.पा. ०३, दार्चुला, कैपाल खुद्रा पसल, मार्मा गा.पा. ०३, दार्चुला, मार्माली सिंह सप्लायर्स, मार्मा गा.पा. ०३, दार्चुला, न्यू लटिनाथ किराना पसल, मार्मा गा.पा. ०३, दार्चुला, लटिनाथ खुद्रा एण्ड श्रीगार, मार्मा गा.पा. ०३, दार्चुला, चौलानी सप्लायर्स, मार्मा गा.पा. ०३, दार्चुला, रिजन ट्रेड एण्ड सप्लायर्स, मार्मा गा.पा. ०३, दार्चुला, अपि स्प्रिंग वाटर प्रा.ली., मार्मा गा.पा. ०२, दार्चुला, जीवन प्रसाद, शैल्याशिखर न.पा. ०९, दार्चुला, न्यू मालिकार्जुन अपि गेष्ट हाउस, शैल्याशिखर न.पा. ०९, दार्चुला कारवाही गरेको विवरण सार्वजनिक गरेको छ ।

त्यसरी नै जेठ १८ गते सेती वेबरेज प्रा. लि. उद्योग, साँफेबगर नगरपालिका ०३, अछाम, खुसि चाउमिन तथा सस उद्योग, चौरपाटी गाउँपालिका ०६, अछाम, महेन्द्र आधारभूत विद्यालय बागठाटा, दिपायल सिलगढी न. पा. ०५, डोटी, प्रकाश होटेल, दिपायल सिलगढी न. पा. ०५, डोटी, भुपेन्द्र होटेल एण्ड म.म सेन्टर, दिपायल सिलगढी न. पा. ०५, डोटी, भण्डारी रेस्टुरेन्ट, दिपायल सिलगढी न. पा. ०५, डोटी, दक्षिणा होटेल, दिपायल सिलगढी न. पा. ०५, डोटी, जोशी होटेल, दिपायल सिलगढी न. पा. ०५, डोटी, के.सी होटेल, दिपायल सिलगढी न. पा. ०५, डोटी, जेठ १९, कालिका उद्योग आधारभूत विद्यालय, दिपायल सिलगढी न. पा. ०९, डोटी, हरिहर माध्यमिक विद्यालय, शिखर न. पा. ०६, डोटी, सिंह जनरल स्टोर, शिखर न. पा. ०६, डोटी, सिंह किराना पसल, शिखर न. पा. ०६, डोटी, आरति पार्की, शिखर न. पा. ०६, डोटी, मनिष मदिरा खुद्रा पसल, शिखर न. पा. १०, डोटी, धामी होटल, शिखर न. पा. १०, डोटी, कृष्ण मदिरा एण्ड खुद्रा पसल, शिखर न. पा. १०, डोटी, गिलेश्वोरी किराना एण्ड कपडा पसल, शिखर न. पा. १०, डोटी, देवल कुंठे डेरी उद्योग, शिखर न. पा. १०,

डोटी, होटल लव वान रेस्टुरेन्ट एण्ड लज, शिखर न. पा. १०, डोटी, देवल कुंठे डेरी उद्योग, शिखर न. पा. १०, डोटी, पुजा रावल होटल, शिखर न. पा. १०, डोटी, पिपल चौतारी होटल एण्ड मदिरा पसल, शिखर न. पा. १०, डोटी, बेसी मदिरा तथा खुद्रा पसल, शिखर न. पा. १०, डोटी, जेठ २१, सतनाम फुड प्रोडक्सन दिपायल सिलगढी न. पा. ०४, डोटी, जोशी पाउरोटी तथा चाउमिन उद्योग, दिपायल सिलगढी न. पा. ०४, डोटी, जानकी मिनरल वाटर, दिपायल सिलगढी न. पा. ०४, डोटी, मनिताल मिनरल वाटर, शिखर नगरपालिका ०६, डोटी, जेठ २१, फार वेष्टर्न एग्रो जइन्ट लिमिटेड, अमरगढी १, डडेल्धुरा, जेठ २० गते मित्र वाटर एण्ड वेभरेज इण्डिष्ट्रिज, अमरगढी १, डडेल्धुरा, दिवान्स किराना पसल, आलिताल ८, डडेल्धुरा, विष्ट खाना तथा नास्ता पसल, आलिताल ८, डडेल्धुरा, न्यु पर्वन होटल, आलिताल ८, डडेल्धुरा, रंगुन भ्याली होटल, आलिताल ८, डडेल्धुरा, मनोज खुद्रा किराना पसल, आलिताल ८, डडेल्धुरा, होटल सम्बृद्धि होटल एण्ड लज, आलिताल ८, डडेल्धुरा, गोदाम मदिरा पसल, आलिताल ८, डडेल्धुरा, धामी किराना पसल,

आलिताल ८, डडेल्धुरा, दर्ता नभएको, अमान राना वाट संचालित, आलिताल ८, डडेल्धुरा, राना मदिरा तथा नास्ता पसल, आलिताल ८, डडेल्धुरा, पुर्वेली होटल, आलिताल ८, डडेल्धुरा, कुमार जनरल स्टोर एण्ड ट्रेडर्स, आलिताल ८, डडेल्धुरा, मडै किराना पसल, आलिताल ८, डडेल्धुरा, न्यु समैजी स्टोर, आलिताल ८, डडेल्धुरा, समैजी किराना पसल, आलिताल ८, डडेल्धुरा, विष्ट होटल, आलिताल ८, डडेल्धुरा, दिपेन्द्र खुद्रा पसल, आलिताल ८, डडेल्धुरा, रिजन खुद्रा तथा किराना पसल, आलिताल ८, डडेल्धुरा, न्यु समैजी खुद्रा पसल, आलिताल ८, डडेल्धुरा, दिपेन्द्र होटल एण्ड केक सेन्टर, आलिताल ८, डडेल्धुरा, मष्टो गाई भैंसी पालन तथा दुग्ध संकलन केन्द्र, आलिताल ८, डडेल्धुरा, चेतना साना किसान कृषी सहकारी संस्था, आलिताल ८, डडेल्धुरा, ग्रिन वेल किराना पसल, आलिताल ८, डडेल्धुरा, नास्ता पसल, आलिताल ८, डडेल्धुरा, कृष्ण कालिका मा.वि, केक बजार एण्ड क्याफे फर्म, अमरगढी ५, डडेल्धुरा, वसन्त मसला उद्योग, अमरगढी ७, डडेल्धुरा, उग्रतारा चाउमिन फुड प्रोडक्सन, अमरगढी ५, डडेल्धुरा, रचना चाउमिन उद्योग, डडेल्धुरा सुदूर पश्चिम प्रदेश अन्तर्गत कारवाहीको विवरण सार्वजनिक गरेको छ ।

जानुका पण्डित लुम्बिनी प्रदेशको कृषि सचिव

काठमाडौं, जेठ १, कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय अन्तर्गत कार्यरत सह-सचिव जानुका पण्डितको लुम्बिनी प्रदेश सरकार, कृषि, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय मा प्रदेश सचिवका

रूपमा सरुवा भएको छ । संघीय सरकारको नियमित प्रशासनिक सरुवाअन्तर्गत पण्डितलाई लुम्बिनी प्रदेशको कृषि, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालयको जिम्मेवारी दिइएको हो ।

कृषि प्रशासन, पशुपन्छी विकास, खाद्य सुरक्षा तथा कृषि नीति कार्यान्वयनमा अनुभव भएकी पण्डितले संघीय तथा प्रदेश तहमा विभिन्न जिम्मेवारी निर्वाह गरिसकेकी छन् । कृषि क्षेत्रको योजना कार्यान्वयन, कृषक लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन तथा सेवा प्रवाह प्रभावकारी बनाउन उनले भूमिका खेलेको बताइन्छ । पण्डितले यस अघि पनि कृषि विभागको उप-कार्यकारी निर्देशको जिम्मेवारी निभाएका थिए ।

संरचनागत कृषिमा कृषकहरूको बढ्दो आकर्षण र प्रविधिको प्रयोग

रमेश श्रेष्ठ

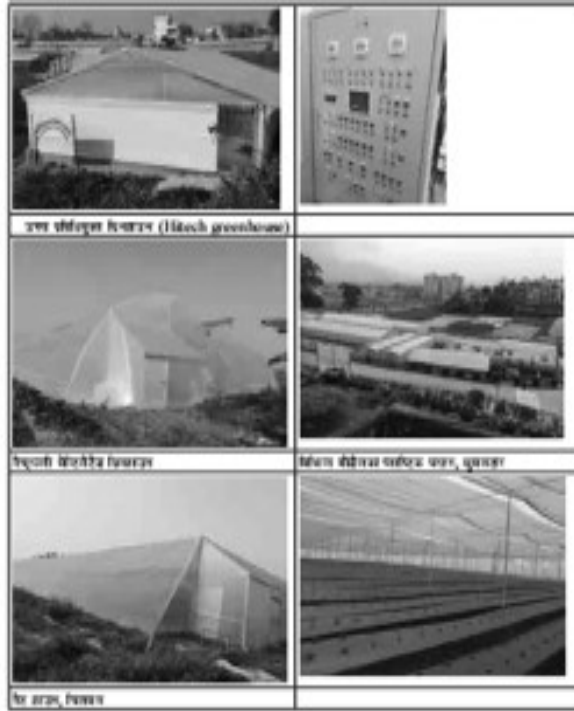
परिचय:

आलुको मूलबीउ उत्पादन र उत्पादन लागि प्रयोग गरिने विभिन्न प्रकारका अस्थायी तथा स्थायी संरचनालाई समेट्ने भएतापनि यस लेखमा नेपालमा बेमौसमी तरकारी खेती तथा उत्पादनमा प्रयोग गरिने विभिन्न नर्सि निर्मित एवम् प्लाष्टिक घरदेखि लिएर केही वर्षदेखि नेपालमा आधुनिक प्रविधि भनेर प्रचारमा आएका नैचुरल्ली भेन्टिलेटेड प्लाष्टिक घर, जि आई पाइपबाट निर्मित स्थायी संरचना साथै अत्याधुनिक तापक्रम र यन्त्र नियन्त्रित स्वचालित प्रणालीमा आधारित गिन हाउसलाई समयमा सबै या संरचना तथा तरकारी उत्पादनमा पुऱ्याउने फाइदा तथा नेपालमा संरचनामा प्रचलित मुख्य प्रकारले संरचना उपयुक्त तरिकाले लाभ लिनुका साथै यस्ता संरचनामा खेती गर्दाका समस्याअनुसार आवश्यक सुधारका प्रवल अनुभवलाई प्रस्तुत गर्ने गरिएको छ । यस लेखमा संरचना निर्माण खेती प्रविधिमा प्रमुख क्षेत्रमा आधारित संरचना निर्माण प्रविधि तथा बजारीकरणलाई आधार लिएर लाभ लागत विश्लेषण गर्ने प्रयास गरिएको छ । तसर्थ संरचना निर्माण तथा खेती खर्चमा नेपालका विभिन्न गैरमौलिक तत्व लगायत बजारको दूरी अनुसार केही फरक पर्न सक्छ ।

नेपालको कृषि विकासमा तिन तहको सरकारको समन्वय:

एकल अधिकारका क्षेत्रहरूको व्यवस्था भएको छ जस अनुसार संघ सरकारको अधिकार क्षेत्र भित्र कृषिसँग सरोकार राख्ने अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौता अन्तर्राष्ट्रिय नीति तिनै तहका प्रदेशको अधिकार क्षेत्रभित्र प्रदेश भित्रको भूमि, कृषि तथा पशुपन्छी तहको सहकारी, कृषि सडक, सिँचाई, कृषि तथा पशुपालन, कृषि उत्पन्न व्यवस्था, पशुस्वास्थ्य पर्दछन् । संघ र प्रदेशको सक्षम अधिकार सहकारी नीति र कानून पशु चिकित्सा भै उल्लेख गएको छ भने प्रदेश र स्थानीय तहको साभ्ता अधिकारको सुचिमा सहकारी र कृषि विकास उल्लेख गरिएको पाईन्छ ।

यसरी तिनै तहको सरकारको समन्वय र सहकार्य सबैभन्दा महत्वपूर्ण र अनिवार्य शर्त हो । कृषि प्रसारका प्राविधिकहरू

कृषकको घर-खेतसम्म पुऱ्याउनु कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धिमा अनिवार्य हुन आउँछ । राष्ट्रियस्तरमा कृषिको लक्ष्य प्राप्त गर्न प्रदेश तथा स्थानीय तहमा हुने कृषि कार्यक्रम बिच तालमेल हुनु पर्छ । एक्ला-एकलै हिडेर वा कठीन छ । जो आज स्थानीय तहमा कार्यगत प्राविधिकहरूलाई प्रदेशस्थित कृषि ज्ञान केन्द्रबाट प्राविधिक सहयोग दिने, जसबाट हल भैरहेको स्थानीय तहको विविध कार्यबोभमा सहजता आउनुका साथै बहु विधाको प्राविधिक ज्ञानको सहयोगी बन्ने छ ।

प्रदेशमा कृषि प्रविधिको क्षमता अभिवृद्धि हुन आउँछ । सबै तहमा कार्यरत प्राविधिकहरूको समान विकासको सुनिश्चित पनि मुख्य भूमिका रहने छ ।

कृषि विकासको उचित व्यवस्थापन गर्न लगाउने, कृषि अनुसन्धान र प्रसारको लागि आवश्यक पर्ने तिनै तहको संगठन संरचना निर्माण तहमा अधिकार क्षेत्रका आधार योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने कार्यगर्नु आवश्यक छ । सरकारहरूबिच समन्वयत्मक नीति, योजना तथा कार्यक्रम

भई कार्यन्वयन भएका कृषि क्षेत्रबाट देशको अर्थतन्त्रमा राम्रो योगदान पाउन सकिन्छ ।

कृषि क्षेत्रको पुनर्संरचनामा कृषि विकासको

मोडेल मौलिक छ ।

कृषि प्रसार कार्यक्रममा तिनै तहको सरकारको समन्वय, सहकार्य गर्ने गरि एक अधिकारीको स्थापना गर्न सकेको छ । विकास भएका कार्यक्रम अनुगमन तथा मुल्याङ्कन साधनको सहि प्रयोग भई कृषि विकासको राष्ट्रिय लक्ष्य हासिलमा सहयोग पुग्नेछ ।

संरचनामा खेती किन ?

१. उत्पादकत्व वृद्धि
संरचना भित्रको खेती प्रविधिमा लामो समयसम्म उत्पादन दिने वालीका जात लगायतका घुलनशिल तत्वको प्रयोगका साथै सूर्यको किरणलाई धेरै हदसम्म

रोक्नसकेको प्लाष्टिक तथा जालीको प्रयोगबाट गरिने खेती यसले प्रति उत्पादन वृद्धिमा सहयोग पुऱ्याउँछ भन्ने कुरा विश्वमा विभिन्न अनुसन्धानबाट प्रमाणित भइसकेको छ । नेपाल तथा विश्वको कुनै पनि देशमा संरचनाको प्रयोगबाट खेती गर्दाको विभिन्न तरकारीको प्रति हेक्टर उत्पादकत्व दिइएको देखिन्छ । संरचना भित्रको खेतीको उत्पादकत्वमा नेदरल्याण्ड विश्वको अग्रणी देश भएकोले नेदरल्याण्ड सहित नेपालका छिमेकी देशको समेत उत्पादकत्व तालिकामा दिइएको छ । यी देशहरूको तुलनामा नेपालको उत्पादकत्व धेरै कम भएको पाइन्छ । जसको प्रमुख संरचना लागि विश्वमा अभ्यास तथा सिफारिस गरिएका जातको अभाव, पानीमा घुलनशिल पदार्थ उपलब्धता हुन नसक्नु, कृषकमा उत्पादन प्रविधि निम्न, व्यवस्थापकीय ज्ञानको कमी आदि रहेका छन् ।

जलवायु परिवर्तनमा कृषि उत्पादन:
संरचनाभित्रको तरकारी खेतीलाई अतिवृष्टि, खण्डवृष्टि आदि लगायतका प्रकोपका साथै जलवायु परिवर्तनबाट देखा पर्ने आकस्मिक रोग तथा कीराको प्रकोपबाट जोगाउने प्रविधिको रूपमा लिइएको पाइन्छ । जलवायु परिवर्तनको कारणबाट यसको उत्पादन तथा

उत्पादकत्वको उत्तारचढावलाई कम गर्न यस प्रविधि महत्वपूर्ण प्रविधिको रूपमा पहिचान भई सरकारी तथा गैसरकारी निकायबाट यस प्रविधिलाई जलवायु प्रविधिको रूपमा दिइएको पाइन्छ।

पानीको प्रति इकाई उत्पादकत्व:

संरक्षित संरचनाभिन्न हालका दिनमा आएर सेन्सरमा आधारित सेन्सर सिंचाई जस्ता पानीको घुलनशिल प्रयोगबाट उत्पादन दिनसक्ने प्रविधि तथा पानीमा घुलनशिल तत्वको समेत प्रयोगबाट समूचित सदुपयोग भई मुख्य वेसजनमा समेत तरकारी खेती गरी उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्न सजिलै सकिन्छ। विश्वमा पानीका अभाव भएका देशले संरक्षित सिंचाईको प्रयोगबाट अत्यन्तै कम पानी प्रयोग गरी पानीको सहज उपलब्धता भए अन्य देशमा जस्तै दुईतिन गुना बढी तरकारीको उत्पादन लिन सफल भएका छन्।

संरचना प्रयोगले उल्लेख्य मात्रामा तरकारी उत्पादन:

नेपाल लगायत विश्वमा तरकारी बालीमा अत्याधिक तयारी प्रयोग तुनात्मक प्रभाव पारेको छ। नेपालमा सरदर प्रयोगको मात्र ४०० ग्राम प्रति हेक्टरसम्म रहेतापनि व्यवसायिक तरकारी गरिने क्षेत्रमा २००० ग्राम प्रति हेक्टर भन्दा बढी रहेको अनुमान गरिनुका साथै धेरैजसो तरकारी बालीमा विषादी अवशेष रहने गरेको पाइएको सन्दर्भमा संक्षिप्त संरचना प्रयोग गर्ने संरचना प्रयोग गर्न बालीका १० प्रतिशतसम्म हुने गरेको र तापक्रम र नियन्त्रण प्रभावकारी रूपले गरेका संरचना हुसीजन्य रोगको प्रकोप समेत न्यून हुने गरेको सन्दर्भमा प्रविधि प्रयोग गरी वतावरणिय स्वस्थता कायम गर्न उपयुक्त प्रविधिको स्थापित प्रविधि हो। संरचनामा लगातार खेती गर्दा माटोबाट सने निमाटो, हुसी तथा व्याक्टेरियाजन्य रोगले दुःख दिने गरेको सन्दर्भमा हाल तरकारी बालीमा समेत माटोबाट सने रोग व्यवस्थापनको लागि कलमी प्रविधि अवलम्बन गर्नाले स्वस्थकर उत्पादनमा अन्तरकृषि गर्नुकासाथै तरकारी बाली असल कृषि अभ्यास प्रमाणिकरण गर्न समेत उपयुक्त माध्यम हुन सक्छन्। तसर्थ यो प्रविधि स्वस्थकर तरकारी उत्पादनको लागि सफल प्रविधि हो भन्न सकिन्छ।

संरचना आधारित उत्पादन प्रविधिमा बजार प्रविधिको सिद्धान्त कुन उत्पादन, कुन समय कसरी, कहाँ उत्पादन र कस्तो उपभोक्ता लक्षित उत्पादन जस्ता कुरामा ध्यान दिएर

बजारको माग अनुसार विभिन्न तरकारी उत्पादन गर्न उपयुक्त एक मात्र उपलब्ध विधि हो। यस विधिमा बजारको माग अनुसार हरेक महिना विभिन्न तरकारी उत्पादन गर्न सके वर्षभरी रोजगारी सिर्जना गर्नुका साथै उत्पादनको माध्यमबाट प्रति इकाई केही मूल्य हासिल गर्न सकिने प्रशस्त सम्भावना हुन्छ, नै।

संरचनाभिन्नको खेतीमा लाग्नु भन्दा पहिले आम उद्यमी तथा कृषकहरुले संरचनाभिन्नको आवश्यक लागत लाग्ने अनुमान गरेर मात्र लाग्न सकेमा भविष्यमा बजार तथा उत्पादनलगायत जोखिम न्यूनीकरण गरि

सफलता प्राप्त गर्न सक्छन्।

नेपालमा प्रचलित संरचना खेती गर्न सकिने तरकारी बाली लागत र प्रतिफल लिन स्थान सुहाउँदो संरचना तथा बाली छनौट गर्न आजका दिनमा अत्यावश्यक भैसकेको छ। नेपालमा संरचनाप्रति नकारात्मक धारणा रहेको सन्दर्भमा उपयुक्त संरचना, स्थान अनुकूल तथा बजारको माग अनुसारको उत्पादन गर्न सकिन्छ। संरचना निर्माण वर्चस्व त संरचना प्रसार क्षेत्रफल अनुसार केही फरक पर्न सक्छ। यसैगरी उत्पादन दर बीउ, मल, विषादी, मूल्य स्थान अनुसार केही फरक पर्न सक्दछ।

सरकारको नीति तथा कार्यक्रममा कृषि, भूमि र वन क्षेत्र

काठमाडौं, बैशाख २८, नेपाल सरकारले कृषि, पशुपालन, भूमि व्यवस्थापन र वन क्षेत्रलाई आधुनिक तथा उद्यमशील बनाउने उद्देश्यसहित नयाँ नीतिगत कार्यक्रम सार्वजनिक गरेको छ। सरकारले ग्रामीण अर्थतन्त्रको पुनर्जीवन, कृषि उत्पादन वृद्धि, आयात प्रतिस्थापन तथा खाद्यान्नमा आत्मनिर्भरता हासिल गर्ने लक्ष्य लिएको जनाएको छ।

सरकारले “प्याकेजमा आधारित उत्पादन प्रणाली”, यान्त्रीकरण, डिजिटल प्रविधि तथा एग्रीटेकमार्फत कृषि आधुनिकीकरणलाई तीव्रता दिने योजना अघि सारेको छ। विदेशबाट फर्किएका युवालाई कृषि उद्यममा आकर्षित गर्न विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिने उल्लेख गरिएको छ।

मुख्य कृषि बालीको न्यूनतम समर्थन मूल्य रोपाईंअघि नै तोकिने र किसानको बैंक खातामा डिजिटल माध्यमबाट भुक्तानी गर्ने व्यवस्था गरिनेछ। न्यूनतम समर्थन मूल्यमा कृषि उपज खरिद गर्ने निजी कम्पनी तथा सहकारीलाई सहूलियत प्रदान गरिने सरकारको योजना छ।

सार्वजनिक(निजी साभेदारीमार्फत कृषि कम्पनी र संकलन केन्द्र स्थापना गरी उत्पादनपछिको क्षति न्यूनीकरण तथा आपूर्ति श्रृंखला सुदृढ बनाइनेछ। गुणस्तर मापदण्ड र प्रमाणीकरण प्रणालीलाई मजबुत बनाउँदै ब्रान्डिङ र बजारीकरणमार्फत निर्यात प्रवर्द्धन गरिने भएको छ।

सरकारले बाँझो जमिन उपयोगमा ल्याउन भूमि बैंक प्रणाली विस्तार गर्ने तथा युवा, महिला, भूमिहीन र साना किसानलाई कृषि

उत्पादनमा पहुँच सुनिश्चित गर्ने जनाएको छ। किसान सूचीकरण, परिचयपत्र र क्रेडिट कार्डमार्फत सहूलियतपूर्ण वित्तीय पहुँच विस्तार गरिनेछ।

भूमि प्रशासनलाई डिजिटल बनाउने उद्देश्यले नापी र मालपोत सेवा एकीकृत गरी स्थानीय तहसम्म विस्तार गरिने योजना सार्वजनिक गरिएको छ। भूमिहीन दलित, सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीका समस्याको दीर्घकालीन समाधानका लागि सुरक्षित बसोबास व्यवस्थापन गरिने उल्लेख गरिएको छ।

जैविक तथा प्राङ्गारिक मलमा अनुदान, रैथाने बाली संरक्षण तथा सम्पूर्ण खाद्य प्रणालीलाई दिगो र उत्थानशील बनाउने नीति पनि सरकारले अघि सारेको छ। पशुपालन क्षेत्र सुदृढ गर्न पशु स्वास्थ्य सेवा, बीमा र व्यावसायीकरणलाई प्राथमिकता दिइनेछ। खोरेत तथा पशुपन्छीमा लाग्ने रोग नियन्त्रणका लागि खोप अभियान सञ्चालन गरिनेछ भने साना किसानका लागि बाली तथा पशुधन बीमाको दायरा विस्तार गरिने सरकारको घोषणा छ।

वन क्षेत्रतर्फ दिगो वन व्यवस्थापनमार्फत काठ, जडीबुटी, आयुर्वेदिक औषधि, कार्बन व्यापार तथा वनमा आधारित उद्योगको विकास गरिने नीति ल्याइएको छ। वनजन्य उत्पादनको प्रशोधन, मूल्य अभिवृद्धि र निर्यातलाई प्राथमिकता दिइनेछ। साथै, वन क्षेत्रभिन्न रहेका स्रोतहरूको वैज्ञानिक उपयोग गर्दै प्राङ्गारिक मल, ब्रिकेट र बायोचार उत्पादन प्रवर्द्धन गरिने योजना सार्वजनिक गरिएको छ।

अहिलेसम्म कृषि मन्त्रालयमा २४ मन्त्री मध्ये बढी मधेशकै

काठमाडौं, जेठ ५, २०४७ सालपछि कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय (पहिले कृषि मन्त्रालय) मा नेतृत्व परिवर्तनको लामो श्रृंखलामा समुदायगत प्रतिनिधित्वसमेत

उल्लेखनीय

बहसको विषय बनेको छ। उपलब्ध राजनीतिक अभिलेखअनुसार हालसम्म करिब २४ जना मन्त्रीमध्ये भण्डै १२ जना मधेशी, थारु, जनजाती, दलित मूलका नेताहरूले मन्त्रालयको जिम्मेवारी सम्हालेको देखिन्छ। दलित समुदायबाट भने १ जना मात्र मन्त्री बनेको तथ्य देखिन्छ। सामान्यतय मधेशी मुलका समुदायलाई कमजोडीको रूपमा हेर्ने राष्ट्रिय रोग छ। प्रत्येक सरकारले मन्त्रालयमा बाँडफाँड गर्दा कृषि मन्त्रालयमा जातित्वको प्रतिनिधित्व वा भ्रारो टार्नेको रूपमा कृषि मन्त्रालयलाई हेर्ने गरिन्छ। यस पटककी कृषि मन्त्री चौधरी मात्रै नभएर संसदीय दलका सभापतिमा पनि अशोक चौधरीलाई दिएपछि भन् प्रश्न उठेको छ।

अन्य मन्त्रालयको तुलनामा कृषि मन्त्री पनि कमजोर भएको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयका कर्मचारीहरूको गुनासो छ। हुन् त एकदमै राम्रो मानिएका तत्कालीन एमालेका घनश्याम भुसालले पनि १३ महिनामा गर्न सकेको त केही होइन्। कृषि संघ सम्बन्धित एक व्यापारीका अनुसार बालेन सरकारले पनि कृषिलाई खासै प्रार्थमिकता दिएन।

यस तथ्याङ्कले मन्त्रालयमा मधेशी समुदायको उपस्थिति अन्य मन्त्रालयको तुलनामा तुलनात्मक रूपमा बढी देखिए पनि, यसलाई “संघै मधेशी समुदायलाई मात्र कृषि मन्त्रालय दिइन्छ” भन्ने निष्कर्षका रूपमा भने लिन नहुने राजनीतिक विश्लेषकहरू बताउँछन्।

कृषि मन्त्रालयमा मधेशी समुदायका नेताहरूको संख्या विशेषगरी २०६३ सालपछि

बढेको देखिन्छ, जब मधेश केन्द्रित राजनीतिक दलहरू सरकारमा सहभागी हुन थाले। जयप्रकाश गुप्ता, बद्रीप्रसाद मण्डल, महन्त ठाकुर, रामकृष्ण यादव र महिन्द्र राय यादव जस्ता नेताहरू विभिन्न समयमा मन्त्रालयको नेतृत्वमा आएका छन्।

तर यही तथ्यलाई लिएर “किन कृषि मन्त्रालयमा मात्रै मधेशी समुदायका नेता पुग्छन्” भन्ने प्रश्न पनि उठ्ने गरेको छ। विश्लेषकहरूका अनुसार मन्त्रालयको नेतृत्व जातीय वा क्षेत्रीय आधारमा स्थायी रूपमा बाँडफाँड हुने

नभई राजनीतिक गठबन्धन, शक्ति सन्तुलन र तत्कालीन सरकार गठनको समीकरणमा आधारित हुन्छ।

कृषि मन्त्रालयलाई ग्रामीण अर्थतन्त्र, कृषि उत्पादन र तराई-मधेश केन्द्रित भूगोलसँग जोडेर पनि राजनीतिक दलहरूले प्राथमिकता दिने गरेको देखिन्छ। तर, यसलाई कुनै एक समुदायलाई मात्र “तोकेर दिने मन्त्रालय” भनेर व्याख्या गर्नु गलत हुने उनीहरूको भनाई छ।

त्यसैगरी दलित समुदायको प्रतिनिधित्व भने अत्यन्त न्यून देखिन्छ। लामो समयको राजनीतिक अभ्यासमा केवल १ जना मात्र दलित मूलका नेता कृषि मन्त्रालयको नेतृत्वमा पुगेको तथ्यले राज्य संरचनामा समावेशिताको सवाल अभै चुनौतीपूर्ण रहेको संकेत गर्छ।

समग्रमा हेर्दा कृषि मन्त्रालयको नेतृत्व संरचना राजनीतिक समीकरणको प्रतिफल भए पनि, समुदायगत प्रतिनिधित्वको असन्तुलनबारे बहस भने निरन्तर देखिन्छ। समावेशी राज्य संरचना निर्माणको लक्ष्यअनुसार सबै समुदायको समान सहभागिता सुनिश्चित गर्नुपर्ने आवश्यकता सरोकारवालाहरूले औल्याएका छन्।

२०४७ सालपछिका कृषि/कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रीहरू क्रम मन्त्रीको नाम कार्यकाल (लगभग) दल/पार्टी

१ हरि बहादुर बस्नेत २०४८(२०५१

नेपाली काँग्रेस

२ महिन्द्र राय यादव २०५१(२०५२

नेकपा (एमाले)

३ रामकृष्ण ताम्राकार २०५२(२०५३

नेपाली काँग्रेस

४ जयप्रकाश प्रसाद गुप्ता २०५३(२०५५

नेपाली काँग्रेस

५ बद्रीप्रसाद मण्डल २०५५(२०५६

राष्ट्रिय जनता पार्टी (त्यतिबेला)

६ चक्रप्रसाद बास्तोला २०५६(२०५७

नेपाली काँग्रेस

७ हरि प्रसाद उपाध्याय २०५७(२०५८

नेपाली काँग्रेस

८ केशरबहादुर विष्ट २०५८(

२०५९ नेकपा (एमाले)

९ टेकराज भट्ट २०५९(२०६०

राजतन्त्रकालीन सरकार

१० गोपाल दहित २०६०(२०६१

राजतन्त्रकालीन

११ महन्त ठाकुर २०६३(२०६४

लोकतान्त्रिक मधेसी दल

१२ रामकृष्ण यादव २०६४(२०६५

मधेसी जनअधिकार फोरम

१३ जयप्रकाश गुप्ता २०६५(२०६६

मधेसी जनअधिकार फोरम

१४ प्रेमबहादुर सिंह २०६६(२०६७

स्वतन्त्र/सानो दल

१५ मृगेन्द्रकुमार सिंह यादव २०६७(

२०६९ मधेसी दल

१६ हरि पराजुली २०७०(२०७२

नेकपा (एमाले)

१७ रामकृष्ण यादव २०७२(२०७३

नेपाली काँग्रेस

१८ गौरिशंकर चौधरी २०७३(२०७४

नेकपा (माओवादी केन्द्र)

१९ चक्रपाणि खनाल ‘बलदेव’ २०७४(२०७६

नेकपा (एमाले/नेकपा)

२० घनश्याम भुसाल २०७६(२०७७

नेकपा

२१ पद्मा अर्याल २०७७(२०७८ नेकपा (

एमाले)

२२ महिन्द्र राय यादव २०७८(२०७९

जनता समाजवादी पार्टी

२३ वेदुराम भुसाल २०७९(२०८०

नेकपा (एकीकृत समाजवादी)

२४ ज्वाला कुमारी साह २०८० हाल

नेकपा (माओवादी केन्द्र)

जेनजी आन्दोलनपछिका सरकारमा

मदनकुमार परियार

र, अहिले बालेन सरकारमा गीता चौधरी

स्रोत: हलो खबरडटकम, २०८३ जेठ ५ गते प्रकाशित

कृषकहरुलाई सहूलियत कर्जाको जरुरी: राष्ट्रपति पौडेल

घनश्याम अधिकारी (वैरागी जेठा) काठमाडौं, जेठ १५, सरकारले देशभरबाट १४ जना उत्कृष्ट किसानलाई सम्मानसहित राष्ट्रिय पुरस्कार प्रदान गरेको छ। शुक्रवार शीतल निवासमा एक समारोहका बीच राष्ट्रपति रामचन्द्र पौडेलले जनही दुई लाख रुपैयाँ पुरस्कारसहित उत्कृष्ट १४ जनालाई सम्मान गरेका हुन्। सम्मानित हुने किसानहरु प्रदेशगत रुपमा देशभरबाट छनौट गरिएको कृषि मन्त्रालयले जनाएको छ। कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि राष्ट्रपति रामचन्द्र पौडेलले कृषि क्षेत्रको विकासका लागि राज्यले योजनाबद्ध रुपमा नीति तथा कार्यक्रमहरु ल्याउनु पर्ने बताएका छन्। देशलाई समृद्धितर्फ अग्रसर बनाउन राज्यले कृषि क्षेत्रको समस्या र चुनौतीको पहिचान गर्नु पर्ने उल्लेख गर्दै राष्ट्रपति पौडेलले लगानीको सुनिश्चितता गर्न र सस्तो व्याजदरमा कृषि कर्जाको व्यवस्था गर्न आवश्यक रहेको तथ्य पनि स्पष्ट पारे। पौडेलले कृषकहरुलाई सहूलियतपूर्ण कर्जा र कृषि विमालाई राज्यले प्राथमिकतामा राख्नु पर्ने उल्लेख गर्नु भएको थियो। समारोहमा कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्री गीता चौधरीले ग्रामीण अर्थतन्त्रको पुनर्जीवनलाई सरकारले उच्च प्राथमिकतामा राखेको बताएकी छिन्। मन्त्री चौधरीले

अशोक कुमार चौधरीले कृषि उत्पादनमार्फत राष्ट्रिय अर्थतन्त्र सुदृढ बनाउने विषय सरकारको प्राथमिकतामा रहेको बताएका छन्।

कृषकहरुलाई सम्मान र सहूलियत प्रदान गर्दै कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरणमार्फत उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने कार्यक्रमलाई अगाडि बढाउन सरकार प्रतिवद्ध रहेको बताएकी हुन्। सीमित साधन र स्रोतका बावजुद सरकारले मल, बीउ, सिँचाई, प्राविधिक सेवा, पशुपंक्षीलाई खोप, कृषि पूर्वधार, कृषि यान्त्रीकरण तथा बाली र पशुधन बीमाजस्ता क्षेत्रमा सहूलियत उपलब्ध गराउँदै आएको समेत बताइन्। यद्यपि कृषकहरुले अझै पनि विभिन्न चुनौती भेल्ले परेको विषयमा मन्त्रालय गम्भीर र सचेत रहेको चौधरीले बताइन्। मन्त्री चौधरीले कृषि क्षेत्रलाई केवल जीविकोपार्जनको माध्यमका रूपमा मात्र नभई सम्मानित, व्यावसायिक र आत्मनिर्भर क्षेत्रका रूपमा विकास गर्न सरकार प्रतिवद्ध रहेको स्पष्ट पारिन्। स्वदेशी उत्पादन र दिगो कृषिलाई प्राथमिकता दिइएको उल्लेख गर्दै मन्त्री चौधरीले नेपालको कृषि प्रवर्द्धनका लागि

सरकारसँगै निजी क्षेत्र र सरोकारवाला निकायहरु एकजुट हुनु पर्ने आवश्यकता औँल्याइन्। मन्त्री चौधरीले भनिन्, 'ग्रामीण अर्थतन्त्रको पुनर्जीवनलाई उच्च प्राथमिकतामा राखेको छु। कृषकहरुलाई सम्मान र सहूलियत प्रदान गर्दै कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण गरी उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने कार्यक्रमहरु अगाडि बढाउने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दछु। सीमित साधन र स्रोतका बावजुद सरकारले मल, बीउ, सिँचाई, प्राविधिक सेवा, पशुपंक्षीलाई खोप, कृषि पूर्वधार, कृषि यान्त्रीकरण, बाली तथा पशुधन बीमा लगायतका सहूलियत प्रदान लगायतमा सहूलियत प्रदान गर्दै आइराखेको छ तथापि कृषकहरुले यी विषयमा निकै चुनौती भेल्ले परेकोतर्फ मन्त्रालय सचेत छ।

कृषि, सहकारी तथा प्राकृतिक स्रोत समितिका सभापति अशोक कुमार चौधरीले कृषि उत्पादनमार्फत राष्ट्रिय अर्थतन्त्र सुदृढ बनाउने विषय सरकारको प्राथमिकतामा रहेको बताएका छन्। चौधरीले कृषिलाई परम्परागत पेशाका रूपमा नभई सम्मानित, आधुनिक र व्यवसायिक क्षेत्रका रूपमा स्थापित गर्ने लक्ष्यसहित सरकार अधि बठिरेको समेत बताए। हिमाल, पहाड र तराईको भौगोलिक विविधताले हामीलाई कृषि क्षेत्रमा अपार सम्भावना दिएको छ। आधुनिक प्रविधि, वैज्ञानिक व्यवस्थापन र प्रभावकारी बनाउन सक्थौं भने नेपाल आत्मनिर्भर मात्रै होइन कृषि निर्यात गर्नसक्ने राष्ट्र हुन सक्ने चौधरीले बताउनु भयो। चौधरीले भन्नु भयो, 'यसको लागि हामी पनि लागिपरेका छौं भन्ने कुरा म राख्न चाहन्छु। सरकारले कृषिलाई परम्परागत पेशाको रूपमा मात्र नभई सम्मानित, आधुनिक र व्यवसायिक पेसाको रूपमा स्थापित गर्ने लक्ष्यका साथ अगाडि बढेको छ।'

बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्रको सुबैमा अनुरोध

यस बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्रले बीउ बिजन कारोबार गर्ने सबै व्यक्ती/संस्था/निकायहरुलाई बीउ व्यसाय गर्न, बीउ बिजनको निकासी एवम् पैठारी गर्ने सम्बन्धमा देहाय अनुसार गर्नु गराउनु हुन अनुरोध गर्दछ।

गहुँ, चैते धान र वर्षे धानको न्यूनतम समर्थन मूल्य निर्धारण

काठमाडौं, जेठ २९, कृषि, वन तथा पर्यावरण

२०८३/८४ का लागि वर्षे धानको न्यूनतम

समर्थन मूल्य पनि २०८३ जेठ ११ गते बसेको मन्त्रिपरिषद् बैठकले निर्धारण गरेको छ। निर्णय अनुसार मोटा धानको मूल्य प्रतिक्विन्टल ३ हजार ६६० रुपैयाँ र मध्यम

धानको मूल्य प्रतिक्विन्टल ३ हजार ८६० रुपैयाँ कायम गरिएको छ।

मन्त्रालयले प्रमुख खाद्यान्न बालीहरूको न्यूनतम समर्थन मूल्य (एमएसपी) तथा खरिद मूल्य निर्धारण सम्बन्धी कार्यमा उल्लेखनीय प्रगति हासिल गरेको छ।

सरकारको शासकीय सुधारका १०० बुँदाहरूको बुँदा ९० को 'क' मा उल्लेखित प्रमुख खाद्यान्न बालीहरूको (एमएसपी) सम्बन्धी कार्य सम्पन्न भएको हो।

मन्त्री गिता चौधरीले 'न्यूनतम समर्थन मूल्य र न्यूनतम खरिद मूल्य निर्धारण सम्बन्धी निर्देशिका, २०८२' जारी गरि गर्नु गरी सक्नुभएको छ। सोको आधारमा खाद्यान्न बालीको एमएसपीमा उल्लेखनीय प्रगति हासिल गरेको छ। उक्त निर्देशिका २०८३ वैशाख १६ गते मन्त्रीस्तरीय निर्णयबाट स्वीकृत भई कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयमा दर्ता गरिएको तथा मन्त्रालयको वेबसाइटमार्फत सार्वजनिक गरिएको छ।

मन्त्री चौधरीले निर्देशिका अनुसार बाली लगाउनुअघि नै एमएसपी हुने भएकाले किसानले आफूअनुकूल बाली छनौट गर्न सक्ने बताएका छन्। यसले किसानलाई आफ्नो लागत, सम्भावित आम्दानी तथा बजारको अवस्थाअनुसार बाली लगाउने, नलगाउने वा वैकल्पिक खेती रोज्ने निर्णय गर्न सहज हुने मन्त्री चौधरीको भनाइ छ। "किसानले पाउने मूल्य पहिले नै निर्धारण भएपछि सोही आधारमा उक्त बाली लगाउने वा अन्य विकल्प खोज्ने विषयमा निर्णय गर्न सक्ने बताइन्।

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ लागि गहुँ र चैते धानको एमएसपी मन्त्रिपरिषद्बाट स्वीकृत भइसकेको छ। त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष

यता, यस्तै आउँदो आर्थिक वर्षका लागि वर्षे मकैको एमएसपी निर्धारणको प्रक्रिया मन्त्रालयले अगाडि बढाइएको छ। यसअघि वर्षे मकैको एमएसपी तोक्ने व्यवस्था नभएको उल्लेख गर्दै मन्त्रालयले आगामी फागुन मसान्तभित्र मूल्य निर्धारण गर्ने गरी प्रस्ताव मन्त्रिपरिषद्मा पेश गर्ने तयारी गरेको छ। उखुको हकमा भने आर्थिक वर्ष २०८२/८३ का लागि न्यूनतम खरिद मूल्य मन्त्रिपरिषद्को २०८२ मंसिर २२ गतेको निर्णयबाट निर्धारण भइसकेको छ। आगामी आर्थिक वर्ष २०८३/८४ का लागि उखुको न्यूनतम खरिद मूल्य सम्बन्धी प्रस्ताव २०८३ कार्तिक मसान्तभित्र मन्त्रिपरिषद्मा पेश गरिने छ। सरकारको शासकीय सुधारका १०० बुँदाहरूको बुँदा ९० को 'क' मा उल्लेखित प्रमुख खाद्यान्न बालीहरूको एमएसपी सम्बन्धी कार्य सम्पन्न भएको हो।

१० करोड केजी मल प्रदेश कम्पनीको गोदाममा मौज्जात

काठमाडौं, जेठ १८, कृषि सामग्री कम्पनी लिमिटेडका विभिन्न जिल्लास्थित वितरण व्यवस्था महाशाखाहरूबाट भण्डै १० करोड केजी रासायनिक मल नउठेको पाइएको छ।

कृषि कम्पनीको जिल्ला शाखा कार्यालयमा रहेको ९ करोड ८२ लाख ३५ हजार ४५० किलो रासायनिक मल नउठाएको कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालयले जनाएको छ।

जिल्लास्थित शाखा कार्यालयमा केन्द्रले मल पठाएपनि उठ्न नसक्दा किसानले समयमा मल प्राप्त गर्न सक्ने अवस्था देखिदैन।

कोशी प्रदेशका शाखा कार्यालयमा १ करोड १९ लाख ५४ हजार ५०० केजी यूरिया मल मौज्जात रहेको छ भने, डीएपी २० लाख ९२ हजार ६०० केजी मौज्जात छ। यस्तै, पोटास ३२ लाख ४८ हजार ८५० केजी मौज्जात रहेको कम्पनीको तथ्याङ्क छ। तर शाखा कार्यालयबाट उठाएको अवस्था छैन।

यस्तै, मधेश प्रदेशको शाखा कार्यालयबाट पनि रासायनिक मल नउठाएको अवस्था छ। यो प्रदेशमा विभिन्न शाखा कार्यालयमा ३ करोड ११ लाख ३१ हजार २०० केजी यूरिया, १ करोड १४ लाख ५६ हजार २०० केजी डीएपी र ५५ लाख ८४ हजार ६००

केजी पोटास मल मौज्जात रहेको छ। यस्तै, बागमती प्रदेशमा ४० लाख ९३ हजार ३०० केजी यूरिया, ५ लाख ९९ हजार १५० केजी डीएपी र २ लाख ५१ हजार ७५० केजी पोटास मौज्जात रहेको कृषि कम्पनीको तथ्याङ्क रहेको छ।

गण्डकी प्रदेशका जिल्ला शाखाहरूमा ४ लाख ६ हजार ६५० केजी यूरिया, १ लाख ३० हजार ८०० केजी डीएपी र ६१ हजार ८०० केजी पोटास मौज्जात रहेको छ। तर यहाँबाट पनि मल नउठाइएको अवस्था देखिदैन।

यसैगरी, लुम्बिनी प्रदेशका जिल्ला कार्यालयमा १ करोड ५० लाख ३५ हजार ८५० केजी यूरिया, ४६ लाख ४३ हजार ९०० केजी डीएपी र ४४ लाख १२ हजार ४०० केजी पोटास मौज्जात रहेको छ।

कर्णाली प्रदेशका कृषि कम्पनीका जिल्ला शाखामा २ लाख १२ हजार २५० केजी यूरिया, ७४ हजार ६५० केजी डीएपी, ४८ हजार ९५० केजी पोटास मौज्जात रहेको छ।

यस्तै, सूदूरपश्चिम प्रदेशस्थित कृषि कम्पनीका जिल्ला शाखामा २४ लाख ५४ हजार १०० केजी यूरिया, २ लाख ९३ हजार २५० केजी डीएपी र ४ लाख २३ हजार २०० केजी पोटास मौज्जात रहेको जनाएको छ।

नवप्रभात डेरी उद्योग सम्मानित

नेपालको तर्फबाट 'उत्कृष्ट कृषि उद्योग पुरस्कार' प्राप्त
काठमाडौं, जेठ २७, जुन १०, २०२६, भारतको सोसाइटी फर

कम्युनिटी मोबिलाइजेसन फर सस्टेनेबल डेभलपमेन्ट (SOCIETY FOR COMMUNITY MOBILIZATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT) तथा नेपालको नेपाल फार्मर्स एड्भाइजरी काउन्सिल -NFAC) को संयुक्त आयोजनामा काठमाडौंमा सम्पन्न अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनमा नेपालको तर्फबाट नवप्रभात डेरी उद्योगलाई Best Agro-Industry Award (उत्कृष्ट कृषि उद्योग पुरस्कार)' प्रदान गरिएको छ ।

“महिला तथा युवामार्फत कृषि व्यवसाय पारिस्थितिक प्रणालीको रूपान्तरण” भन्ने मूल विषयमा आयोजित उक्त सम्मेलनमा एशियाका विभिन्न मुलुकका कृषि विज्ञ, सरकारी प्रतिनिधि, उद्योगी तथा व्यवसायीहरूको उल्लेखनीय सहभागिता रहेका थिए । सम्मेलनका क्रममा कृषि, उद्योग तथा व्यवसायका क्षेत्रमा उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याएका विभिन्न देशका विभिन्न व्यक्तित्व तथा संस्थाहरूलाई सम्मान गरिएका थिए । नेपालको तर्फबाट ललितपुर पाटन औद्योगिक क्षेत्रमा अवस्थित नव प्रभात डेरी उद्योग उत्कृष्ट कृषि उद्योगका रूपमा सम्मानित भएको हो । उक्त पुरस्कार डेरी उद्योगका तर्फबाट प्रल्हाद दाहालले ग्रहण गरेका थिए ।

नेपाल फार्मर्स एड्भाइजरी काउन्सिलका अध्यक्ष डा. योगेन्द्र कार्कीका अनुसार कृषि तथा दुग्ध क्षेत्रको विकास, किसानको समृद्धि तथा स्वदेशी उत्पादनको प्रवर्द्धनमा नव प्रभात डेरी उद्योगले पुऱ्याएको निरन्तर योगदानको उच्च मूल्याङ्कन गर्दै उक्त सम्मान प्रदान गरिएको हो ।

यस अवसरमा डेरी उद्योगका कार्यकारी निर्देशक सुरेश तिमल्सिनाले प्राप्त सम्मान सम्पूर्ण नेपाली कृषक, दुग्ध उत्पादक, उद्यमी तथा शुभेच्छुकहरूमा समर्पित रहेको बताए । उनले यो सम्मानले कृषि तथा दुग्ध क्षेत्रको विकासमा अझ जिम्मेवार र प्रतिवद्ध भएर काम गर्न थप प्रेरणा प्रदान गरेको उल्लेख गरेका छन् ।

पाटन औद्योगिक क्षेत्रमा अवस्थित नव प्रभात डेरी उद्योग अन्तर्राष्ट्रिय गुणस्तर मान्यता (ISO) प्राप्त डेरी उद्योग हो । उद्योगले हाल दैनिक करिब २५ हजार लिटर दूध प्रशोधन तथा खपत गर्दै आएको छ । उद्योग मार्फत दैनिक करिब १७ लाख रुपैयाँ शहरबाट गाउँतर्फ आर्थिक प्रवाह भइरहेको बताइएको छ । डेरी उद्योगका अध्यक्ष खुल प्रसाद हुमागाईंका अनुसार उद्योगले 'प्रभात' ब्राण्डमा दूध तथा विभिन्न दुग्धजन्य उत्पादनहरू काठमाडौं उपत्यका सहित देशका विभिन्न बजारमा बिक्री वितरण गर्दै आएको बताए ।

नेपाल-स्पेनबीच कृषि सहकार्य विस्तारमा छलफल

काठमाडौं, जेठ १०, कृषि वन तथा पर्यावरण मन्त्री माननीय गिता चौधरीसँग नेपालका लागि स्पेनका गैर-आवासीय राजदुत एच.ई.श्री जुआन एन्टोनियो मार्च पुजोलबीच शुक्रवार मन्त्रालयमा शिष्टाचार भेटवार्ता सम्पन्न भएको छ ।

भेटका क्रममा कृषि आधुनिकीकरण, कृषि डिजिटलाइजेशन, गुणस्तरीय कृषि उत्पादन, जल व्यवस्थापन, जलवायु अनुकूल कृषि तथा द्विपक्षीय सहकार्य विस्तारका विविध विषयमा छलफल भएका थिए । भेटका क्रममा राजदुतले सन् २०२७ मा हुने संयुक्त राष्ट्रसंघीय खाद्य तथा कृषि संगठनका महानिर्देशक पदको निर्वाचनमा नेपाल सरकारको सकारात्मक समर्थन अपेक्षा गरिएको बताउनुभयो । सो

सम्बन्धमा माननीय मन्त्रीले विषयलाई परराष्ट्र मन्त्रालयसँग समन्वय गरी अघि बढाइने जानकारी दिएका थिए ।

राजदुतले गुणस्तरीय कृषि उत्पादन, कृषि ट्रेसबिलिटी प्रणाली तथा कृषि क्षेत्रमा लगानी र प्रविधि आदानप्रदानका क्षेत्रमा स्पेन सहकार्य गर्न इच्छुक रहेको बताए । स्पेनको ज्वालामुखीय क्षेत्रमा विकसित वाइन उत्पादन, जैतुन तेलको ट्रेसबिलिटी प्रणाली, सुन्तला, सिटूस तथा अंगुर खेतीका अभ्यासका साथै जल अभाव भएका टापु क्षेत्रमा रातको समयमा पानी उठाउने प्रविधिबारे जानकारी गराएका थिए । स्पेनमा आयोजना हुने कृषि प्रदर्शनी तथा लगानी सम्मेलनहरूमा उत्पादक, लगानीकर्ता तथा सरोकारवालाहरूको उल्लेखनीय सहभागिता रहने जानकारी दिँदै नेपाललाई पनि यस्ता अवसरमा सहभागी हुन आग्रह गरेका थिए । साथै महिलासम्बन्धी एक अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनमा नेपाललाई परराष्ट्र मन्त्रालयमार्फत निमन्त्रणा गरिएको जानकारी दिएका थिए ।

माननीय मन्त्रीले नेपाल सरकारले कृषि डिजिटलाइजेशन, युवा सशक्तीकरण तथा कृषि नवप्रवर्तनलाई प्राथमिकतामा राखी काम गरिरहेको बताए । मन्त्री चौधरीले नेपालमा भौगोलिक संकेत दर्ता प्रक्रिया सुरु गरिएको र सुन्तला तथा किवीका लागि पाइलट कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेको जानकारी दिएका थिए ।

मन्त्रीले नेपालमा प्राकृतिक स्रोतको प्रचुर सम्भावना भए पनि प्रविधि तथा जलवायु सहनशील कृषि प्रणालीको आवश्यकता रहेको उल्लेख गर्दै परम्परागत कृषिलाई बजारसँग जोड्नुपर्ने आवश्यकता औल्याएका थिए । साथै वन संरक्षणका प्रयासका बाबजुद नेपाल जलवायु परिवर्तनको उच्च जोखिममा रहेको उल्लेख गर्दै स्पेनको अनुभव तथा विज्ञताबाट सिक्न नेपाल इच्छुक रहेको बताएका थिए ।

२६औं विश्व दूध दिवस सम्पन्न

काठमाडौं, जेठ १८, विश्वमा दुग्ध क्षेत्रले पोषण तथा खाद्य सुरक्षण एवम् जीविकोपार्जनमा पुऱ्याएको योगदानको कदर गर्दै दूधको उपभोगमा वृद्धि गर्न संयुक्त राष्ट्रसंघको खाद्य तथा कृषि संगठन (एफएओले) सन् २००१ जुन १ देखि विश्व दूध दिवस मनाउन थालिएको छ।

आम जनताबीच दूधको उपभोग गर्न चेतना फैलाउने उद्देश्यले नेपालले पनि सन् २०११ देखि विश्व दूध दिवस मनाउन थालेको हो।

दैनिक गुणस्तरीय दूध पिउन चेतना जगाउने, पोषणयुक्त दूध तथा दुग्ध पदार्थको उपभोग वृद्धि गर्न प्रचार(प्रसार गर्ने, दूध तथा दुग्ध पदार्थको गुणस्तर कायम गर्न चेतना जगाउने र दूध तथा दुग्ध पदार्थको उपभोगमा सबैको पहुँच पुऱ्याउन पहल गर्ने उद्देश्यले यो दिवस मनाउने गरिन्छ।

राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्डको संयोजकत्वमा सरोकारवाला निकाय, पशु सेवा विभाग, दुग्ध विकास संस्थान, केन्द्रीय दुग्ध सहकारी संघ लिमिटेड, नेपाल डेरी एसोसिएसन, डेरी उद्योग संघ, केन्द्रीय पशुपक्षी मत्स्य सहकारी संघलगायत सरोकारवाला निकायले विश्व दूध

दिवसका अवसरमा विभिन्न कार्यक्रम गरेका थिए।

यस वर्ष राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्डको

संयोजकत्वमा विभिन्न सरकारी तथा निजी सरोकारवाला निकायहरूले जेठ १४ देखि १९ गतेसम्म साताव्यापी कार्यक्रमहरू आयोजना भएका थिए।

साताव्यापी कार्यक्रम अन्तर्गत उपत्यकाव्यापी विद्यालय स्तरीय वक्तृत्वकला प्रतियोगिता, कालीमाटीमा रहेको आमाघरमा वृद्धवृद्धाहरूलाई दूध र फलफूल वितरण, जेठ १८ गते काठमाडौंमा विश्व दुग्ध दिवसको मूल समारोह समितिको आयोजनामा सम्पन्न कार्यक्रममा कृषि, वन तथा वातावरण मन्त्री माननीय गीता चौधरीको प्रमुख आतिथ्यमा सम्पन्न भएका थिए।

दुग्ध विकास बोर्डका अनुसार नेपालको अर्थतन्त्रमा दुग्ध क्षेत्रको योगदान अत्यन्त महत्वपूर्ण रहेको छ। कुल कृषि गार्हस्थ्य उत्पादनमा पशुपालन क्षेत्रको योगदान करिब २५ प्रतिशत रहेको र त्यसमा दुग्ध क्षेत्र प्रमुख क्षेत्र भएको जनाएको छ।

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को तथ्याङ्क अनुसार नेपालमा वार्षिक २७ लाख १८ हजार १७७ मेट्रिक टन दूध उत्पादन भएको छ। 'यो क्षेत्रले ग्रामीण अर्थतन्त्रमा वार्षिक करिब २८ अर्ब रुपैयाँ शहरबाट गाउँतर्फ प्रवाह गर्दै ३ लाख ८० हजार परिवारलाई प्रत्यक्ष रोजगारी प्रदान गरेको छ।

औद्योगिक विकासतर्फ नेपालमा हाल काभ्रेपलाञ्चोक, विराटनगर, चितवन, पोखरा, भक्तपुर, सुनसरी र हेटौँडा लगायतका ९ वटा स्थानमा धूलो दूध (पाउडर मिल्क) कारखाना सञ्चालनमा रहेका छन्। यी उद्योगहरूले वर्ष २०८२ मा करिब ५ करोड लिटर दूध

प्रशोधन गरी ४ हजार १५० मेट्रिक टन धूलो दूध उत्पादन गरेका छन्।

पछिल्लो चार वर्षमा दुग्धजन्य पदार्थको व्यापारमा ७१ प्रतिशतले वृद्धि भएको तथ्याङ्कले यो क्षेत्रको निर्यात क्षमता र औद्योगिक भविष्य आशालाग्दो देखिएको छ।

उद्यमी किसान र कृषि वैज्ञानिक अन्तरक्रिया गोष्ठी

काठमाडौं, बैशाख १८, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् (नार्क) अन्तर्गत राष्ट्रिय बाह्य अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटारको आयोजनामा उद्यमी किसान र कृषि वैज्ञानिकबीच अन्तरक्रिया गोष्ठी सम्पन्न भएको छ।

प्रमुख अतिथि, नार्कका कार्यकारी निर्देशक डा.श्रीमत् श्रेष्ठको उपस्थिति रहेको उक्त गोष्ठी अन्तरक्रिया कार्यक्रममा अनुसन्धानलाई व्यवस्थित किसानमैत्री बनाउनु पर्ने कुरामा जोडदिएको छ।

गोष्ठीमा कृषि क्षेत्रमा देखिएका चुनौती, अनुसन्धानबाट विकसित नवीनतम् प्रविधि तथा किसानका व्यवहारिक समस्याबारे विस्तृत

छलफल गरिएको थियो। कार्यक्रमको अध्यक्षता पशु तथा मत्स्य अनुसन्धानतर्फकी निर्देशक डा.निना अमात्य गोर्खालीले गर्नुभएको थियो।

प्रस्तुतीकरणमा जलवायु परिवर्तनका कारण कृषि क्षेत्रमा देखिएका प्रभाव, जोखिम न्यूनीकरणका उपाय तथा आधुनिक कृषि प्रविधिको प्रयोगबारे जानकारी गराइएका थिए। उक्त कार्यक्रममा राष्ट्रिय बाली अनुसन्धान केन्द्रका वैज्ञानिकहरूले नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्बाट विकसित नवीनतम् कृषि प्रविधि तथा अनुसन्धान उपलब्धिहरूबारे प्रस्तुतीकरण गरेका थिए।

कार्यक्रममा किसान र वैज्ञानिकबीच खुला अन्तरक्रिया तथा छलफल समेत सञ्चालन गरिएको थियो। सहभागी किसानहरूले खेतीपातीका क्रममा भोगिरहेका समस्या, उत्पादन लागत, रोग/कीरा व्यवस्थापन, बजारको पहुँच तथा जलवायुजन्य चुनौतीबारे आफ्ना धारणा राखेका थिए। वैज्ञानिकहरूले उठाइएका जिज्ञासाको उत्तर दिँदै सम्भावित समाधान तथा प्राविधिक सुझाव प्रदान गरेका थिए।

छलफलका क्रममा उद्यमी किसानहरूले अनुसन्धान संस्थाले विकास गरेका प्रविधिहरूलाई अझ प्रभावकारी रूपमा गाउँस्तरसम्म पुऱ्याउनुपर्ने आवश्यकता औल्याएका थिए। कार्यक्रममा किसानका अनुभव र सुझावले आगामी अनुसन्धान तथा प्राविधिक विकासमा मार्गदर्शन गर्ने विश्वास व्यक्त गरिएको छ।

अध्यक्ष डा.निना अमात्य गोर्खालीले गोष्ठीमा उठाइएका सुझावहरूलाई आगामी अनुसन्धान तथा कार्यक्रमहरूमा समेटिने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै किसान र वैज्ञानिकबीचको सहकार्यलाई थप सुदृढ बनाउनुपर्ने बताउनु पर्ने कुरामा जोड दिएका थिए।

आव २०८३/८४: कृषि बजेट पुनरुत्थान सरकारको प्राथमिकता

घनश्याम अधिकारी (बैरागी जेठा) सरकारले आगामी आर्थिक वर्ष २०८३/८४ को बजेटमार्फत कृषि क्षेत्रको पुनरुत्थानलाई आफ्नो शीर्ष प्राथमिकतामा राखेको छ। अर्थमन्त्री डा. स्वर्णिम बाग्लेले संघीय संसदको संयुक्त बैठकमा बजेट वक्तव्य प्रस्तुत गर्दै कृषि उत्पादन, प्रशोधन, वितरण र बजारीकरणको सम्पूर्ण इकोसिस्टममा व्यापक सुधार गर्ने घोषणा गरेका हुन्। व्यवसायिक कृषकहरूलाई आकर्षित गर्न र कृषिमा उत्पादकत्व वृद्धि गरि यस क्षेत्रलाई सम्मानजनक र लाभमुखी व्यवसायका रूपमा रूपान्तरण गर्ने लक्ष्य बजेटले लिएको छ। कृषि र पशुपालन क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्न सरकारले यस पटक नवीन कार्यक्रमहरू र ठूलो रकम बजेटमा समेटेको छ। यस पटकको बजेटमा व्यवसायिक कृषिलाई प्रवर्द्धन गर्न उत्पादनमा आधारित प्रोत्साहन अनुदानको विशेष व्यवस्था गरिएको छ। जसअनुसार कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनका लागि न्यूनतम २ करोड रुपैयाँसम्मको प्रारम्भिक पुँजी लगानी गर्ने कृषकहरूलाई सरकारले ४० प्रतिशतसम्म प्रोत्साहन अनुदान उपलब्ध गराउने भएको छ। यो एक पाइलट कार्यक्रमका रूपमा शुरु गरिनेछ र उत्पादन शुरु भएको मितिबाट लगातार चार वर्षसम्म वार्षिक १० प्रतिशतका दरले यो अनुदान सोधभर्ना गरिने व्यवस्था मिलाइएको छ। किसानहरूलाई समयमै मल उपलब्ध गराउन रासायनिक मल खरिदको बजेटमा पनि उल्लेख्य वृद्धि गरिएको छ। आगामी आर्थिक वर्षका लागि कुल ३२ अर्ब ४६ करोड रुपैयाँ रासायनिक मल खरिदका लागि मात्रै विनियोजन गरिएको छ। मुख्य वाली लगाउने समयमा सहज वितरण सुनिश्चित गर्नका लागि रासायनिक मल आपूर्ति क्यालेण्डर समेत तयार गरिने बजेटमा उल्लेख छ। यसका साथै, वास्तविक किसानहरूलाई प्रोत्साहन गर्न र कृषिमा हुने जोखिम न्यूनीकरणका लागि कृषि तथा पशु बीमामा सरकारले ८० प्रतिशतसम्म प्रिमियम अनुदान उपलब्ध गराउने नीतिलाई निरन्तरता दिँदै सो अनुदान सहूलियतका लागि मात्रै २ अर्ब १९ करोड रुपैयाँ विनियोजन गरेको छ। कृषि उपजको उचित मूल्य सुनिश्चित गर्न,

किसान र क्रेताबीच करार खेती गराउन, र कृषि अनुदान तथा नियमनलाई व्यवस्थित बनाउनका लागि कृषि विधेयक शीघ्र संसदमा पेश गरिने भएको छ। खेतीयोग्य जमीनमा सिँचाई सुविधा पुऱ्याउन विभिन्न ठूला आयोजनाहरूलाई गति दिँदै बबई सिँचाई आयोजनाका लागि ५ अर्ब ६३ करोड र सिक्टा सिँचाई आयोजनाका लागि २ अर्ब ५५ करोड रुपैयाँ विनियोजन गरिएको छ। सतह सिँचाई नपुगेका तराई-मधेसका ३ हजार ९ सय ८० हेक्टर खेतीयोग्य जमीनमा भूमिगत सिँचाई पुऱ्याउन १ अर्ब ८३ करोड र सुनसरी-मोरङ, कमला, नारायणी

लगायतका विद्यमान सिँचाई प्रणाली मर्मतका लागि ४४ करोड विनियोजन भएको छ। देशका कृषि अनुसन्धान तथा विकास केन्द्रहरूलाई पुनरुत्थान गर्दै स्थानीय हावापानी अनुकूलको उन्नत बीउ विकास र उत्पादकत्व वृद्धि केन्द्रीकृत अनुसन्धानलाई प्राथमिकता दिइनेछ। वास्तविक किसानले मात्रै उन्नत बीउ, मल, र सिँचाईमा अनुदान पाउने र अनुदानको दुरुपयोग रोक्ने दृढता सरकारले लिएको छ।

बजेट वक्तव्यमा ऊर्जा, वन, उद्योग र पर्यटनसँगै कृषिलाई आगामी दशकको आर्थिक समृद्धिको बलियो संवाहकका रूपमा अघि बढाइएको उल्लेख छ। यो नीतिगत र वित्तीय व्यवस्थापनले नेपाली कृषि क्षेत्रमा संरचनात्मक सुधार ल्याई उत्पादन र रोजगारी बढाउने अपेक्षा गरिएको छ।

मनाए विश्व भेटेरिनरी दिवस २०२६

काठमाडौँ वैशाख १०, भेटेरिनरियनहरू दिगो ग्रामीण अर्थतन्त्रका स्तम्भ भन्ने मूल नाराका साथ देशभर विश्व भेटेरिनरी मनाएको छ। काठमाडौँको त्रिपुरेश्वर स्थित आफ्नै पशु स्वास्थ्य प्रयोगशालाका आयोजना गरिएको उक्त कार्यक्रममा भेटेरिनरी चिकित्सक विभिन्न पशु विज्ञान विद्यालयहरूबाट विद्यार्थीहरूको समेत उपस्थित रहेका थिए। विज्ञहरूको बाक्लो रहेको उक्त कार्यक्रममा नेपालको भेटेरिनरी क्षेत्रले खेलेको भूमिक महत्वपूर्ण रहेको उल्लेख गरेका थिए। प्रत्येक वर्ष, अप्रिलको अन्तिम शनिवारलाई विश्व भेटेरिनरी दिवसको रूपमा मनाइन्छ।

जुन पशु चिकित्सा डाक्टरहरूको अथक सेवा र शान्त शक्तिको विश्वव्यापी प्रशंसा गरिएको हो। यो दिनले पशु स्वास्थ्यमा मात्र नभई खाद्य सुरक्षाको रक्षा गर्न, आर्थिक व्यवहार्यता प्रवर्द्धन गर्न र ग्रामीण र शहरी दुबै क्षेत्रमा जूनोटिक रोगहरू रोक्नमा भेटेरिनरी डाक्टरहरूको महत्वपूर्ण भूमिकाको बढ्दो मान्यतालाई प्रतिबिम्बित गर्दछ। विश्व भेटेरिनरी दिवसले पशु स्वास्थ्य, जनस्वास्थ्य र ग्रामीण समृद्धि सुनिश्चित गर्न भेटेरिनरियनहरूको आवश्यक भूमिकालाई जोड दिन्छ। २०२६ मा, दिगोपन, खाद्य सुरक्षा र जीविकोपार्जन सुदृढीकरणमा ध्यान केन्द्रित गरिएको छ।

एसियन स्मार्ट एग्रोको बृहत अन्तरक्रिया

काठमाडौँ, जेठ १५, एसियन स्मार्ट एग्रो कम्पनी लिमिटेडको विशेष अन्तरक्रिया कार्यक्रम सिराहाको गोलबजारस्थित होटेल पावन मिथिलामा सम्पन्न भएको छ। कम्पनीका अध्यक्ष प्रवीण कुमार लामाको अध्यक्षतामा यही जेष्ठ १५ गते शुक्रवार आयोजित उक्त कार्यक्रममा सञ्चालक चन्द्रमोहन श्याङ्गले उपस्थित स्थानीय किसान, कृषि व्यवसायी तथा सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूलाई स्वागत गरेका थिए। कार्यक्रममा प्रमुख अतिथि जिल्ला उपसभापति दिलिपकुमार लामाले कृषि क्षेत्रको रूपान्तरणमा यस्ता अन्तरक्रियाको ठूलो भूमिका रहने बताए। कार्यक्रममा प्राविधिक तथा व्यवसायिक पक्षमाथि गहन छलफल भएको थियो। पशु विज्ञ जगत यादवले किसानहरूलाई

परम्परागत खेती प्रणालीबाट माथि उठेर व्यावसायिक बन्न र आगामी दिनमा आफ्नो व्यवसायलाई आधुनिक एवं नाफामूलक बनाउन विस्तृत जानकारी गराएका थिए। अन्तरक्रियाका क्रममा उपस्थित किसानहरूले आफ्ना व्यावहारिक समस्याहरू राख्दै महत्वपूर्ण सुझावहरू दिएका थिए। किसानहरूले उत्पादित कृषि सामग्री विक्रीका लागि व्यवस्थित बजार प्रणालीको विकास गर्न, प्राकृतिक प्रकोपबाट बच्न वाली बीमाको व्यवस्था मिलाउन, उत्पादन सुरक्षित राख्न कोल्ड स्टोर (शीत भण्डार) स्थापना गर्न तथा सरकार र बैंकहरूबाट उपलब्ध हुने अनुदानमा आधारित कृषि कर्जाका लागि कम्पनीले समन्वयकारी भूमिका खेल्न आग्रह गरेका थिए।

कृषि बजेट वक्तव्य २०८३/०८४ पुनर्लेखन जरूरी :

उत्पादनमा आधारित अनुदान आजको आवश्यकता हो । किसान मैले कृषि उत्पादन गरेपछि खाएर बाँकी रहेको कृषि उपज बेच्न मन लाग्यो भने बेच्न पाउने अधिकार सहितको व्यवस्था हुनुपर्छ । यदि त्यसो गर्न सकेन भने किसानले किन धेरै दुःख गर्ने भन्ने अवस्थामा पुग्न सक्छ ।

घनश्याम सुवेदी
अध्यक्ष
फेदीखोला, गाउँपालिका,
स्याङ्जा

कूल ग्राहस्थ योगदानको हिसाले नेपाल अझै पनि कृषि प्रधान देश हो । कृषि प्रधान भएको देशमा कृषिलाई पहिलो प्राथमिकता बजेटमा हुनुपर्छ । २०४६ सालको राजनीतिक परिवर्तन पछि नेपालमा धेरै दलहरूले सरकार बनायो । किसान र मजदुरहरूको पार्टी भनेर चिनिने वामपन्थी दलहरूले भन्नु कहिले एकलैले कहिले मिलिचुली सरकार चलायो । सरकारभन्दा बाहिर बस्दा एउटा कुरा र सरकारमा गएपछि अर्को कुरा गर्ने प्रवृत्ति नेपालको राजनीतिक दलहरूको लयनै बन्न गयो ।

गरिरहे कृषिलाई रुपान्तरण गर्न भने अगाडि सरें । कुरा काम धेरै फरक हुन्छ । कुराले कृषिमा रुपान्तरण हुँदैन । रासायनिक मलले देशको खेतीयोग्य जमीन अम्लियपन भएर कृषि उत्पादन घट्दो छ । तर त्यहि रासायनिक मलमै भुलेर नेपालको पशुपालन गर्न छोड्ने, नेपालको माटो बिगाडै उत्पादन घटाउने, विदेशी खाद्य वस्तुहरू खरीद गरि ल्याउने, उद्योग धन्दाको विकास गर्न र स्वदेशी उत्पादनलाई वेवास्ता गर्ने, विदेशी उत्पादन नेपालमा ल्याउने

औजार हरू भित्र्याउने मामलामा होस् । वा रासायनिक मल र रासायनिक विषादी भित्र्याउने मामिलामा होस् सधैं प्रश्रय पाइरहेको अवस्थामा नेपालमै उत्पादन गरेर नेपालमै प्रयोग गर्नु पर्छ र भन्ने सोच र चिन्तनको संरक्षण हुनै सकेन । जसको कारण आज कृषि क्षेत्र यति कमजोर बनेको हो । त्यति मात्र होइन नेपालको हावापानी विश्वकै राम्रो हावापानी मानिन्छ । तर केही दशकदेखि कृषि उत्पादन बढाउने नाममा खर्वोको रासायनिक विषादी, र विदेशी बिउविजन भित्र्याउने गर्दै आएको छ । यसले नेपालको खाद्य सम्पन्नतामा ठूलो घात भएको छ ।

खाद्य सम्पन्नता कार्यन्वयनको खिलाफमा नेपालको बजेट आएको आयो भने कृषि क्षेत्र भन धरासायी बन्ने छ । कृषि क्षेत्र भनेको ठूलो र स्थायी प्रकारको अर्थतन्त्र हो । यसको क्षेत्र विशाल छ । अरु देशले आफ्नो उत्पादनलाई विदेशमा समेत व्यापार गर्न सक्छ भने नेपालले किन सक्दैन । नेपालको चिया, कपि, अलैंची लगायत केही सीमित उत्पादन बाहेक विदेशमा नेपालको उत्पादन पुग्दैन । कृषिमा अथाह सम्भावना हुँदा(हुँदै कृषिमा सरकारले कृषिको बजेटको आकार ठूलो बनाउनु पर्छ । अन्य नपुग भएको रकम रकमान्तरण गर्न सकिन्छ । तर थोरै भयो भने कहाँबाट ल्याउने कसरी पूरा गर्ने भन्ने हुन्छ । कृषि बजेट बढी भयो भने अन्य शिर्षकमा रकमान्तरण गर्न सकिन्छ । बढी हुँदा केही फरक पर्दैन । बजेटको आकार सानो भयो भने छुट्याएको बजेटको घेराभित्र रहेर काम गर्नु पर्छ । विदेशी धूलो दूध ल्याएर उपभोक्तालाई घोलेर खुवाउने, सरकार आफै विचौलियाको काम

नेपाल सरकारले २०८३/०८४ को बजेट लेखन गरिरहँदा कृषि क्षेत्रको उन्नयन हुने गरि बजेट लेखिनु पर्छ । कृषि कति महत्व छ भन्ने कुरा सबैलाई थाहा छ तर कृषि क्षेत्रको पहिलो सुधार विना अर्थतन्त्र बलियो हुँदैन भन्ने कुरा थाहा पाएन वा थाहा पाएर पनि कार्यन्वयनतिर गएन । कृषि क्षेत्रको सुधारको लागि भने कसैले जोड दिएन । सरकारमा बसेका राजनीतिक पार्टीहरूले सरकारमा बस्दा पनि, नेपालको कृषि क्षेत्रको अवस्था देख्दा पनि, कृषि क्षेत्रको सुधार गर्ने कुरामा कुरामात्र

व्यापारीहरूलाई व्यापार गर्न सहज वातावरण खडा गरिदिने जस्ता कामहरू गर्न छोडेनन् । वामपन्थीहरूको सरकार हुँदा पनि यस्तै रवैया घट्न सकेनन् । कृषि क्षेत्रकै कुरा गर्ने हो भनेपनि नेपाली कृषि उद्यमीहरूलाई निरुत्साहित गरिरहने । दलाल र नोकरशाही प्रकारको पुँजीपतिहरूलाई प्रोत्साहन दिइरहने । स्वदेशी उद्योग र व्यापारलाई कमजोर बनाउने । विदेशी वस्तु भित्र्याउन अनेक प्रपञ्च रचेर उद्यमीहरूलाई निरुत्साहित बनाउने जस्ता कार्यहरू कृषि क्षेत्रमा भइरहेको छ । त्यो काम चाहे बीउविजनको क्षेत्रमा होस्, कृषि

गर्ने सीमित पुँजीपति व्यापारी घरानाहरूलाई खुशी पार्ने काम बजेटको रूपरेखा बन्नु हुँदैन ।

आफ्नो पार्टीका सरकार सत्तामा हुँदा र सत्ता बाहिर आएपछि रंग बदल्ने प्रवृत्तिको कृषिमा हुनुहुँदैन । कृषि भनेको सबैको सास धान्ने र आशा जगाउने माध्यम हो । एकछिनपनि कोही भोको बस्न सक्दैन । सरकारले आयत प्रतिस्थापन गर्न स्वादेशी उत्पादन बढाउनु पर्छ । हाम्रो देशमा सबभन्दा बढी सम्भावना बोकेको क्षेत्र भनेको कृषि नै हो । ५० औं खर्बको खाद्य वस्तु आयत भइरहेको अवस्थामा प्रतिस्थापन गर्न पनि ५० औं अर्बको उत्पादन हामीले हाम्रो देशमै गर्नु पर्छ । अनि मात्र प्रतिस्थापन भयो भनेर बुझिन्छ ।

नेपालको कृषिलाई कसैले पनि प्राथमिकता दिएको देखिँदैन न कि स्वयम् किसानहरू पनि सुकिला मुकिला देखाउन पछि परेका छैनन् ।

नेपाल सरकारका तर्फबाट हालै संघीय संसदमा प्रस्तुत आगामी आर्थिक वर्ष २०८३/०८४ को बजेटको आकारमा देशको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (जीडीपी)मा २५ प्रतिशतभन्दा बढी योगदान कृषिले दिएको छ । हिजो ९५ प्रतिशत थियो आज घटेर २५ प्रतिशतमा भरिएको छ । भौगोलिक अवस्था, कृषिमा सहभागी घरपरिवारको अवस्था हेर्दा अहिले पनि ५० प्रतिशत हाराहारीमा योगदान दिनु पर्ने हो । तर त्यस्तो छैन । कारण सरकारको कारण भएको छ । आजपनि ६० प्रतिशतभन्दा बढी नेपाली जनता कृषिमा आश्रित रहेको अवस्था छ । त्यसमा पनि साना किसानहरू ८० प्रतिशत साना किसानहरू छन् । कृषि क्षेत्रलाई वर्तमान बजेटले सम्बोधन नहुने स्थिति आउनु देशको कृषिलाई गम्भीर धक्का पुग्न सक्छ । कृषि क्षेत्रको बजेटलाई उपेक्षा गरेर उत्पादनका स्रोतहरूलाई संकुचित गर्न खोजियो भने वर्षेनी अर्बौं व्यापार घाटालाई थग्न सक्दैन ।

कृषि बजेटमा चरम संकुचन र संघीयताको मर्म विपरीत: गत आर्थिक वर्षको तुलनामा कृषि बजेट संघीय सरकारले स्थानीय तहमा जाने कृषिको सशर्त, समपूरक र विशेष बजेटमा व्यापक कटौती गरी बजेटलाई केन्द्रमै थुपार्ने खालको आउनु हुँदैन ।

वर्षेनी छुट्याएको बजेटमा आधा बजेट रासायनिक मलको आयातमा मात्रै खर्च हुन्छ । यसमा मन्त्रालयको प्रशासनिक खर्च समेत जोड्दा बजेटको आकार खुम्चेको

अवस्थामा पाउन सकिन्छ । कृषि उत्पादन वृद्धि, आधुनिक प्रविधि र साना किसानलाई प्रोत्साहन गर्न सानो आकारको बजेटले केही पनि गर्न सक्दैन । यसले न्यून रकमले कृषि रूपान्तरण र आर्थिक वृद्धिमा सहयोग पुग्दैन ।

सहकारीको पुँजी परिचालनमा नीतिगत शून्यता, गाउँ-गाउँमा छरिएर रहेको र सोभै किसानहरूसँग जोडिएको सहकारी क्षेत्रको अर्बौंको पुँजीलाई कृषि उत्पादन, संकलन र प्रशोधनमा जोड्ने कुनै पनि स्पष्ट योजना वा ठोस प्रस्ताव यस बजेटमा आउनु पर्छ ।

कृषि विजुलीमा भ्याट (मूल्य अभिवृद्धि कर)साना किसानलाई ठूलो घात: तराई तथा भित्री मधेशका साना र सीमान्तकृत किसानहरू सिँचाईका लागि पूर्ण रूपमा विद्युत मोटरमा निर्भर छन् । यो बजेटले कृषि मिटर र कृषि क्षेत्रमा प्रयोग हुने विद्युतमा थप भ्याट (मूल्य अभिवृद्धि) वा करको दायरा बढाएर लागत महँगो बनाइदिनु हुन्छ । कृषिमा लागत बढ्दै गरेको अवस्थामा लागत घटाएर आत्मनिर्भर कृषितिर सरकार लाग्नु पर्छ । आउने बजेटमा आयात प्रतिस्थापन गर्ने सरकारको पहिलो प्राथमिकता हुनुपर्छ । विगतका संघीय बजेटका यी नीतिगत र व्यावहारिक त्रुटिहरूलाई सच्याउँदै कृषि मार्फत देशभित्रै सम्मानजनक रोजगारी सिर्जना गर्न र राष्ट्रिय अर्थतन्त्र बलियो बनाउन संसदबाट बजेट पारित हुनु अगावै निम्न लिखित माग र सुझावहरू सम्बोधन गरिनुपर्छ ।

उत्पादनमा आधारित अनुदान आजको आवश्यकता हो । किसान मैले कृषि उत्पादन गरेपछि खाएर बाँकी रहेको कृषि उपज बेच्न मन लाग्यो भने बेच्न पाउने अधिकार सहितको व्यवस्था हुनुपर्छ । यदि त्यसो गर्न सकेन भने किसानले किन धेरै दुःख गर्ने भन्ने अवस्थामा पुग्न सक्छ । खाद्य सुरक्षाको जोखिममा त नेपाल पहिलेदेखिनै पर्दै आएको छ । बजेटमा समेत ख्याल नगर्ने हो भने नेपाल अझै खाद्य असुरक्षाको जोखिममा हाम्रो देश नेपाल पर्न सक्छ । यसो भयो भने नेपाली जनता भोकभोकै रहने अवस्था आउन सक्छ । आजसम्म धेरै अनुदानहरू परदर्शी र विचौलिया रहित बन्न सकेन त्यसकारण पनि नेपालको कृषिले गति नलिएको हो । उत्पादनको परिमाण (जस्तै: प्रति किलो धान, गहुँ, तरकारी वा प्रति लिटर दूध) का आधारमा सिधै किसानको बैंक खातामा पुग्ने गरी 'उत्पादनमा

आधारित अनुदान' अनिवार्य लागू गर्न सकियो भने देशको उत्पादन बढ्छ । तर कडाईका साथ अनुगमनको जरुरी पनि छ ।

सहकारीको पुँजीलाई उत्पादनमा जोड्ने कार्यविधि सरकारको सहयोग जरुरी छ । 'एक सहकारी, एक उत्पादन क्षेत्र' नीति लागू गर्दै स्थानीय कृषि सहकारीहरूलाई साना कृषि औजार, शीतभण्डार र वीडविजन खरिदमा विना (व्याज वा न्यून व्याजमा वित्तीय ऋण र पुँजीगत अनुदान दिने स्पष्ट योजना आउनु पर्छ ।

किसानले मूल्य नपाउने तर उपभोक्ताले महँगोमा खानुपर्ने विकृति रोकन संघीय सरकारले "डिजिटल कृषि बजार नेटवर्क" निर्माण गर्न स्थानीय तहको संकलन केन्द्रदेखि राष्ट्रिय बजारसम्म कृषि उपज पुऱ्याउने र भण्डारण गरिराख्न शीतभण्डार सबैभन्दा ठूलो आवश्यकता महशुस गराएको छ । शीत भण्डारको अभावमा नेपालको कृषिवस्तु उत्पादनलाई लामो समयसम्म राख्न नपाउँदा लागत मूल्य पाउन नसकेको अवस्था छ ।

यसका लागि तीन तहको सरकारबीच 'नीतिगत' समन्वय: कृषि क्षेत्रको विकासका लागि संघले नीति र बजेट बनाउने, प्रदेशले प्राविधिक र बजारको पूर्वाधार हेर्ने तथा स्थानीय सरकारले कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने गरि "त्रिपक्षीय साभेदारी कार्यविधि" बनाएर कार्यन्वयनमा जोडिदिनको विकल्प छैन ।

बजेट केवल अड्कको थुप्रो मात्र होइन । यो आम जनताको जीवनस्तर बदल्ने राजनीतिक र आर्थिक प्रतिवद्धता पनि हो । वर्तमान बजेटले कृषि क्षेत्र र साना किसानको ढाड सेक्ने काम गरेको छ । ०.३ प्रतिशतको खुद बजेट र कृषि विजुलीमाथिको करले न त देशभित्र रोजगारी सिर्जना हुन्छ, न त युवाहरूको खाडी पलायन नै रोकिन्छ ।

अतः संघीय सरकारले बेल्समा यी जनविरोधी र किसानविरोधी व्यवस्थाहरू सच्याउनु पर्दछ । संघीय सरकारले बजेट खुम्च्याएको छ । सरकारबाट प्रस्तुत गरेको बजेट पुनर्लेखन हुन सकेन भने नेपाली जनताप्रति न्याय हुन सक्दैन । यसले भन्नु गरिवी, अभाव, द्वन्द्व निम्त्याउँछ । र स्थानीय सरकारलाई निश्चयनै भार पार्ने संकेत देखिसकेको छ । तर पनि स्थानीय सरकार जनताको जिम्मेवारीबाट पन्छिन हुँदैन । अझ दृढताका साथ आफ्नो जिम्मेवारी निभाउनु पर्छ ।

लेखक : फेदिखोला गाउँपालिका, स्याङ्जाका अध्यक्ष हुनुहुन्छ ।

नेपाल विकास अनुसन्धान प्रतिष्ठानले सार्वजनिक गर्‍यो आव २०८३/०८४ को बजेटमाथि धारणा

काठमाडौं, जेठ २२, नेपाल विकास अनुसन्धान प्रतिष्ठानले प्रेस विज्ञापित प्रकाशित गरि सरकारले जारी गरेको बजेट माथि आफ्नो धारणा सार्वजनिक गरेको छ। प्रतिष्ठानका अध्यक्ष जयबहादुर गुरुङले हस्ताक्षर गरि उक्त धारणा सार्वजनिक गरेको हो। प्रेस विज्ञापितमा भनिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८३/८४ को बजेटमा नेपाल विकास अनुसन्धान प्रतिष्ठानको धारणा अर्थमन्त्री डा. स्वर्णिम वाग्लेद्वारा प्रस्तुत आर्थिक वर्ष २०८३/८४ को लागि

कृत्रिम बुद्धिमत्ता (एआई) डिजिटल रूपान्तरण तथा पूर्वाधार विकासलाई प्राथमिकतामा राखेको छ। अर्थमन्त्रीले प्रस्तुत गरेको बजेटमा आगामी आर्थिक वर्ष ७% आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने तथा मुद्रास्फीति ६% मा सीमित राख्ने लक्ष्य राखिएको छ।

खर्च ५ अर्ब ३१ करोड (६६.१५%) र ७ खर्ब १९ अर्ब ३ करोड (३३.८५%) रकम वैदेशिक अनुदान, वैदेशिक ऋण र आन्तरिक ऋणबाट जुटाउने लक्ष्य राखिएको छ। राजस्व बाहेकको अन्य रकम जुटाउन वैदेशिक अनुदान रु. ६१ अर्ब ७४ करोड लिने लक्ष्य

खर्चका लागि २०.८% विनियोजन गरिएको थियो भने अहिलेको आर्थिक वर्षका लागि २०.३% मात्र विनियोजन गरिएको छ। आर्थिक सूचकहरूतर्फ, यो वर्षको वास्तविक आर्थिक वृद्धिको लक्ष्य ६% राखिएकोमा ३.८५% मात्र रहेको छ, जसले लक्ष्य प्राप्तमा चुनौती रहेको देखाउँछ। मुद्रास्फीति भने ४.४७% मा सीमित भएको छ भने सरकारले २०८३/८४ मा मुद्रास्फीति ६% भित्र कायम राख्ने लक्ष्य राखेको छ। सार्वजनिक ऋण(जीडीपी अनुपात करिब ४८.८% पुगेको छ। भुक्तानी सन्तुलन बचत रु. ७३१.९६ अर्ब तथा चालु खाता बचत रु. ६१८.६८ अर्ब पुगेको देखिन्छ, जसमा विप्रेषणको योगदान उच्च भई जीडीपीको ३९.१% पुगेको छ। बेरोजगारी दर करिब ९.८% वरिपरि रहेको अनुमान छ। समग्रमा, बजेटले आर्थिक स्थिरता देखाए पनि न्यून आर्थिक वृद्धि, उच्च विप्रेषणमा निर्भरता र सीमित पूँजीगत खर्च प्रमुख चुनौतीका रूपमा देखिएका छन्, जसमा दिगो विकासका लागि थप प्रभावकारी र सन्तुलित लगानी आवश्यक देखिन्छ।

विनियोजित बजेट यही जेठ १५ गते सार्वजनिक भएको छ। ७५ वर्ष पहिले २००८ सालमा श्री सुवर्ण शमशेरले नेपालको पहिलो बजेट प्रस्तुत गर्नु भएको थियो। ५ करोड २५ लाखबाट सुरु भएको बजेट २०४६ को राजनीतिक परिवर्तनपछि ३६ अर्ब पुगेको थियो। त्यस्तै आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा बजेटको आकारले १ खर्ब नाघेको थियो।

नेपाल सरकारले आर्थिक वर्ष २०८३/८४ का लागि रु. २१ खर्ब २४ अर्ब ३४ करोडको बजेट प्रस्तुत गरेको छ। यो बजेट गत वर्षको विनियोजित बजेट भन्दा ८.१६% ले बढी हो भने संसोधित अनुमानको तुलनामा २५.२% ले बढी हो। विनियोजित बजेटको चालु खर्चतर्फ १२ खर्ब ७० अर्ब ५८ करोड (५९.८%), पूँजीगततर्फ ४ खर्ब ३१ अर्ब १० करोड (२०.३%) र वित्तीय व्यवस्थातर्फ ४ खर्ब २२ अर्ब ६४ करोड (१९.९%) विनियोजन गरिएको छ। यसको स्रोत राजस्वबाट १४

राखेको सरकारले वैदेशिक ऋण रु. २ खर्ब ४७ अर्ब २८ करोड बराबर लिने लक्ष्य राखेको छ। बाँकी अपुग रकम आन्तरिक ऋणबाट ४ खर्ब १० अर्ब १ करोड उठाउने लक्ष्य राखेको छ।

पछिल्लो दशकमा कुल खर्चको अत्यधिक हिस्सा चालु खर्च अर्थात् सरकारको संचालन खर्चमा गएको देखिएको सोही प्रवृत्ति यस बजेटमा पनि छ। यस वर्ष ५९.८% रकम चालु खर्चमा छुट्याइएको छ भने गत वर्ष चालु खर्चमा ६०.१% रकम छुट्याइएको थियो। यसरी हेर्दा केहि हदसम्म चालु खर्चको हिस्सा घटाइएको देखिए पनि त्यो पर्याप्त छैन। विनियोजित बजेटको अत्यधिक हिस्सा चालु खर्चमा जानुले अर्थतन्त्रमा भार थोपरिरहेको छ, दिगो विकास सुनिश्चित गर्नका लागि पूँजीगत खर्चमा जोड दिनुपर्ने हुन्छ तर पूँजीगत खर्चको बजेट विनियोजन घट्टै गएको देखिन्छ। रकममा हेर्दा पूँजीगत खर्च बढेभन्ने देखिए पनि गत वर्ष पूँजीगत

अघिल्लो आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा कर राजस्व लक्ष्यअनुसार संकलन हुन नसकेको तथा आर्थिक गतिविधिमा अपेक्षित विस्तार नदेखिएको अवस्थामा आगामी वर्षका लागि कर राजस्व लक्ष्य करिब १५% भन्दा बढीले बढाइएको छ। सरकारले करको दायरा विस्तार, डिजिटल कर प्रशासन, ई(विलिड), राजस्व चुहावट नियन्त्रण तथा कर अनुपालन सुधारलाई प्राथमिकता दिएको छ। यद्यपि कुल राजस्वको करिब ८९% हिस्सा कर राजस्वबाट प्राप्त हुने भएकाले सरकारको राजस्व संरचना अभै मुख्य रूपमा करमा निर्भर रहेको देखिन्छ। यसले करको दायरा विस्तार तथा वैकल्पिक राजस्व स्रोतहरूको विकास अभै चुनौतीपूर्ण रहेको संकेत गर्दछ साथै,

नेपालको कर संरचनामा मूल्य अभिवृद्धि कर (मूल्य अभिवृद्धि कर), भन्सार महसुल

तथा अन्तःशुल्क जस्ता अप्रत्यक्ष करहरूको हिस्सा उच्च रहेको छ, जसले न्यून तथा मध्यम आय भएका उपभोक्तामाथि तुलनात्मक रूपमा बढी भार पार्ने जोखिम कायम छ। उत्पादन, कृषि तथा साना तथा मझौला उद्यमलाई करमार्फत प्रोत्साहन गर्ने केही व्यवस्था गरिए पनि अघिल्लो वर्षको तुलनामा व्यापक कर सुधार, कर न्याय तथा औपचारिक अर्थतन्त्र विस्तारका लागि अपेक्षित संरचनात्मक परिवर्तन देखिँदैन। फलस्वरूप, उच्च राजस्व लक्ष्य हासिल गर्न कर प्रशासनको प्रभावकारिता, आर्थिक गतिविधिको विस्तार तथा कर अनुपालनमा उल्लेखनीय संरचनागत सुधार अपरिहार्य देखिन्छ।

सरकारले यस वर्षको बजेटमा आर्थिक वृद्धि, निजी क्षेत्रको सशक्तीकरण, रोजगारी सिर्जना, कृत्रिम बुद्धिमत्ता (एआई) डिजिटल रूपान्तरण तथा पूर्वाधार विकासलाई प्राथमिकतामा राखेको छ। अर्थमन्त्रीले प्रस्तुत गरेको बजेटमा आगामी आर्थिक वर्ष ७% आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने तथा मुद्रास्फीति ६% मा सीमित राख्ने लक्ष्य राखिएको छ। यद्यपि नेपाल विकास अनुसन्धान प्रतिष्ठान (नेविअप्र) ले प्रारम्भिक रूपमा गरेको विश्लेषणले मानव विकासका प्रमुख आधारहरू स्वास्थ्य, शिक्षा, कृषि तथा जलश्रोतमा अपेक्षित स्तरको लगानी, संरचनात्मक सुधार तथा परिणाममुखी कार्यक्रमको अभाव रहेको देखाएको छ। नेपाल विकास अनुसन्धान प्रतिष्ठानका विषयगत विज्ञहरूले आ-आफ्ना विषयमा राख्नु भएको धारणाहरू यस प्रकार छन्।

कृषि, जीविकोपार्जन, खाद्य सुरक्षा तथा पोषण: सरकारले खाद्य आत्मनिर्भरतालाई उच्च प्राथमिकतामा राखे पनि, खाद्यान्न आयात निरन्तर बढिरहेको अवस्थामा कुल बजेटको करिब २.२% मात्र कृषि क्षेत्रमा विनियोजन गरिनुले लक्ष्य र उपलब्ध स्रोतबीच स्पष्ट असन्तुलन देखिएको छ। कृषि मन्त्रालयको पूँजीगत खर्च रु. २.८१ अर्बबाट रु. ५.८ अर्ब पुऱ्याउने योजना सकारात्मक भए पनि कुल बजेटमा पूँजीगत हिस्सा अझै ९.६२% मात्र रहेको अवस्थाले कार्यान्वयन क्षमता र प्रभावकारिताबारे अनिश्चितता कायम रहेको देखाउँछ। कृषि बजेटको ठूलो हिस्सा (करिब ७०% भन्दा बढी) रासायनिक मलमा केन्द्रित भएकाले उत्पादनशील लगानी जस्तै: सिँचाई, प्रविधि, अनुसन्धान तथा बजार विकासका लागि विनियोजन गरिएको बजेट अत्यन्त सीमित

निष्कर्षमा भन्दा कृषि क्षेत्रलाई आत्मनिर्भर बनाउने नीतिगत उद्देश्य सकारात्मक भए पनि विनियोजनको स्तर, लगानीको सन्तुलन तथा कार्यान्वयन क्षमताको दृष्टिले थप सुदृढीकरण आवश्यक देखिन्छ।

रहेको देखिन्छ।

वाली तथा पशु बीमा, व्यावसायिक कृषि प्रवर्द्धन, भूमि बैंक, तथा बाँझो जमिन उपयोगजस्ता कार्यक्रमहरू सकारात्मक पहलका रूपमा देखिए पनि राष्ट्रिय कृषि आधुनिकीकरण कार्यक्रम (नाम्प)को बजेट घटाइएको छ, जुन कृषि रूपान्तरणको दीर्घकालीन लक्ष्यका लागि चुनौतीपूर्ण पक्षका रूपमा लिन सकिन्छ। युवाशक्ति लक्षित रोजगारी सिर्जना पर्याप्त नदेखिँदा वैदेशिक रोजगारीमा निर्भरता यथावत् रहने जोखिम कायम नै रहने देखिन्छ। यसैगरी, गरिव वर्गको आय वृद्धि अपेक्षाकृत कमजोर हुँदा पोषणयुक्त आहारमा पहुँच सीमित हुने र खाद्य सुरक्षा जोखिम बढ्ने सम्भावना उत्तिकै रहेको देखिन्छ। मध्यपूर्व क्षेत्रमा जारी द्वन्द्व तथा एल निनो प्रभावजस्ता बाह्य जोखिमहरूलाई बजेटले पर्याप्त रूपमा सम्बोधन गरेको देखिँदैन, जसले कृषि उत्पादन तथा आपूर्ति श्रृंखलामा थप अस्थिरता सिर्जना गर्न सक्ने जोखिम छ। निष्कर्षमा भन्दा कृषि क्षेत्रलाई आत्मनिर्भर बनाउने नीतिगत उद्देश्य सकारात्मक भए पनि विनियोजनको स्तर, लगानीको सन्तुलन तथा कार्यान्वयन क्षमताको दृष्टिले थप सुदृढीकरण आवश्यक देखिन्छ।

स्वास्थ्य शिक्षा तथा वातावरण: शिक्षा क्षेत्रमा रु २१८.३० अर्ब (कुल बजेटको १०.३%) विनियोजन गरिएको छ। यो गत आर्थिक वर्षको भन्दा करिब ३.५% बढी हो। आर्थिक वर्ष २०८३/८४ को बजेटले शिक्षा क्षेत्रको गुणस्तर, पहुँच र समावेशितालाई सुदृढ गर्ने उद्देश्यसहित विभिन्न कार्यक्रमहरू अघि सारेको छ। सामुदायिक विद्यालयहरूको राष्ट्रिय पूर्वाधार नक्साङ्कन, छात्रवृत्तिका लागि रु. ८.६ अर्ब विनियोजन, तथा पिछडिएको र सीमान्तकृत समुदायका विद्यार्थीहरूका लागि आवासीय विद्यालय सञ्चालन गर्ने व्यवस्था गरिएको छ। साथै, विदेशी विश्वविद्यालयलाई नेपालमा क्याम्पस सञ्चालनको अनुमति दिई उच्च शिक्षामा प्रतिस्पर्धा र गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने प्रयास गरिएको छ। चिकित्सा शिक्षा, नर्सिङ तथा सूचना प्रविधि अध्ययनको विस्तारसँगै

प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षालाई प्राथमिकता दिइएको छ भने कृत्रिम बुद्धिमत्ता (एआई) तथा शैक्षिक प्रविधिको तयारी मूल्याङ्कनमार्फत शिक्षालाई आधुनिक र प्रविधिमैत्री बनाउने लक्ष्य राखिएको छ। तथापि, बजेटको ठूलो हिस्सा तलब तथा प्रशासनिक खर्चमा केन्द्रित हुने सम्भावना रहनु, सिकाई उपलब्धि मापन गर्ने परिणाममुखी सूचकहरूको अभाव देखिनु, डिजिटल शिक्षा तथा कृत्रिम बुद्धिमत्ता सम्बन्धी पूर्वाधारमा सीमित लगानीको सम्भावना रहनु, विश्वविद्यालय तथा श्रमबजारबीचको सीप अन्तर कायम रहनु, विद्यालय शिक्षा र प्राविधिक शिक्षाबीच समन्वय कमजोर हुनु तथा युवाको विदेश पलायनलाई सम्बोधन गर्ने रोजगारमुखी शिक्षाको अभाव जस्ता महत्वपूर्ण चुनौतीहरू विद्यमान रहेको अवस्थामा शिक्षा प्रणालीलाई ज्ञानमा आधारित अर्थतन्त्र, डिजिटल रूपान्तरण र उत्पादक रोजगारीसँग प्रभावकारी रूपमा जोड्न थप संरचनात्मक तथा नीतिगत सुधार आवश्यक देखिन्छ। यसका साथसाथै, शिक्षा क्षेत्रमा विगतदेखि देखिँदै आएको गुणस्तर, सिकाइ उपलब्धि तथा रोजगारीसँग सम्बन्धित चुनौतीहरू समाधान गर्न बजेटको प्रभावकारी उपयोग अपरिहार्य छ।

स्वास्थ्य क्षेत्रमा रु.१०१.९५ अर्ब (कुल बजेटको ४.८%) विनियोजन गरिएको छ, यो गत आर्थिक वर्षको भन्दा करिब ६.२% बढी हो। स्वास्थ्य क्षेत्रतर्फ सरकारले स्वास्थ्य बीमाका लागि रु. १५ अर्ब विनियोजन गर्दै आगामी तीन वर्षभित्र ९० प्रतिशत जनसंख्यालाई स्वास्थ्य बीमाको दायरामा ल्याउने लक्ष्य राखेको छ। साथै, निर्माणाधीन ३३६ आधारभूत अस्पताल सम्पन्न गर्ने, सातै प्रदेशका प्रमुख अस्पताललाई शिक्षण अस्पतालका रूपमा विकास गर्ने, बाल क्यान्सर उपचार निःशुल्क उपलब्ध गराउने, खाद्य तथा औषधि प्रशासन स्थापना गर्ने तथा नर्सहरूको रात्री भत्ता दोब्बर बनाउने कार्यक्रममार्फत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच, गुणस्तर र सामाजिक सुरक्षालाई सुदृढ गर्ने प्रयास गरिएको देखिन्छ। यद्यपि, स्वास्थ्य बजेट कुल बजेटको ५% भन्दा कम हुन, प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा तथा रोकथाममुखी कार्यक्रमहरूमा सीमित लगानी हुनु, स्वास्थ्य बीमाको वित्तीय जोहो चुनौतीपूर्ण रहनु, जनशक्ति अभाव तथा विशेषज्ञ चिकित्सकको असमान वितरण देखिनु, करमा आधारित सार्वजनिक स्वास्थ्य उपायहरूलाई पर्याप्त

प्राथमिकता नदिनु, मदिरा तथा चिनीजन्य पेय पदार्थमाथि कर सुधारको अभाव देखिनु तथा रोकथाममुखी सार्वजनिक स्वास्थ्य कार्यक्रम र सुर्तीजन्य पदार्थमा कर सुधार पर्याप्त नहुनु जस्ता महत्वपूर्ण चुनौतीहरू विद्यमान रहेको अवस्थामा दीर्घकालीन रूपमा स्वास्थ्य प्रणालीको दिगोपन सुनिश्चित गर्न रोकथाममुखी नीति अबलम्बन गर्नुका साथै स्वास्थ्यमा लगानी बढाउन आवश्यक छ ।

वातावरण, वन तथा जलवायु परिवर्तन क्षेत्रमा भने मात्र रु. १२.३१ अर्ब (कुल बजेटको ०.६%) विनियोजन गरिएको छ, जुन अधिल्लो वर्षको तुलनामा २१.६% ले घटेको हो । चुरे (तराई जलस्रोत संरक्षण, पहिरो नियन्त्रण, वन डहेलो नियन्त्रणका लागि ड्युन तथा स्याटेलाइट प्रयोग, (रेड) कार्यक्रम समावेश भए पनि, नेपाल उच्च जलवायु जोखिममा रहेको देशका लागि यो विनियोजन अत्यन्त न्यून देखिन्छ । समग्रमा, बजेटले शिक्षा र स्वास्थ्य क्षेत्रमा केही सकारात्मक संकेत गरे पनि वातावरण क्षेत्रलाई कम प्राथमिकता दिएको देखिन्छ । जलवायु परिवर्तन, वायु प्रदूषण तथा विपद् जोखिमका चुनौतीहरू तीव्र रूपमा बढिरहेका बेला वातावरण क्षेत्रको बजेट अपेक्षाकृत न्यून देखिन्छ । दिगो विकास लक्ष्य, नसर्ने रोगमा आवश्यक प्रतिवद्धता तथा हरित अर्थतन्त्रको लक्ष्य हासिल गर्न आगामी वर्षहरूमा वातावरण क्षेत्रमा उल्लेखनीय बजेट वृद्धि गर्नु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

जलस्रोत, जलवायु परिवर्तन तथा विपद् व्यवस्थापन: जलस्रोत अनतर्गत सिँचाइतर्फ कुल खेतीयोग्य जमिनमध्ये करिब ६४% (२.२६५ मिलियन हेक्टर) सिँचाइ पहुँच पुर्याउने लक्ष्य राख्दै यस वर्ष १५,८०० हेक्टर सतही सिँचाइ र ३,१८० हेक्टर भूमिगत सिँचाइ विस्तार गर्ने योजना बनाएको छ । हाल वर्षभरि सिँचाइ सुविधा केवल ३०% क्षेत्रमा मात्र सीमित रहेकोमा यसलाई ५०% (२०८५/८६ सम्म) पुर्याउने लक्ष्य लिइएको छ । तर, अधिकांश ठूला परियोजना दीर्घकालीन भएकाले तत्काल उत्पादनमा ठूलो प्रभाव पर्ने सम्भावना निकै कम मात्र देखिन्छ ।

यस आर्थिक वर्षमा खानेपानी तथा सरसफाइतर्फ करिब रु.३७.१६ अर्ब विनियोजन गरिएको छ, जसमा तराई(मधेशमा पानी अभाव समाधान, २८० खानेपानी आयोजना निर्माण, तथा सुरक्षित

खानेपानी पहुँचलाई ३०% बाट ३५% पुर्याउने लक्ष्य राखिएको छ (१६औं योजनाअनुसार ४५% लक्ष्य) । यसले सेवा विस्तारतर्फ प्रगति देखाए पनि दीर्घकालीन लक्ष्य हासिल गर्न अझै ठूलो लगानी आवश्यक रहेको देखाउँछ ।

जलवायु परिवर्तनतर्फ हेर्दा, कुल बजेटमध्ये प्रत्यक्ष रूपमा जलवायु सम्बन्धी बजेट रु १४१.९१ अर्ब (६.६८४), अप्रत्यक्ष ३७.८२% र ५५.५% तटस्थ रहेको छ । ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ क्षेत्रमा मात्रै ७४.२% बजेट प्रत्यक्ष जलवायुसँग सम्बन्धित देखिएको छ, जसले हरित पूर्वाधार र जलवायु अनुकूलनमा केही प्रगति जनाउँछ । समग्रमा, बजेटले सिँचाइ विस्तार, खानेपानी पहुँच र जलवायु जोखिम पूर्वाधारमा केही सकारात्मक पहल गरेको देखिए पनि जलवायु क्षेत्रमा प्रत्यक्ष लगानी सीमित, दीर्घकालीन परियोजनाको उच्च निर्भरता, र सेवा विस्तारको गति अपेक्षाकृत कम रहन सक्ने देखिन्छ । त्यसैले, जलवायु अनुकूलन, जलस्रोत व्यवस्थापन र दिगो पूर्वाधारमा थप परिणाममुखी लगानी र कार्यान्वयन सुदृढीकरण गर्नु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

नेपाल सरकारको आर्थिक वर्ष २०८३/८४ को बजेटमा विपद् व्यवस्थापनतर्फ केही महत्वपूर्ण पहलहरू समेटिएका छन् । विभिन्न तहका विपद् व्यवस्थापन कोषमा कुल रु ७ अर्ब ५६ करोडभन्दा बढी स्रोत उपलब्ध रहेको छ, जसमा केन्द्र प्रदेश तथा स्थानीय तह सबै समावेश छन् । तर यी सकारात्मक व्यवस्थाका बावजूद बाढी, चट्याङ, आगलागी तथा हिमनदीजन्य जोखिमजस्ता प्रमुख विपद्हरूको स्पष्ट प्राथमिकता देखिँदैन । भूकम्पपछिको पुनर्निर्माण, सुरक्षित भवन प्रविधि तथा जनचेतना अभिवृद्धितर्फ पनि थप जोड आवश्यक देखिन्छ । साथै, सिँचाई, जलस्रोत संरक्षण र पूर्वतयारी उपायहरू पर्याप्त रूपमा समेटिन नसक्दा विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा अपेक्षित प्रभाव हासिल हुन नसक्ने सम्भावना छ । समग्रमा, बजेटमा केही प्रगति भए पनि जोखिम पहिचान, पूर्वतयारी तथा दीगो लगानीमा अझ बलियो योजना आवश्यक देखिन्छ । लैंगिक समानता, अपाङ्गता तथा सामाजिक समावेशीकरण (गेड्स): १६औं आवधिक योजनाको आधारमा आर्थिक वर्ष २०८३/८४ को बजेटले गेड्स लाई केन्द्रीय प्राथमिकताका रूपमा अघि सारेको छ । बजेटमा, महिला, लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यकको जीविकोपार्जनका लागि रु.

२.२७ अर्ब, दलित बालबालिकाको पोषण र स्वास्थ्यका लागि रु.३ अर्ब, र समग्र सामाजिक सुरक्षाका लागि रु.१२० अर्ब विनियोजन गरिएको छ । साथै, दुर्गम क्षेत्रमा गर्भवती तथा सुत्केरी महिलाका लागि हवाई उद्धार सेवा सुनिश्चित गर्ने व्यवस्था गरिएको छ । लैंगिक उत्तरदायी बजेटिङको दृष्टिले हेर्दा, प्रत्यक्ष रूपमा लैंगिक उत्तरदायी बजेटको हिस्सा ४४.५% (२०८२/८३) बाट बढेर ४७.८% (२०८३/८४) पुगेको छ भने तटस्थ बजेट १६.३% बाट घटेर १२.१% मा सीमित भएको छ । तथापि, यसको वास्तविक लाभ लक्षित समूहसम्म पुगे नपुगेको सुनिश्चित गर्न अनुगमन प्रणाली र सामाजिक लेखापरीक्षणलाई थप सुदृढ बनाउनु आवश्यक देखिन्छ । समावेशी सामाजिक क्षेत्रको प्रस्तावित खर्च संरचनामा लैंगिक सशक्तीकरण ३५%, अपाङ्ग मैत्री पूर्वाधार २०%, सीमान्तकृत तथा आदिवासी जनजाति विकासमा २५%, र जीवनचक्रमा आधारित सामाजिक सुरक्षामा २०% छुट्याइएको छ । अपाङ्गताहरूको समावेशीकरणका लागि सबै सरकारी कार्यालय, वेबसाइट र सफ्टवेयरलाई पहुँचयोग्य बनाउने कानुनी व्यवस्था गर्ने तथा सातै प्रदेशमा पुनर्स्थापना केन्द्र स्थापना गर्ने योजना पनि उल्लेखनीय छ । समग्रमा बजेटले GEDSI लाई नीतिगत प्रतिवद्धताबाट मापनयोग्य लक्ष्य र ठोस बजेट विनियोजनको दिशामा अघि बढाएको देखिए पनि यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन, सुदृढ अनुगमन र लक्षित समूहसम्म वास्तविक पहुँच सुनिश्चित गर्न सके मात्र यसको आगामी सफलताको प्रमुख आधार बन्नेछ ।

अन्तमा आर्थिक वर्ष २०८३/८४ को बजेटले आर्थिक वृद्धि, निजी क्षेत्रको प्रवर्द्धन, डिजिटल रूपान्तरण तथा पूर्वाधार विकासलाई प्राथमिकता दिएको देखिए पनि शिक्षा, स्वास्थ्य र कृषि जस्ता मानव विकासका आधारभूत क्षेत्रहरूमा अपेक्षित स्तरको लगानी र संरचनात्मक सुधार सुनिश्चित गर्न सकेको देखिँदैन । बजेटले महत्वाकांक्षी लक्ष्यहरू प्रस्तुत गरे पनि स्रोत विनियोजन, कार्यान्वयन क्षमता तथा परिणाममुखी रणनीतिवीचको अन्तरका कारण अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न चुनौती रहने सम्भावना छ । समग्रमा, बजेटले आर्थिक विस्तारको दिशा देखाएको भए पनि समावेशी, दिगो र मानव केन्द्रित विकासका लागि थप सन्तुलित रूपमा प्राथमिकता तय गर्नु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

खाद्य सुरक्षा प्रणालीमा पशुधनको अहम महत्व

वातावरणीय, आर्थिक र सामाजिक लक्ष्यहरू एकअर्कासँग जोडिएका छन् र उत्तिकै महत्वपूर्ण छन्। वातावरणीय व्यवस्थापनलाई सुदृढ पार्ने, किसानहरूको जीविकोपार्जनलाई समर्थन गर्ने र खाद्य सुरक्षा सुधार गर्ने त्रिपक्षीय समाधानहरू जग हुनुपर्छ। यदि फार्महरू असफल भएमा जलवायु कार्य सफल हुन सक्दैन, र यदि खाद्य प्रणालीले मानिसहरूलाई भोकै छोड्यो भने दिगो हुँदैन। दीर्घकालीन प्रगति तिनै स्तम्भहरूलाई सम्बोधन गर्ने समाधानहरूमा निर्भर गर्दछ। यसैकारण संयुक्त राष्ट्र दिगो विकास लक्ष्यहरू (एसडीजीहरू) ले थप दिगो समाजहरूतर्फ विश्वव्यापी अभियानको अन्तरसम्बन्धलाई मान्यता दिन्छ।

१ अर्बभन्दा बढी मानिसहरू आफ्नो जीविकोपार्जनको लागि जनावरहरूमा निर्भर छन्। दूध र दुग्धजन्य पदार्थ, मासु र अण्डाले जीवनभर मानिसहरूलाई पोषण दिन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्छन्, विशेष गरी कुपोषणको जोखिममा रहेकाहरूलाई। दिगो उत्पादन भनेको यी खानाहरू उपलब्ध, किफायती र सुरक्षित छन् भनी सुनिश्चित गर्नु हो, र तिनीहरूलाई उब्जाउने मानिसहरूले राम्रो आमदानी कमाउन सक्छन् भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्नु हो। हालको भोकमरी संकटलाई ध्यानमा राख्दै यो विशेष गरी महत्वपूर्ण छ, जसमा गत वर्ष लगभग ७० करोड मानिसहरू भोकै बसेका छन्, बढ्दो जनसंख्या र बढ्दो मध्यम वर्ग समावेश छ। जनावरहरूले थप गोलाकार, स्रोत-कुशल खाद्य प्रणालीमा पनि योगदान पुऱ्याउँछन्। फार्मका जनावरहरूले गैर/खाद्य बायोमास, जस्तै बाली अवशेष, घाँस र बीउहरूलाई मानिसहरूको लागि उच्च गुणस्तरको पोषणमा रूपान्तरण गर्छन् र मलमार्फत माटोमा पोषक तत्वहरू फिर्ता गर्छन्। ऊन, छाला र छाला जस्ता उप-उत्पादनहरूले अन्य क्षेत्रहरूको लागि प्राकृतिक स्रोतहरू प्रदान गर्छन्, जबकि चर्ने जनावरहरूले बालीका लागि प्रयोग गर्न नसकिने जमिनमा खाद्य उत्पादन सक्षम पार्छन्। हाम्रो संसार उच्च गुणस्तरको पोषण प्रदान गर्न, बलियो कृषि अर्थतन्त्रलाई समर्थन गर्न र हाम्रो खाद्य प्रणालीमा फोहोर कम गर्न जनावरहरूमा निर्भर गर्दछ।

खाद्य सुरक्षा, कृषि उत्पादकत्व र जलवायु लचिलोपनका लागि पशु स्वास्थ्य महत्त्वपूर्ण

छ। स्वस्थ जनावरहरू राम्रोसँग बढ्छन्, कम स्रोतहरू चाहिन्छ, र प्रति एकाइ खाना कम उत्सर्जन उत्पादन गर्छन्। राम्रो पशु हेरचाहले किसानहरूको जीविकोपार्जनलाई कायम राख्छ, र दूध र दुग्धजन्य पदार्थ, मासु र अण्डाको सुरक्षित, किफायती आपूर्ति प्रदान गर्दछ। रोग रोकथाम, प्रारम्भिक पहिचान र उपचार, साथै पशु हेरचाहमा पहुँचमार्फत पशु स्वास्थ्य सुधार गर्नु वातावरणीय र सामाजिक लक्ष्यहरू प्राप्त गर्न महत्त्वपूर्ण छ।

विशेष दाना सामग्री जस्ता मिश्रण उत्पादनलाई प्रत्यक्ष रूपमा कम गर्ने नयाँ आविष्कारहरूले जनावरहरूको वातावरणीय पदचिह्नलाई अझ कम गर्न महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्छन्। तैपनि, आज, जलवायु वित्तको ०.०१-०.०२% मात्र पशु स्वास्थ्यमा खर्च गरिन्छ, जसले लगानीलाई प्रभाव क्षमतासँग जोड्ने आवश्यकतालाई प्रकाश पार्छ। नीतिहरूले पशु स्वास्थ्य सुधार गर्न र खोप, निदान, परजीवीनाशक र राम्रो गुणस्तरको दाना जस्ता आवश्यक उत्पादनहरूमा पहुँचलाई बलियो बनाउन किसानहरू र ठूला पशुधन क्षेत्रसँग काम गर्नुपर्छ।

पशुधन प्रणालीहरू जमिन, मानिसहरू र तिनीहरूका उद्देश्यहरूद्वारा आधारित हुन्छ। विभिन्न सांस्कृतिक, भौगोलिक र आर्थिक कारकहरूले खेती अभ्यासहरूलाई प्रभाव पार्छन्, जसले महादेशहरूमा फरक प्रणालीहरू सिर्जना गर्दछ। दिगोपन रणनीतिहरूले स्थानीय रूपमा डिजाइन र कार्यान्वयन गरिएका समाधानहरूलाई प्राथमिकता दिएर यो विविधताको लागि जिम्मेवार हुनुपर्छ। वाटोहरू फरक हुन सक्छन्, गन्तव्य एउटै हो: मानिसहरू र ग्रहलाई दीर्घकालीन मूल्य प्रदान गर्ने पशुधन क्षेत्र। नीति परिणाम(केन्द्रित र अभ्यास(अज्ञेयवादी हुनुपर्छ, नवीनता र स्थानीय समाधानहरूको लागि ठाउँ अनुमति दिन्छ।

प्रगति निरन्तर सुधार, नवीनता र साझा ज्ञानमा निर्भर गर्दछ। पशुधन क्षेत्र विज्ञान, प्रविधि र अनुभवमार्फत निरन्तर विकसित भइरहेको छ। यो निरन्तर सुधारले धेरै क्षेत्रहरूमा बढी कुशल उत्पादनको नेतृत्व गरेको छ, कम उत्सर्जन र कम भूमि प्रयोगको साथ बढी खाना उत्पादन गर्दै आनुवंशिकी, पोषण, डिजिटल उपकरणहरू वा पशु

डा.नारायण प्रसाद घिमिरे

स्वास्थ्यमा भएका नवप्रवर्तनहरूले सुधारिएको आर्थिक, वातावरणीय र सामाजिक दिगोपन प्रदान गर्न मद्दत गर्छन्। नयाँ प्रविधिहरूमा पहुँच र ज्ञान साभेदारी सुधार गर्न अवरोधहरू कम गर्नु प्रगतिका लागि आवश्यक छ।

विश्वको प्रोटीन आपूर्तिको ३४% जनावरहरूबाट आउँछ, र अरवौँ मानिसहरू भिटामिन बी१२, फलाम र जिंक जस्ता आवश्यक पोषक तत्वहरूको लागि पशुजन्य खानामा निर्भर छन्। संयुक्त राष्ट्र संघको खाद्य तथा कृषि संगठनका अनुसार, पशुजन्य खानाले जीवनभर स्वस्थ आहारलाई समर्थन गर्दछ। गत वर्ष विश्वको जनसंख्याको ८.२% अर्थात् ६७३ मिलियन मानिसहरूले भोकमरीको अनुभव गरे, जबकि विश्वको आधाभन्दा बढी जनसंख्या कम्तीमा एक सूक्ष्म पोषक तत्वको कमीबाट ग्रस्त छ।

पशुजन्य प्रोटीन उच्च गुणस्तरको हुन्छ किनकि यसले आवश्यक एमिनो एसिडहरू प्रदान गर्दछ, र सजिलै अवशोषित हुन्छ। यसले दूध, मासु र अण्डालाई कुपोषण विरुद्ध प्रभावकारी बनाउँछ। नियमित रूपमा यस्ता खाद्य पदार्थ सेवन गर्ने बालबालिकाहरूको शारीरिक र मानसिक विकास राम्रो हुन्छ।

विश्वभरका किसानहरूले सुरक्षित र पौष्टिक खाना उत्पादन गर्न कडा परिश्रम गर्छन्। उनीहरूको ज्ञान र सीपले उत्पादन र वातावरणबीच सन्तुलन कायम गर्छ। किसान(केन्द्रित दृष्टिकोणले मात्र दिगोपन र खाद्य सुरक्षा सुनिश्चित गर्न सक्छ।

भेटेरिनेरियनहरू कृषि समुदायका लागि खाद्य सुरक्षा, बथान स्वास्थ्य र आर्थिक स्थिरताको आधारस्तम्भ हुन्। उनीहरूले जूनोटिक रोगहरू नियन्त्रण गरेर जनस्वास्थ्यको रक्षा गर्छन् र ग्रामीण जीविकोपार्जनलाई सुदृढ बनाउँछन्। नेपालको सन्दर्भमा पशुपालन क्षेत्र अत्यन्त महत्त्वपूर्ण छ। लाखौँ गाईवस्तु, भैसी, बाख्रा र कुखुरामा आधारित ग्रामीण अर्थतन्त्रमा भेटेरिनेरियनहरूको भूमिका भन्नु महत्त्वपूर्ण हुन्छ। उनीहरूले रोग नियन्त्रण, खोप, उपचार र किसान शिक्षामार्फत उत्पादन वृद्धि र आय सुधारमा योगदान पुऱ्याउँछन्।

FAO Director-General calls for AI's transformative power to be at the service of rural communities

QU Dongyu addresses Vatican-hosted high-level symposium: AI and the Future of Human Dignity

FAO Director-General QU Dongyu called for Artificial Intelligence to be guided by human dignity, inclusion and solidarity, warning that "technological change is moving fast and we need to ensure social adaptation".

Rome - The Director-General of the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), QU Dongyu, today called for Artificial Intelligence (AI) to be guided by human dignity, inclusion and solidarity, warning that "technological change is moving fast and we need to ensure social adaptation".

Speaking at the high-level symposium "AI and the Future of Human Dignity: A Bridge Across the Demographic and Employment Transitions", the FAO Director-General stressed that "we recognize the potential of AI's transformative power" and that "the digital divide will be even wider if it is not at the service of rural people".

The symposium, held at the Palazzo Lateranense in Rome under the patronage of the Pontifical

Lateran University, hosted by the Pontifical Academy for Life.

The symposium took place on the same day as the publication of Pope Leo XIV's first encyclical, *Magnifica Humanitas*, focused on the ethical and social implications of Artificial Intelligence. In his remarks, the FAO Director-General noted the significance of the moment, recalling that the encyclical was issued "exactly 135 years after Pope Leo XIII addressed the excesses of the Industrial Revolution in *Rerum Novarum*," drawing a parallel between past industrial transformation and today's AI revolution, noting that "it is reshaping our economies, our social governance, our agrifood systems, and the very essence of our work".

The Director-General also recalled FAO's early commitment to ethical governance of Artificial Intelligence through its participation in the Rome Call for AI Ethics. "In 2020, FAO was honoured to respond to the invitation by the late Holy Father Pope Francis, who called us to be one of the first signatories to the Rome Call for AI Ethics," Qu said, emphasizing the shared commitment "that techno-

logical progress must respect humankind, protect the vulnerable, and safeguard the planet."

Qu emphasized that FAO is asking critical questions such as: "How do we make the most use of this new dynamic to act as a bridge in this transformation?" and: "How can we make it an effective bridge between rural and urban areas?"

Ensuring that AI be the bridge towards shared prosperity

The Director-General underscored the importance of ensuring AI availability and access for farmers, fishers, pastoralists and forest-dependent communities, especially for rural areas in less developed countries with limited AI infrastructure.

QU also stressed the importance of making agrifood systems more attractive to younger generations and "that its transformative power be a benefit of all," he said.

The FAO Director-General outlined FAO's ongoing efforts to support countries through its Digital Agriculture and AI Innovation Roadmap, which promotes AI applications across coffee value chains, farmer advisory services, horticulture and soil management. This he noted is in line with FAO's Four Betters: better production, better nutrition, a better environment and a better life - leaving no one behind.

He stated that the potential of AI "could be to assist and amplify human capability," but stressed that it cannot replace human beings.

Qu referred to what he calls "Allied Intelligences," describing it as

Continue 31

Indonesia may 25, The Masagena Cooperative is optimistic about improving the welfare of cocoa commodity farmers in its working area in North Luwu Regency. The Masagena Agricultural Cooperative (Koptan Masagena) is located in Pongo Village, Masamba District, North Luwu Regency, South Sulawesi Province.

The Chairman of the Masagena Farmers Cooperative, Ayu Antariksa Rombe, stated that cocoa farmers still need ongoing education and assistance. The assistance covers various important aspects, ranging from certification assistance to give farmers better bargaining power, processing of cocoa derivative products, and fermented cocoa. Not only that, but non-cocoa products they produce also need attention, and equally important, cocoa producers need expanded access and clear market information.

Moreover, farmers also need to be equipped with an understanding of proper marketing strategies, as well as how to maintain and improve product quality to be competitive and have added value in the market. Clear and accessible information is key so that farmers not only produce, but also understand the direction and business opportunities they are pursuing.

She emphasized that cocoa farmers need to be taught to remain consistent and committed to their farming business. This commitment must be built without neglecting the three most fundamental things, namely sustainable production, inclusive markets, and other supporting conditions that enable cocoa farming to grow sustainably and equitably.

The effort being done is empowering groups to support sustainable cocoa certification programs, which have been ongoing for more than 10 years, so that farmers understand and apply the applicable Good Agriculture Practice (GAP)

Agricultural Cooperative strengthens the economic conditions of cocoa producers in North Luwu

standards. It is not just about good cultivation practices (environmen-

(APFP) - Farmers' Organizations for Asia (FO4A) was implemented

As well as involving academics, local government at the district level, and development

tal aspect), but this process also covers social and economic aspects. This long process is expected to have a positive impact and real benefits for farmers.

To achieve this goal, Koptan Masagena works with various Non-Governmental Organizations (NGOs) such as Rikolto Indonesia, Aliansi Petani Indonesia (API) (Indonesian Peasants' Alliance), and Cacao Sustainability Partnership, Chalodo Chocolate, as well as involving academics, local government at the district level, and development partners. In addition, collaboration is also built with cocoa industry players, the private sector, and various other collaborative partners in the cocoa value chain. This program is facilitated by the API through the APFP-FO4A program to strengthen cross-sectoral synergy and ensure program sustainability.

The Asia-Pacific Farmers' Program

by the Asian Farmers' Association for Sustainable Rural Development (AFA) and La Via Campesina (LVC), with funding from the European Union (EU) and the International Fund for Agricultural Development (IFAD). The program aimed to strengthen the capacities of farmers' organizations to provide economic services, advocate for enabling policies, and promote sustainable livelihoods for small-scale family farmers across Asia.

To develop the cooperative business, API also provides business incubation for the Masagena Cooperative and provides additional facilities such as a drying house and fermentation boxes with a much larger capacity and more production than before. Masagena Cooperative also gains cooperative management development and business assistance, as well as capacity building for cocoa farmers, including training, workshops, socialization, and other efforts related to improve farmer resources and the farmer organization itself. Not only that, cocoa farmers are

Continue 31.....

Investing in nutrition for resilient food systems and rural economies

Explainer | 25 May 2026

Nutrition is foundational to rural transformation. Rather than a standalone issue, nutrition is inextricably linked to resilient food systems and rural economies - both a driver and an outcome of sustainable development. The annual global cost of malnutrition is as high as US\$3.5 trillion in lost potential, reduced earnings and poor health outcomes.

This makes nutrition-sensitive investments - which address the root causes of malnutrition - a major opportunity. From programmes that link small-scale farmers to school meals to those that promote the production of diverse, nutrient-rich crops, these investments can yield significant returns for Member States and donors: every dollar spent on improving nutrition generates an economic return of US\$23.

IFAD's proven work investing in rural communities in partnership with governments and donors gives us a unique role and comparative advantage in nutrition. Our updated Nutrition Action Plan (2026-2031) lays out how IFAD will secure the sustainability of its nutrition-sensitive investments and align them with national priorities. By reinforcing IFAD's commitment to systematically integrating nutrition objectives, the Action Plan ensures that our investments shape productive, resilient food systems. In Kiribati, Boite prepares healthy

growth

School feeding programmes are a prime example of how nutrition-sensitive investments can catalyse locally driven economic growth. Because schools require food on a regular basis, they can create predictable markets for local farmers, sustainably raising incomes and anchoring food systems in domestic economies. In times of crisis, school meals are also a stabilizing investment - protecting children while sustaining rural livelihoods.

IFAD invests in home-grown school feeding programmes that reinforce this link between better nutrition for children and stable demand for local producers. We do not deliver meals directly - instead, our investments strengthen local food systems and rural economies so that small-scale producers can supply these programmes reliably and at scale.

In a context of increasing climate shocks, these investments can simultaneously strengthen resilience, livelihoods and food security. In Kenya, for example, the Climate Resilient Home-Grown School Feeding Initiative - a joint effort by IFAD, FAO and WFP - is linking IFAD-supported cooperatives with participating schools. The nutritious local grains grown by the farmers who participated in IFAD's KCEP-CRAL programme are now used in meals eaten by local children.

meals for school-children thanks to investment through the IFAD-funded PIRAS programme. © IFAD/Stephanie Simcox/Panos School meals drive local

Together with our partners, IFAD supports governments in scaling national programmes, promoting a triple win: better nutrition for children, stable markets for farmers and stronger local economies.

PADMAR, a project in Benin that received targeted funding from Norway, boosted nutrition while creating more than 3,000 jobs along horticultural value chains. © IFAD/ Yanick Folly

The power of partnerships

As the experience with school meals shows, no single actor can deliver on nutrition alone. Lasting impact requires a move beyond fragmented funding towards coordinated, catalytic investment that brings in partners as multipliers. IFAD uses public resources to crowd in additional investment from governments, the private sector and other partners.

Targeted funding from Norway, for example, facilitated nutrition-sensitive investments in existing IFAD programmes across seven African countries: Benin, Burkina Faso, Malawi, São Tomé and Príncipe, Sudan, Zimbabwe and Madagascar. A total of 263,835 rural people were positively impacted by the recently completed grant programme.

This is how IFAD approaches nutrition: scaling what works, strengthening partnerships and ensuring that investments reach the first mile, where it can have the greatest impact.

Nutrition is not only a development outcome; it is an investment in human capital, resilience and economic prosperity. By investing in nutrition-sensitive food systems and rural livelihoods, IFAD is building healthier communities, stronger rural economies and a more resilient future.

WFP-supported programme tackles child malnutrition in Pakistan

Pakistan May 25, Faseeha was just six months old when Saba Javaid carried her to the local Benazir Nashonuma centre in Central Pakistan's Multan District, worried because her daughter seemed smaller and weaker than other babies her age. The waiting room was filled with mothers, some rocking crying infants to sleep.

When the health worker wrapped a special tape used to screen for malnutrition around Faseeha's tiny arm, it appeared red - the telltale indicator of severe acute malnutrition.

"They told me my child was very weak," Javaid recalls, "and that her nutrition was not adequate."

Across Pakistan, nearly 4 in 10 children under 5 are stunted, or too short for their age, due to chronic undernutrition - a form of malnutrition caused by inadequate intake of nutritious food, calories and essential nutrients. Many families like Javaid's struggle to afford regular meals.

Even when food is available, it often lacks the essential nutrients needed. The consequences may not always be immediately visible, but they are profound: children who fall ill more often lack energy and fail to grow and develop as they should.

How the WFP-supported Nashonuma programme is tackling child malnutrition

But the Government of Pakistan is now turning those worrying statistics around through a multi-pronged effort to combat malnutrition, co-created by the World Food Programme (WFP) and later joined by the World Health Organization and

UNICEF.

Launched in 2020 under one of South Asia's largest social safety nets, the Benazir Nashonuma Programme was recently evaluated as one of the world's most successful stunting-prevention models. This model integrates provision of nutritious food, maternal health services and behaviour-change communication, alongside cash assistance.

To date, it has reached more than 4.6 million mothers and children across Pakistan.

"The latest evidence tells us to build on the current local solutions that work," says Coco Ushiyama, WFP Country Director in Pakistan, "to invest responsibly, and to continue to accelerate turning an ambitious vision to end malnutrition into a reality."

Why first 1,000 days are critical to child nutrition in Pakistan

The Benazir Nashonuma Programme has reached more than 4.6 million mothers and children across Pakistan in its fight against stunting, or being too short for one's age. Photo: WFP/Pakistan

The programme's services are delivered through a network of more than 570 Nashonuma centres, primarily located at existing healthcare facilities and hospitals. Together, they ensure that mothers like Javaid are systematically

identified through the BISP's national registry system and then supported, creating sustainable pathways to reduce stunting.

The focus is on the first 1,000 days of life - from pregnancy until a child's second birthday - the period that shapes children's future health, learning and development. For families like Javaid's, the support can be life changing. Her husband works as a daily wage labourer, his fluctuating earnings making it difficult to consistently afford nutritious food.

Determined to improve her daughter's health, Javaid visited her local Nashonuma centre to receive food sachets to treat malnutrition. Those were later followed by WFP-supported Wawamum, a specialized nutritious food formulated to address critical nutrient gaps during early childhood.

During the visits, she also received counselling sessions on breastfeeding, complementary feeding, hygiene and nutrition. She began asking questions, discussing feeding practices and applying what she learned at home.

Conversations around nutrition across Pakistan are often shaped by tradition and sometimes erroneous advice inherited through generations. Photo: WFP/Pakistan In households across Pakistan, conversations around nutrition are often shaped by tradition and advice women inherit from generations before them. Javaid had believed goat's milk was best for newborns. Nobody had explained to her the importance of exclusive breastfeeding or how colostrum - the thick yellow milk produced by mothers immediately after childbirth - helps protect babies from disease and malnutrition.

After changing her breastfeeding and nutrition practices, Javaid be-

gan to notice gradual changes in Faseeha.

"Every month, we see mothers becoming more confident." - centre worker, Aroona Batool.

Her daughter became more active. She started gaining weight. She laughed more, played more, and no longer appeared constantly tired.

At the Nashonuma centre, staff members often witness this transformation.

"Every month, we see mothers becoming more confident," says one centre worker, Aroona Batool. "They begin asking questions, making better food choices and encouraging other women in their communities to come too."

Significant improvements in child stunting and maternal health

Javaid and her now healthy daughter Faseeha, who has graduated from the Nashonuma programme.

A new independent impact evaluation has found significant improvements in maternal and child health outcomes. Women enrolled in the programme showed better prenatal care, healthier pregnancy weight gain and fewer adverse birth outcomes.

The evaluation also found that stunting rates among beneficiary children were 22 percent lower at 6 months of age and 18 percent lower at 1 year of age - some of the strongest results ever observed globally for a nutrition programme. "What started as a stunting prevention pilot more than six years ago is today not only one of the largest, but also most successful social protection programmes delivering nutrition results at scale," says WFP Country Director Ushiyama. "WFP is humbled to partner with the Government of Pakistan, particularly BISP, throughout this journey."

"The latest evidence tells us to build on the current local solutions that

work." - Coco Ushiyama, WFP Country Director in Pakistan

Today, Javaid sits in the same facilitation centre waiting for another update on her daughter's progress. Around her, mothers continue arriving with children in their arms, carrying the same worries she once carried herself.

She leans forward anxiously as the staff member reviews Faseeha's chart one last time.

"So, Faseeha is graduating from the programme?" she asks carefully.

The staff member smiles and nods. Severe malnutrition is treatable in a matter of months. The additional nutritional support Faseeha then received ensured she continued to develop normally - readying her for preschool years.

FAO.....

the conscious alignment of Human Intelligence, Artificial Intelligence, Ecological Intelligence, and Social Intelligence", bringing together ethics, technological optimization, nature's wisdom and collective action. Warning against growing digital inequality, he stressed that "the expansion of AI should harmonize social and economic development, be inclusive and facilitate knowledge sharing among farmers and consumers".

Recalling remarks by Pope Leo XIV earlier this year, Qu said that "technology must serve the human person, not diminish him" and said that "it is up to us to elevate that message above our AI ambitions. We should not only measure how high we can go, but also how widely the benefits can be shared." He concluded by emphasizing that we need AI to be a facilitator "but we cannot eat AI", reiterating that tools cannot replace humans.

"Let us walk this bridge together - from fear to fortune, from superiority to solidarity-so that all of humanity can benefit from AI for a better future for all," he added.

Masagena

also encouraged to prepare products and market their various products to segmented markets. Thus, market negotiations run smoothly. The various products marketed include fermented beans, raw cocoa beans, wet cocoa beans, cocoa seedling businesses, fertilizers, and processed foods.

"The cooperative is an umbrella for the farmers we work with. How the cooperative can access the market from the first hand, have direct contact with buyers, facilitate the marketing of farmers' products at a much better price or better bargaining position, and that's what we need," said Ayu.

The cooperative is currently developing the Masagena Education Center (MEC) as a Cocoa Clinic and addressing other issues currently faced by cocoa farmers in the program area to develop and provide capacity building to group members participating in the organization, including attracting young farmers to participate in the program. Furthermore, young people are given capacity building and introduced to smart farming, not just about tools that can improve their performance in the agricultural sector, but how they can develop and be empowered in the agricultural sector.

In the future, farmers will not only focus on cocoa commodities. They also develop other commodities to maximize the available land with an intercropping system. For example in cocoa plantations, ginger, papaya, pineapple, durian, and banana, avocado, and other plants with added value are planted. This effort will increase farmers' income that supports local economy. Although floods once inundated around 80 percent of cocoa plantations, the improvement and recovery efforts were expected to restore soil fertility, while strengthening the resilience and sustainability of farmers' agricultural businesses.

Strait of Hormuz: Time running out to avert global food security crisis, FAO warns

Rome -May 5, FAO Director-General QU Dongyu addresses event on Middle East conflict with Spain Prime Minister

FAO Director-General QU Dongyu delivers his opening statement during a Special Event of Rome Nutrition Week - "Food Security and Nutrition Under Pressure: Consequences of the Middle East Conflict" - at FAO's headquarters in Rome.

The actions taken now will be critical in determining whether the world can manage the shock caused by the disruptions in the Strait of Hormuz or face a far more serious food security crisis in the years to come, the Director-General of the Food and Agriculture Organization (FAO), QU Dongyu, warned on Tuesday.

Qu was addressing a Special Event on the crisis in the Middle East during Rome Nutrition Week. The meeting, organized by the Government of Spain, was also attended by Spanish Prime Minister Pedro Sánchez, as well as the Executive Director of the World Food Programme, Cindy McCain, and the President of the International Fund for Agricultural Development, Alvaro Lario.

In his remarks, the FAO Director-

General said the meeting in Rome was taking place at a moment of "profound geopolitical and economic fragility."

"What we are witnessing today is not only a geopolitical crisis, it is a systemic shock to the global agrifood system," Qu said.

The largest impacts of this crisis may not be immediate, however. They may emerge months from now, when farmers begin harvesting less because they planted less, fertilized less, or could no longer afford production.

"The decisions we make now will determine whether this remains a manageable shock, or evolves into a deeper global food security crisis in 2026 and 2027, and beyond," Qu told the meeting.

FAO notes that severe disruptions in the Strait of Hormuz have already affected the movement of oil, liquefied natural gas, sulfur, and fertilizers - driving up agricultural input costs and placing upward pressure on seed prices due to their dependence on fertilizers. As energy prices rise, agrifood systems become more expensive across all regions.

Input import-dependent countries, in particular, are facing rising bills, while vulnerable households are losing purchasing power as infla-

tion erodes incomes.

For many countries, especially in Africa and parts of Asia, these impacts are not occurring in isolation; they are compounding existing pressures from debt distress, climate shocks, conflict, and constrained public finances.

"We must act early before humanitarian and economic costs rise," the Director-General said.

FAO has already responded by mobilizing technical support, strengthening monitoring systems, and expanding coordination through mechanisms such as the Agricultural Market Information System (AMIS).

Policy recommendations

FAO has already issued a series of evidence-based policy recommendations for governments and partners. These include:

"Keep trade flowing: Export restrictions, particularly on fertilizers and agricultural inputs, must be avoided. These measures intensify shortages, increase instability, and hurt poorer import-dependent countries most.

"Smarter agricultural responses: Traditional emergency packages centered exclusively on fertilizer-intensive systems may no longer be viable under current conditions. Countries should support adaptive strategies such as inter-cropping, improving nitrogen efficiency, and promoting crops less dependent on synthetic fertilizers.

"Targeted support: Resources should focus on the most vulnerable populations through targeted social protection systems and rural support mechanisms.

"Support from international financial institutions: Farmers and other stakeholders across agrifood systems, as well as import-dependent countries, need liquidity support now - before the next agricultural cycle. A delay in financing will result in lost production.

The crisis has highlighted the dependency of agrifood systems on

a limited number of trade bottlenecks and fertilizer suppliers. Addressing this requires more diversified logistics corridors, stronger regional trade integration, strategic reserves, resilient rural infrastructure, and greater energy diversification across agrifood systems. This is particularly crucial at a time of elevated climate risk from a potentially strong El Niño, which could further amplify existing pressures and disruptions to supply chains.

"We have a window to act, but that window is narrowing," Qu noted. Tuesday's event took place during Rome Nutrition Week 2026, a global convening space at FAO headquarters in the Italian capital dedicated to advancing coherent nutrition action across the UN system and beyond.

This year's edition was taking place under the overarching theme Shaping the Future of Joint Nutrition Action in a Changing World.

"This week, as we mark Rome Nutrition Week 2026, we must remember that food security will be guaranteed only when nutritious food is available, accessible, and affordable," Qu said, noting that the shock to fertilizer availability will reduce the protein content and micronutrient density of staple foods. When soils are degraded due to lack of inputs, the fruits and vegetables that form the foundation of healthy diets become scarcer and more expensive.

"It is critical that even amidst supply shocks, we must protect the nutritional integrity of our agrifood systems," Qu said.

The Director-General thanked Spain for being a strategic ally and a steadfast pillar for FAO in the fight against hunger and malnutrition and thanked Prime Minister Sánchez for his "ongoing commitment to multilateralism, agrifood systems transformation and rural development."

New Zealand's Landmark Political Support for Organic Agriculture

Brussels, IFOAM, May 26, Organics International celebrates a landmark development in New Zealand, where the Government has appointed Mike Butterick MP as Associate Minister of Agriculture - Organics, establishing a

dedicated ministerial portfolio for the organic sector at the national government level.

The appointment has been welcomed by the country's organic sector as a major step forward for sustainable food systems and a strong political signal of long-term commitment to organic agriculture.

The appointment is the most significant government commitment to the organic sector since the passing of the Organic Products and Production Act in 2023. It signals that New Zealand is serious about organic.

New Zealand's organic sector currently generates NZD 1.2 billion annually and continues to grow rapidly, with export earnings reaching NZD 606.7 million in 2024. Despite certified organic land accounting for only 0.6% of productive land, the sector contributes around 1.2% of the country's total Food and Fibre export value. Global demand for certified organic products is expected to more than double by 2033, with the Asia-Pacific region leading growth.

IFOAM - Organics International welcomed the announcement as an encouraging example of political leadership for sustainable agriculture.

We received this news with great

enthusiasm and encourage other governments to follow New Zealand's example. At a time when the world urgently needs resilient and sustainable food systems, this appointment sends a powerful signal that organic agriculture deserves dedicated political leadership and long-term vision."

Karen Mapusua

From left to right: Brendan Hoare - OANZ Advisor, MP Mike Butterick - Associate Minister of Agriculture - Organic, Scott Lawson - OANZ Board Member President, IFOAM - Organics International

The appointment also aligns with New Zealand's ambitions to strengthen agricultural exports while reinforcing the country's international reputation for environmentally responsible production systems.

OANZ representatives recently met with Minister Butterick to discuss export opportunities and the importance of protecting New Zealand's GE-free status, which remains central to organic certification, consumer trust, and market access.

Our President further commended the New Zealand Government for working with forward-thinking organisations such as Organic Aotearoa New Zealand to support farmers, strengthen rural communities, and advance sustainable farming systems. She added:

IFOAM - Organics International will follow this initiative closely and look forward to sharing its progress and lessons with other regions around the world."

As implementation of supporting organic regulations progresses toward 2028, the global organic movement will be watching closely to see how this dedicated political leadership helps shape the future of sustainable agriculture policy.

Seven Key Ways to Prepare for the Extraordinary General Assembly 2026

On 1 June 2026, our members from across the world will gather online for the Extraordinary General Assembly (GA) of IFOAM - Organics International. This event represents an important moment for our organisation, as members will discuss and vote on key governance proposals and motions that will help shape the future direction of the network.

Over the past months, members have actively participated in consultations, discussions, and feedback processes surrounding the proposals presented by the World Board. The Extraordinary GA is the next step in this collective process, providing a space for members to exchange perspectives, seek clarification, and make decisions together as a global membership body.

To help you prepare and participate effectively, we have outlined the essential steps to complete before the Extraordinary GA begins.

1. Check in for the digital event on Zoom

The Extraordinary GA will take place digitally via Zoom on 1 June 2026.

Make sure you are registered for the event and have access to the meeting link in advance.

We recommend joining a few minutes early on the day of the event to avoid technical difficulties.

2. Reserve time on your calendar

Following a reassessment by the World Board, the duration of the event has been adjusted to allow sufficient time for discussion and member participation.

The Extraordinary GA will now take place from:

3. Read the General Assembly Report 2026

We strongly encourage you to

carefully review the General Assembly Report 2026, including:

" The motions presented by the World Board

" Proposed amendments

" Background information and rationale

" Key governance decisions under

discussion

The more familiar you are with the report, the more likely it is for you to engage in productive discussions and make informed decisions during the event.

4. Review the agenda for Day 1 and Day 2

The Extraordinary GA process will take place across two separate sessions and voting windows. We encourage you to familiarise yourself with the structure and timing of both days to better prepare for discussions and voting.

The agenda included in the General Assembly Report outlines:

" The sequence of motions and discussions

" Presentation and discussion sessions

" Voting windows and timelines

" Key procedural moments during the GA

Understanding the flow of the event in advance will help you participate more confidently and effectively.

5. Prepare your questions for the World Board

You are encouraged to prepare any questions regarding the motions,

governance proposals, or implementation considerations.

The event will include opportunities for discussion and clarification with the World Board, and preparing questions in advance can help ensure a more constructive and focused exchange.

6. Watch for your ElectionsBuddy voting email

Voting members will soon receive an email from ElectionsBuddy containing the information and access needed to cast votes during the Extraordinary GA process.

Please keep an eye on your inbox - and your spam/junk folder - to ensure you do not miss it.

This step applies only to members with voting rights..

7. Test your access and technology in advance

To ensure a smooth experience on the day of the event, we recommend:

" Checking your Zoom access in advance

" Using a stable internet connection

" Ensuring your microphone and speakers work properly

" Logging into the Member Area beforehand if relevant to your participation

Taking a few minutes to prepare technically can help avoid disruptions during the Assembly.

The Extraordinary General Assembly is an important opportunity for our members to collectively shape the future of IFOAM - Organics International. We are encouraged by the strong engagement shown throughout this process and hope members from across the world will join the discussions and contribute to these important decisions.

Tribute held in Nepal for one of the Hindu Kush Himalaya's most-studied rivers of ice

12 May 2025 | Press releases

"Langtang's Yala Glacier set to join growing numbers of glaciers around the world declared dead due to temperature rise

"Over 50 people gather above 5,000M today to pay tribute to disappearing ice

"Granite stones carved with words by authors Manjushree Thapa and Andri Snaer Magnason laid at site where glacier currently stands.

Locals of Langtang, Nepal, and glaciologists from four glaciated countries in the Hindu Kush Himalayas (HKH) gathered to mark the accelerating disappearance of Nepal's Yala Glacier in Langtang, Nepal, today.

Yala, which has shrunk by 66% and retreated 784M since it was first measured in the 1970s is projected to be among the first Nepali glaciers to join the growing numbers of glaciers declared 'dead' worldwide.

Over 50 people, including Buddhist monks and members of local community, and glacier experts from Bhutan, China, India, and Nepal completed the arduous high-altitude trek to attend the "poignant" tribute event today (Monday 12th), which featured a Buddhist ceremony, speeches, and the unveiling of two granite memorial plaques which will sit at the foot of where the glacier today stands. Yala is notable not just for its rapid retreat, but also, thanks to its proximity to Kathmandu relative to other glacierised areas, for the central role it has played in advancing cryosphere research in a region that is known for lacking research capacity.

Circa 100 people, including Afghan, Chinese, Indian, Nepali and Pakistani nationals, have trained as glaciologists on Yala since ICIMOD started running training field visits to the site in 2011, and

Yala glacier is one of 54,000 glaciers in the Hindu Kush Himalayas, most of which are expected to vanish this century due to global warming.

the glacier has served as a research site for 50 years.

Despite their importance in the provision of water for river flow on which billions of people rely and the fact that mountains in the region hold the largest mass of ice and snowpack outside the two geographic polar regions, glaciers in the Hindu Kush Himalayas are hugely understudied.

Yala is one of just seven glaciers in the entire 3,500km-long arc of the Hindu Kush Himalayas to have been monitored annually for a decade or more and it is one of 38 glaciers with in-situ measurements, providing crucial data on the speed and extent of losses.

Earth's mountains have lost close to nine trillion tonnes of ice since records began in 1975 - the equivalent of a 2.72-metre thick block of ice the size India. On current melt rates, many glaciers worldwide will not survive the 21st

century.

The stones left at the base of the glacier carry messages by two world-famous authors, Manjushree Thapa and Andri Snaer Magnason, in English, Nepali and locally spoken Tibetan. Both authors have also backed ICIMOD's/SaveOurSnow campaign and asked for their author fees to be donated to local climate action.

Thapa's inscription states: "Yala, where the gods dream high in the mountains, where the cold is divine. Dream of life in rock, sediment, and snow, in the pulverizing of ice and earth, in meltwater pools the colour of sky. Dream. Dream of a glacier and the civilizations downstream. Entire ecosystems: our own sustenance. The cosmos. And all that we know and all that we love."

Magnason's inscription reads: "A message to the future: Yala glacier is one of 54,000 glaciers in the Hindu Kush Himalayas, most of which are expected to vanish this century due to global warming. This monument is to acknowledge that we know what is happening and what needs to be done. Only you know if we did it. May 2025

426ppm CO₂ [parts per million of carbon dioxide in the atmosphere]" Yala is the first glacier in Asia and the third glacier worldwide to carry a version of these words by Magnason. Plaques bearing his message also sit at the site of the world's first glacier funeral, which took place in Magnason's native Iceland in 2019, for OK Glacier, and at the site of the funeral for Ayoloco glacier in Mexico in 2021. Funerals have also been held for the Swiss Pizol glacier in 2019, Clark glacier in Oregon in 2020, and Basodino glacier in Switzerland in 2021.

The tribute to Yala was organised by the International Centre for Integrated Mountain Development (ICIMOD), working with local authority partners, including Gosaikunda Rural Municipality Ward No 4.

"Yala's accelerating disappearance is totemic of the disastrous deglaciation and loss of snowpack we're now seeing unfold across Earth's mountains at a pace that far outstrips scientists' worst-case scenarios," said Pema Gyamtsho, Director General ICIMOD.

"It's vital that business and political leaders worldwide understand that this region's future prosperity and security - our food production, our water supplies, our industries, our energy, and our national security - are intimately bound up in the preservation of glaciers. Our common future is absolutely contingent on greater regional cooperation to manage these shared resources, and rapid emissions reductions and the acceleration of the transition to clean energy to limit glacier losses." Shyam Saran, former foreign secretary and special envoy for and chief negotiator on climate change for India, who is attending the Government of Nepal's Sagarmatha Sambaad event this week said: "I've trekked the mountains of the Himalayas for decades. The pace and scale of the deglaciation and

loss of snowpack happening now, and which I've seen with my own eyes, is truly breathtaking.

"While this thawing is currently upping the water available for Asia's major economies and huge urban centres, we know this water is set to decline from mid-century - just 25 years from now. This has major implications for this region.

"Tragically, the issues that divide us today, and which are rightly commanding so much global attention right now, are set to be dwarfed by the kinds of disasters we'll be facing if we don't recognise our interconnectedness with the ecological systems that support us, and act together, for our common future, now."

ICIMOD's glacier monitoring is supported by the Government of Norway and the Swiss Agency for Development and Cooperation.

Additional quotes

Sharad Prasad Joshi, a Cryosphere Analyst at ICIMOD and Nepal's national correspondent for the World Glacier Monitoring Service (WGMS). The tribute event will be the fourteenth year and the twenty-sixth time that Joshi has visited Yala.

Speaking on the eve of the event he said: "On the one hand, I'm incredibly proud that this glacier has served as an open book, to train the next generation of researchers in this field in a region where our capacity to monitor and therefore predict and act on what is happening to these vital water reserves continues to lag so far behind that of other countries' and cryosphere zones.

"But to see how quickly the glacier has retreated is incredibly sad, on a personal level, and as a researcher.

"As a researcher, I studied where the glacier used to be, in 1981. It feels like a dream, to see how drastically it's changed in those 50 years and how those changes have

accelerated since my first trip here in 2011, to know and see with my own eyes the pace of the retreat and how low the glacier has sunk since I've been coming here. Locally, the pasture land is now so dry the yak herders cannot graze their livestock here.

"Instead of a white glacier, it's rocky, with debris. Aesthetically, and on a personal level, this is incredibly sad. As a researcher, I know what huge implications - the exposed bedrock means there's no longer albedo, so this will trigger further temperature rise. And of course the loss of this and other glaciers has implications for water, livelihoods, and more downstream.

"Yala is representative. This issue is not just about glaciers in Nepal. This is happening across the Hindu Kush Himalaya, and the world. We are losing our glaciers. Yala represents the true casualties - all glaciers in Nepal are now receding - of global warming.

"My hope is that by doing this event, now, before the glacier is gone, we will give glacier losses more prominence. There's still not enough awareness. Personally and professionally, it feels incredibly important to make the sorts of dramatic losses we're seeing in Yala visible - we felt like we needed to show people the reality. It feels like no one's paying sufficient attention to this issue and it is so consequential. In the future, maybe people will look back at where the glacier used to be now, and in 2011, and when measurements began, and realise it used to be this big.

"I'm hoping we're able to make more people aware, and to share what I learned and experienced from Yala, from monitoring this glacier, especially for those who cannot come here and see this for themselves, and to show them that this glacier and the world's glaciers are our lifelines."

पानीको सदुपयोग र स्रोतको संरक्षण गरौं

- ◆ धारा खुला छोड्ने बानी त्यागौं,
- ◆ वर्षाको पानी संकलन र पुनःप्रयोग प्रणाली अपनाऔं,
- ◆ नदी, ताल, पोखरी तथा मुहानहरूमा फोहोर नफालौं,
- ◆ घर तथा कृषि क्षेत्रमा पानी बचत गर्ने प्रविधि प्रयोग गरौं,
- ◆ प्लाष्टिक तथा रासायनिक पदार्थले पानी प्रदुषण नगरौं,
- ◆ वृक्षरोपण गरि जलस्रोत संरक्षण गरौं,
- ◆ भावी पुस्ताका लागि पानी बचत गर्ने बानी बसालौं ।

पानी जीवन हो-यसको
संरक्षण गर्ने हाम्रो कर्तव्य हो ।

नेपाल सरकार
विज्ञापन बोर्ड